

STUDII DE ATELIER
CERCETAREA MINORITĂȚILOR
NAȚIONALE DIN ROMÂNIA

WORKING PAPERS
IN ROMANIAN MINORITY STUDIES

MŰHELYTANULMÁNYOK
A ROMÁNIAI KISEBBSÉGEKRŐL



ISPMN
INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA
PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR
NAȚIONALE



GUVERNUL ROMÂNIEI

50 / 2013

KISS TAMÁS – BARNA GERGŐ

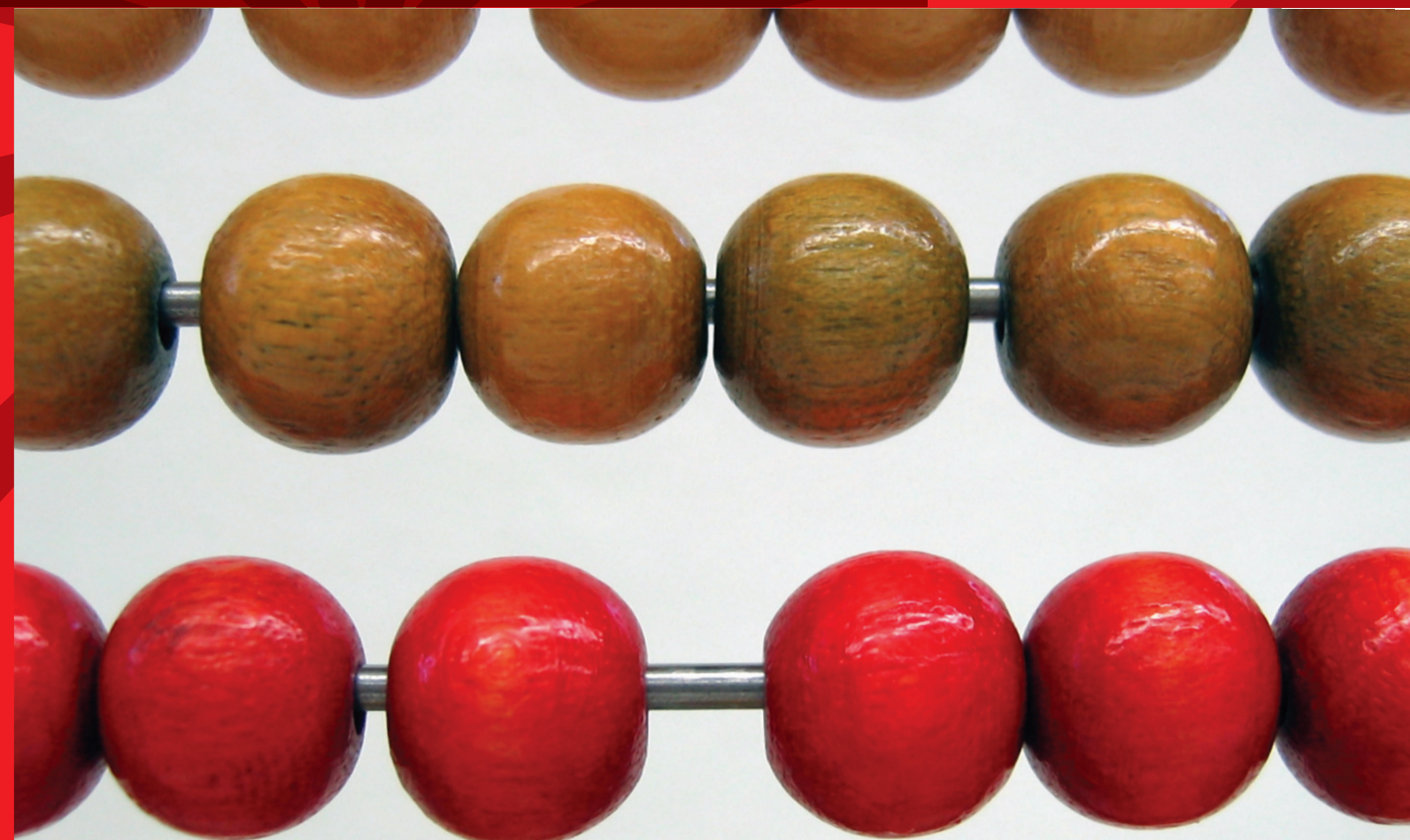
ERDÉLYI MAGYAROK

A MAGYARORSZÁGI ÉS A ROMÁNIAI
POLITIKAI TÉRBEN

Studii de atelier. Cercetarea minorităților naționale din România
Working papers in romanian minority studies
Műhelytanulmányok a romániai kisebbségekről

INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA
PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR
NAȚIONALE

Cluj-Napoca, 2013
ISSN 1844-5489



STUDII DE ATELIER. CERCETAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE DIN ROMÂNIA
WORKING PAPERS IN ROMANIAN MINORITY STUDIES
MŰHELYTANULMÁNYOK A ROMÁNIAI KISEBBSÉGEKRŐL

Nr. 50

Kiss Tamás – Barna Gergő

ERDÉLYI MAGYAROK A MAGYARORSZÁGI ÉS A ROMÁNIAI POLITIKAI TÉRBEN



INSTITUTUL PENTRU
STUDIAREA PROBLEMELOR
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Cluj-Napoca, 2013

STUDII DE ATELIER. CERCETAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE DIN ROMÂNIA
WORKING PAPERS IN ROMANIAN MINORITY STUDIES
MŰHELYTANULMÁNYOK A ROMÁNIAI KISEBBSÉGEKRŐL

■ Nr. 50:

Autor: Kiss Tamás – Barna Gergő

Titlu: *Erdélyi magyarok a magyarországi és a romániai politikai térben*

■ Coordonator serie: Iulia Hossu, Horváth István

© INSTITUTUL PENTRU STUDIEREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Cluj-Napoca, 2013

ISSN 1844 – 5489

www.ispmn.gov.ro

■ Corectură text: Szenkovics Enikő

■ Concepție grafică, copertă: Könczey Elemér

■ Tehnoredactare: Sütő Ferenc – TIPOTEKA LABS

■ Tipar: IDEA Design+Print, Cluj-Napoca

Opiniile exprimate în textul de față aparțin autorilor și ele nu reflectă în mod obligatoriu punctul de vedere al ISPMN și al Guvernului României.

- KISS Tamás, szociológus-demográfus. A Kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet kutatója. Kutatási területei: demográfia, migráció, etnikai rétegződés, etnikai mobilizáció.
E-mail: t_kiss77@yahoo.com

Kiss Tamás is a sociologist and demographer at the Romanian Institute for Research on National Minorities. Research areas: demography, migration, ethnic stratification, ethnic mobilization.
E-mail address: t_kiss77@yahoo.com.

- BARNA Gergő, szociológus. A TransObjective Consulting közvélemény- és társadalomkutató cég vezetője. Kutatási területei: politikai szociológia, ifjúságszociológia.
E-mail: bgrig2000@yahoo.com

Barna Gergő is a sociologist and manager of the TransObjective Consulting public opinion research company. Research areas: political sociology, youth sociology.
E-mail address: bgrig2000@yahoo.com

Kivonat

■ 2013. május 18. és június 8. között 1232 fős, erdélyi magyarokra reprezentatív mintán végeztünk adatfelvételt, amely a szóban forgó közösség politikai viselkedését egy kettős viszonyrendszerben, a magyarországi és a romániai politikai térben vizsgálta. A kutatás szorosan kapcsolódott a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet *Etnikai pártok kisebbségi választói magatartás* elnevezésű kutatási programjához. Mindamelllett egy új elem volt, hogy az erdélyi magyarok választói viselkedését ezúton nem csupán Románián belül vizsgáltuk. A szempontváltást az tette szükségessé, hogy 2010. május 26-án a Magyar Országgyűlés elfogadta a magyar állampolgárságról szóló 1993-as állampolgársági törvény módosítását, bevezetve az egyszerűsített honosítást, és lehetővé téve a szomszédos országokban élő magyarok számára, hogy magyarországi lakhely nélkül megszerezzék a magyar állampolgárságot. Emellett a 2011 novemberében elfogadott új választási törvény lehetővé teszi, hogy a magyarországi lakhellyel nem rendelkező magyar állampolgárok is szavazzanak az országgyűlési választásokon (az országos pártlistákra). Ez olyan helyzetet teremtett, hogy az erdélyi magyarok politikai (illetve választói) viselkedését immár két metszetben vagyunk kénytelenek vizsgálni.

Abstract

■ Between 18 May and 8 June, 2013 the authors have *collected data* from a *representative sample* of 1,232 Hungarians from Transylvania with the purpose to examine the political behaviour of the aforementioned community within the political spaces of both Hungary and Romania. While closely related to a research project (entitled 'Ethnic parties, voting behaviour') carried out within the Romanian Institute for Research on National Minorities, the present research has extended its focus to Transylvanian Hungarians' voting behaviour outside Romania. This change of perspective has been necessary because on 26 May 2010 the Hungarian Parliament adopted the amendment to the 1993 Law on Hungarian citizenship by introducing the simplified naturalization procedure, thus enabling Hungarians from the neighbouring countries of Hungary to obtain Hungarian citizenship without residency. Moreover, the new Hungarian election law adopted in November 2011 allows Hungarian citizens without residency in Hungary to vote in the Hungarian Parliamentary elections (on candidates from national party lists). As a consequence, the political, or voting behaviour of Hungarians from Transylvania needs to be analyzed by taking into account this perspective as well.



Tartalom

A kutatásról és a mintavételről	5
1. Az erdélyi magyarok a román(iai) és a magyar(országi) politikai közösségben	7
1.1. Román és magyar nemzettség	7
1.2. Politikai tájékozottság	15
1.3. Politikai érdeklődés, politikai én-hatékonyság	16
2. Az erdélyi magyarok magyar állampolgársághoz való viszonya	18
2.1. A kedvezményes honosítás megítélése	18
2.2. Az igénylési szándékok alakulása	18
2.3. Az igényléseket meghatározó motivációk (2012. július)	20
2.4. Az igényléstől való tartózkodást meghatározó motivációk (2012. július)	21
3. Erdélyi magyarok és a magyarországi politika	22
3.1. Részvételi szándék a magyar parlamenti választáson	22
3.2. Magyarországi pártopciók, pártokhoz való viszony	24
4. Erdélyi magyarok a romániai politikában	27
4.1. Általános közérzet	27
4.2. Parlamenti választás: részvétel, opciók	29
4.3. Európai parlamenti választások: részvétel és opciók	32
4.4. Pártok iránti bizalom	33
4.5. Politikusok iránti bizalom	35
5. Az Európai Unióhoz való viszony	38
5.1. Intézmények iránti bizalom	38
5.2. Milyen irányba haladnak a dolgok az Európai Unióban?	41
5.3. Politikai én-hatékonyság és az Európai Unió	41
5.4. Az Európai Unió és a kisebbségi jogok	43
6. Televíziózás	44
6.1. A televíziózás szerepe az erdélyi magyarok időmérlegében (2011 januárjában)	44
6.2. Az erdélyi magyarok tévénézési szokásai 2013 júniusában	45
6.3. Az erdélyi magyarok tévénézési szokásai 1999 februárjában és 2007 októberében	47
7. Migrációs tapasztalat és potenciál	50
7.1. Külföldön élő háztartástagok	50
7.2. Személyes migrációs tapasztalat	53
7.3. Turisztikai potenciál	54
7.4. Tanulmányi migrációs potenciál	55
7.5. Kivándorlási potenciál	57
7.6. Külföldi munkavállalás	58
7.7. A kettős állampolgárság migrációs hatása	59
8. A magyarországi és romániai közvélemény viszonya a határon túli közösségekhez, illetve a velük kapcsolatos politikához (romániai és magyarországi minta, 2012. július)	61
9. A román közvélemény viszonya a magyar kettős állampolgárság intézményéhez (romániai minta, 2012. július)	65
Könyvészet	69

ERDÉLYI MAGYAROK A MAGYARORSZÁGI ÉS A ROMÁNIAI POLITIKAI TÉRBEN

A kutatásról és a mintavételről

■ 2013. május 18. és június 8. között 1232 fős, erdélyi magyarokra reprezentatív mintán végeztünk adatfelvételt, amely a szóban forgó közösség politikai viselkedését egy kettős viszonyrendszerben, a magyarországi és a romániai politikai térben vizsgálta. A kutatás szorosan kapcsolódott a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet *Etnikai pártok kisebbségi választói magatartás* elnevezésű kutatási programjához. Mindamellet egy új elem volt, hogy az erdélyi magyarok választói viselkedését ezúttal nem csupán Románián belül vizsgáltuk. A szempontváltást az tette szükségessé, hogy 2010. május 26-án a Magyar Országgyűlés elfogadta a magyar állampolgárságról szóló 1993-as állampolgársági törvény módosítását, bevezetve az egyszerűsített honosítást, és lehetővé téve a szomszédos országokban élő magyarok számára, hogy magyarországi lakhely nélkül megszerezzék a magyar állampolgárságot. Emellett a 2011 novemberében elfogadott új választási törvény lehetővé teszi, hogy a magyarországi lakhellyel nem rendelkező magyar állampolgárok is szavazzanak az országgyűlési választásokon (az országos pártlistákra). Mindez pedig olyan helyzetet teremtett, hogy az erdélyi magyarok politikai (illetve választói) viselkedését immár két metszetben vagyunk kénytelenek vizsgálni.

Az empirikus vizsgálat jellemzői:

- Az adatfelvétel időpontja: 2013. május 18–június 8.
- Célpopuláció: Erdély (16 megye) magyar nemzetiségű választásra jogosult (18 év fölötti) állandó lakossága.
- Mintanagyság: 1232 fő.
- Az eredmények 95%-os valószínűséggel, $\pm 2,9\%$ -es hibahatárral érvényesek.
- Mintavétel típusa: rétegzett, véletlenszerű mintavétel. A lekérdezés kérdezőbiztosok segítségével a megkérdezett lakásán történt.
 - A *településeket* régió,¹ adminisztratív státusz² és etnikai összetétel³ szerinti rétegekbe soroltuk. Az így kialakított rétegeken belül a településeket véletlenszerűen választottuk ki, ügyelve arra, hogy azok a magyarok számával arányos eséllyel kerüljenek a mintába.
 - Azokon a településeken, ahol nem egységes a házsámozás, véletlenszerűen *utcákat* választottunk, szintén figyelembe véve azt, hogy az adott utcákban hányan laknak.⁴
 - A *háztartásokat* a megadott utcán belül lépték segítségével kellett kiválasztani.
 - A háztartáson belül a *megkérdezetteket* nem és életkor szerinti kvóta segítségével kellett kiválasztani.

1 Öt régiót alakítottunk ki. Ezek: Hargita, Kovászna, Maros, Partium (Szatmár, Bihar, Szilág), illetve Közép-Erdély (Kolozs, Beszterce-Naszód, Máramaros, Brassó, Szeben, Fehér, Hunyad, Temes, Arad, Krassó-Szörény).

2 Város, községközpont.

3 Két kategóriával dolgoztunk: magyar, illetve nem magyar többségű településekkel.

4 Ezt a választói névjegyzékek vagy ezek hiányában a telefon-előfizetésekre vonatkozó adatbázis alapján becsültük.



- Az adatbázist nem, életkor, településtípus és régió szerint súlyoztuk.
- A kérdezőbiztosok munkáját személyesen és telefonon ellenőriztük.

A jelentésben használt rövidítések:

NV – nem válaszol; NT – nem tudja; N – esetszám, említések száma

Idősoros összehasonlításokban felhasznált kutatások:***Erdélyi magyarok (romániai) választói viselkedésében felhasznált idősorok***

1999. febr. – CCRIT, 1999.02.16–1999.02.28, N=1181
2000. márc. – CCRIT, 2000.03.17–2000.03.27, N=1174
2000. okt. – CCRIT, 2000.09.26–2000.10.02, N=1141
2003. okt. – CCRIT, 2003.10.10–2003.10.24, N=1190
2004. márc. – CCRIT, 2004, N=1177
2004. szept. – CCRIT, 2004.09.18–2004.09.28, N=1167
2005. jan. – Max Weber Társadalomkutató Központ, 2004.12.20–2005.01.04, N=1011
2006. nov. – CCRIT, 2006.11.09–2006.12.14, N=1043
2007. júl. – TransObjective Consulting, 2007.07.04–2007.07.24, N=1706 (emelt Székelyföld és Partium)
2007. nov. – TransObjective Consulting, 2007.10.24–2007.11.06, N=1277 (emelt Székelyföld)
2008. ápr. – TransObjective Consulting, 2008.04.02–2008.04.18, N=1114
2009. márc. – Kvantum Research, 2009.02.13–2009.03.09, N=1910 (emelt Hargita és Kovászna)
2009. szept. – Kvantum Research, 2009.09.02–2009.09.13, N=1240
2010. dec. – Kvantum Research, 2010.11.20–2010.12.14, N=1143
2011. dec. – Nemzeti Kisebbségkutató Intézet 2011.11.25–2011.12.13, N=1190
2012. júl. – Nemzeti Kisebbségkutató Intézet 2012.06–22–2012.07.07, N=1171

Román és magyar nemzettagság

Kárpát Panel – MTA Kisebbségkutató Intézet, Max Weber Társadalomkutató Központ
2007 – N=894
2010 – N=872

Televíziózás – időmérleg

Fókuszban a kultúra – Nemzeti Kisebbségkutató Intézet 2010.12.28–2011.01.30, N=1188

1. Az erdélyi magyarok a román(iai) és a magyar(országi) politikai közösségben

1.1. Román és magyar nemzethatalás

Az erdélyi magyarokat több metszetben is megpróbáltuk a román, illetve a magyar politikai közösségben belül elhelyezni. A politikai közösségnek a nemzetközi szakirodalomban többféle meghatározása van.⁵ Anélkül, hogy a kérdést mélységeiben tárgyalnánk, két szempontot emelhetünk ki. (1) Egyrészt létezik a fogalomnak egy „vékony” (felszínes) és egy „mély” meghatározása. A „**vékony**” meghatározás szerint ahhoz, hogy politikai közösségről beszéljünk, elég, ha emberek egy csoportja közös joghatóság alá tartozik. Ebben az értelemben (egy nemzetállamokon alapuló nemzetközi rendszerben) a területiségnek van kiemelt szerepe. Azt mondhatjuk, hogy egy adott államban élők (vagy legalábbis az állampolgárok) politikai közösséget alkotnak. Ez a fajta meghatározás nem feltételezi, hogy a politikai közösség tagjait a szolidaritás, a lojalitás vagy a közös politikai kultúra kötné össze. A „**mély**” meghatározás ezzel szemben pont ez utóbbi elemekre helyezi a hangsúlyt, mondván, hogy ezek nélkül nincs semmilyen politikai projektnek (államnak stb.) legitimitása. A politikai közösség tagjait pedig semmi nem kapcsolja össze azon kívül, hogy kényszerűen elfogadják a *status quo*-t. (2) Másrészt érdemes leszögezni, hogy a (szakmai és nyilvános) közbeszéd a politikai közösséget leginkább a **nemzettel** azonosítja. A nemzet alatt pedig kimondva vagy kimondatlanul a politikai közösség „mély” meghatározását értjük.

Vizsgálatunkban – részben a Kárpát Panel kutatásból⁶ kiindulva – kidolgoztunk egy, a nemzeti hovatartozásra vonatkozó kérdésblokkot. A Kárpát Panel vizsgálatot az MTA Kisebbségkutató Intézete végezte Magyarországon és a négy legnagyobb Kárpát-medencei kisebbségi magyar közösségben 2007-ben, illetve 2010-ben. A kutatásnak szokatlanul erős sajtóviszhangja volt, mégpedig azért, mert a kutatók az eredményekre alapozva kijelentették, hogy Erdélyben a kérdezettek többsége az erdélyi magyarokat egyszerűen tekinti a magyar és a román nemzet részének. Az eredmények szerint ez a többi kisebbségi magyar közösség esetében nem volt igaz. A kijelentés jelentős mértékben ellentmondott a hétköznapi tapasztalatoknak (hisz Erdélyben valóban meglehetősen nehézkes olyan magyar emberrel találkozni, aki magát a román nemzet részének tekintené) és az egyéb, idevágó kutatási eredményeknek.⁷

Vizsgálatunkban a Kárpát Panel következő kérdéseit ismételtük meg:

- Mi határozza meg leginkább az Ön nemzeti hovatartozását? (1) a saját döntése; (2) az anyanyelve, kultúrája, vagy (3) az állampolgársága
- Ön szerint az erdélyi magyarok részét képezik-e a magyar nemzetnek? (1) igen; (2) nem
- Ön szerint az erdélyi magyarok részét képezik-e a román nemzetnek? (1) igen; (2) nem

A kérdésblokkot három további új kérdéssel egészítettük ki:

- (Amennyiben azt válaszolta, hogy erdélyi magyarok részét képezik/illetve nem képezik részét a román nemzetnek) kérem, indokolja meg a választát (nyílt kérdés)
- Ön személy szerint a magyar nemzet tagjának érzi magát? (1) igen; (2) nem
- Ön személy szerint a román nemzet tagjának érzi magát? (1) igen; (2) nem

Eredményeink egyrészt cáfolják a Kárpát Panel vizsgálat alapján feltételezett időbeli trendeket. A kutatók 2007-ben, anélkül, hogy idősorokkal rendelkeztek volna, viszonylag új fejleménynek feltételezték, hogy a válaszadók többsége az erdélyi magyarokat a román nemzet részének tekinti. A vizsgálatok eredményei szerint ez az arány 2007-ben 65, 2010-ben 63, 2013-ban viszont csak 52 százalékos volt.

5 Jó összefoglalót ad erről Salat Levente (2011) tanulmánya.

6 A Kárpát Panel vizsgálatot az MTA Kisebbségkutató Intézete végezte Magyarországon és a négy legnagyobb Kárpát-medencei kisebbségi magyar közösségben.

7 Hogy ne a saját kutatási eredményeinkre hivatkozzunk: Brubaker (1999: 65) a következőket mondja: „*Transylvanian Hungarians resent and resist the putatively inclusive, citizenship-based rhetoric of the nationhood which construes them as members of the Romanian nation. In their self-understanding they are citizens of the Romanian state, but members of a Hungarian cultural nation that cuts across boundaries of state and citizenship.*” (Az erdélyi magyarok elutasítják és ellenállnak a nemzet állampolgárságra alapuló, úgymond befogadó diskurzusának, amely a román nemzet tagjaiként értelmezi őket. Önértelmezésük szerint román állampolgárok, azonban egy kulturálisan meghatározott magyar nemzet tagjai, amely átvágja az államhatárokat és az állampolgárság különbségeit.)



Ennél fontosabb azonban, hogy megpróbáltunk utánajárni, milyen megfontolások lehetnek a válaszok mögött. 573 értelmezhető indoklást kaptunk azoktól, **akik szerint az erdélyi magyarok a román nemzet képezik.**

(1) A válaszadók 71 százaléka a **területi komponens**t hozta fel valamilyen formában. Ezen belül az összes (az erdélyi magyarokat a román nemzet részének tekintő) válaszadó közel fele (48 százaléka) ezt a szempontot érzelmileg teljesen semleges vagy akár negatív értelemben használta. Olyan válaszokra kell gondolnunk, mint: „Erdély Romániához tartozik”, „Romániában élünk”, „itt élünk”, „Romániában élünk, nincs más választásunk”, „hiába vagyunk magyarok, úgyis Romániához tartozunk”, „kénytelenek vagyunk itt élni”, „az ország része vagyunk”, „itt vagyunk román területen”, „ezek között a határok között élünk: Románia kellős közepén”, „Romániában élő magyarok vagyunk”, „részei vagyunk, mert itt lakunk”, „nemzeti öntudatban nem, csak területileg”, „Romániában élünk, sajnos”.

A területiséget hangsúlyozó válaszok között érzelmileg talán kevésbé semlegesek és intenzívebb kötődést sugallnak az „itt születünk” típusú válaszok, amivel az erdélyi magyarokat a román nemzet tagjainak gondolók 12 százaléknál találkozzunk. Ez a leggyakrabban „itt születünk”, „ide születünk” formában jeleik meg. Ebben a kategóriában is találunk olyan válaszokat, amelyek arra utalnak, hogy az eredmények között nincs a „román nemzettel” (mint „mély” értelemben vett politikai közösséggel) való különösebb azonosulás: „magyar vagyok, ide születtem”, „a mi őseink is ide születtek”, „ide születünk, nem a mi döntésünk”.

Az előbbi alkategóriánál egyértelműen intenzívebb (és pozitív) kötődést sugallnak az „ide tartozunk” típusú válaszok. Ebbe a kategóriába soroltuk azokat a válaszokat, amelyekben a románokkal való „együttélés” szerepel. Mint látható, ebbe a kategóriába tartozik a válaszok 5,3 százaléka.

A következő, szintén a területi szempontot hangsúlyozó válaszkategória explicit módon kényszer-közösségként értelmezi az erdélyi magyarság számára a román nemzetet. A megfogalmazások a következők: „a románok megkaparintották Erdélyt”, „Romániához csatoltak minket”, „magyarok vagyunk, de elcsatoltak”.

Végül a válaszadók 1,9 százaléka (11 személy) a haza fogalmára hivatkozott. A területiségre utaló válaszok között ezek tükrözik a román politikai közösséggel (Romániával) való mélyebb azonosulást.

(2) Egy következő kategória a politikai, jogi és állampolgári közösségre utal, és ezt érti a román nemzethez való tartozás alatt. Ez összességében a válaszok 9 százalékában jelenik meg. Azokat a válaszokat, ahol egyszerűen a román állampolgárság jelent meg, külön kategóriába soroltuk. Összességében azt mondhatjuk, hogy ez a válaszkategória jelenti ténylegesen azt, amit a kutatók önkényesen rávetítettek mindazokra, akik az erdélyi magyarokat a román nemzet tagjának mondták, vagyis, hogy „a romániai magyarság elindult az állampolgári integráció útján” (Papp–Veres szerk.: 2007: 8). Érdekes ugyanakkor, hogy a válaszok egy részében ez a fajta integráció nem feltétlen, hanem a „kisebbségi jogokhoz”, a „románokkal való kiegyezéshez” kötött.

(3) A következő kategória, amely a válaszok 7 százalékát jelenti (51 személy), a nemzettséget egyszerűen állampolgárságként értelmezi. A Kárpát Panel vizsgálatot végző kutatók maguk is felvetették, hogy elképzelhető, a válaszadók egy része egyszerűen „keveri”⁸ az állampolgárság és a nemzettség fogalmát (Veres 2007: 45). Úgy tűnik, hogy az erdélyi magyarokat a román nemzet tagjaiként értelmező válaszok többsége mögött döntően nem egy ilyen egyszerű „félreértés” van (hanem ennél egyszerre „több” és „kevesebb”).

(4) Egy következő, immár csupán 3 százalékot (17 válaszadó) kitevő kategória a románokkal való kulturális közösséget hangsúlyozza. Vagyis ezek azok a válaszok, amelyek a román nemzethez való tartozást azon a tengelyen értelmezik, amelyen a domináns magyar nemzet-definíció megfogalmazódik. A válaszadók nagyobb része az asszimilációra utal: „sok a vegyes házasság”, „magyarnak születtem, de románhoz mentem hozzá”, „beolvadtunk”, „sokan elrománosodtak”. Egy kisebb része az erdélyi magyar közösség vagy az erdélyiek kulturális köztességére hivatkozik: „két kultúra metszéspontjában élünk”, „itt Erdélyben sok mindent átvettünk egymástól”. Vannak olyan válaszok, amelyek a kulturális közeledést egyértelműen negatív színben láttatják: „átvettük a rossz szokásaikat”, „nekünk is nagyon balkáni lett a kultúránk”.

(5) Egy, a román nemzethez való egyértelműen negatív érzelmi viszonyulást mutató kategória az, amely (a területiség említése nélkül) beszél kényszerközösségről: „kényszerből”, „muszájból”, „nem mi akarjuk így”. Ez a kategória a válaszok 3,2 százalékát öleli fel.

8 Most tekintsünk el attól, hogy mennyire jogosult azt feltételezni, hogy a válaszadók „tévesen” interpretálják a kérdőívben szereplő kérdéseket.

(6) Az érzelmi közösség a románokkal, a történelmi sorsközösség, illetve a kettős kötődésre vonatkozó szubjektív döntés szintén a román nemzettel való azonosulás valamilyen mélyebb változatára utalnak. Ezek összességében a válaszok 4,6 százalékát teszik ki.

(7) Végül egy sajátos, 1,1 százalékot képviselő kategória az, amely a román nemzethez való tartozást azzal indokolja, hogy a magyarok (magyarországiak) nem fogadják be az erdélyi magyarokat: „*Magyarországon lerománoznak*” stb.

További 406 értelmezhető választ kaptunk azoktól, akik ***nem tartják az erdélyi magyarokat a román nemzet részének***.

(1) A leggyakrabban (87 válaszadónál, a válaszok 22 százalékában) előforduló indoklás a magyar nemzettságra való hivatkozás. A válaszadók ezen része arra utalt, hogy (saját értelmezése szerint) az ember nem lehet egyszerre román és magyar. Ilyen válaszokra kell gondolni: „*hogyan lehetek román, ha magyar vagyok?*”, „*a magyarok nem románok*”, „*nem vagyunk egy nemzetiség*”, „*mi magyarok vagyunk, ők románok*”.

(2) A következő gyűjtőkategória a magyar kultúrára, anyanyelvre hivatkozik. Ez a válaszok 19 százalékában jelenik meg (76 válaszadó). A példák a következők: „*mert magyar az anyanyelvünk*”, „*nem egy a kultúra*”, „*nyelvi kulturális különbség van köztünk*”, „*nem is beszélek románul*”, „*sem a kultúránk, sem semmi nem talál*”, „*mi a magyar kultúrában nőttünk fel, nem vagyunk románok*”.

(3) A következő választípus a románokkal való ellentétet emeli ki. Ide 51 válasz, a válaszok 12 százaléka tartozik. A válaszok: „*a magyar nem bírja a románt és fordítva*”, „*utálom a románokat, hogy legyek román*”, „*egy kanál vízben meg tudnánk fojtani egymást*”, „*mindig szemben álltunk a románokkal*”. Ugyancsak ide soroltuk azokat a válaszokat, amelyek a román nemzetállam elnyomó természetével, a két etnikum közötti hatalmi aszimmetriával indokolják a nemleges feletet: „*nincsenek kisebbségi jogaink*”, „*elnyomnak minket*”, „*nem adnak autonómiát*”, „*nem engednek magyarokat a polcra*”, „*kirekesztenek bennünket*”, „*kisebbség vagyunk, a románok lenéznek minket*”.

(4) A válaszadók 10 százaléka (40 személy) arra utalt, hogy a román állampolgárság nem egyenlő a román nemzettséggel: „*román állampolgárok vagyunk, nem románok*”, „*csak állampolgárok vagyunk*”, „*nem az állampolgárság dönti el*”.

(5) Szintén 10 százalékot (45 válaszadó) tesznek ki azok, akik a román nemzethez való érzelmi, illetve szubjektív kapcsolódás hiányát hozzák fel: „*nem érzem magam annak*”, „*nem akarunk románok lenni*”, „*erős a nemzeti identitás, így nem olvadunk be*”, „*mert mindig élt a magyar nemzettudat és ma is él bennem*”, „*minden nemzetnek megvan a maga hovatartozása*”.

(6) A válaszadók 7 százaléka (28 személy) az (etnikai) leszármazásra hivatkozott: „*minden őszám magyar volt*”, „*a magyar vér nem válik románná*”, „*a család és az ősök határozzák meg a nemzetiséget*”.

(7) Egy következő választípus szerint (5 százalék, 21 személy) a területi hovatartozás és a nemzeti kötődés két különböző dolog: „*Romániában élünk, de nem vagyunk a román nemzet tagjai*”, „*területileg csak*”, „*csak az országhoz, nem a nemzethez*”, „*eltérő nemzetek azonos országban*”.

(8) Egy következő címszó alá sorolt válaszadók (4 százalék, 18 személy) egy köztes kategóriával vagy identitással azonosították magukat. 8 válaszadó „*sehová sem tartozik*” („*ott románok vagyunk, itt bozgorok*”), 6 válaszadó erdélyiként identifikálta magát, 4 válaszadó székelyként. Ez utóbbi esetben a köztes kategória nem áll, hisz magukat a románokkal és nem a magyarokkal szembeállítva értelmezték: „*a székelyek nem románok*”, „*mert székely vagyok*”.

A további indoklások kevesebb mint 10 esetben fordultak elő. Ami lényeges, hogy csupán egyetlen személy hivatkozott a magyar állampolgárságára.

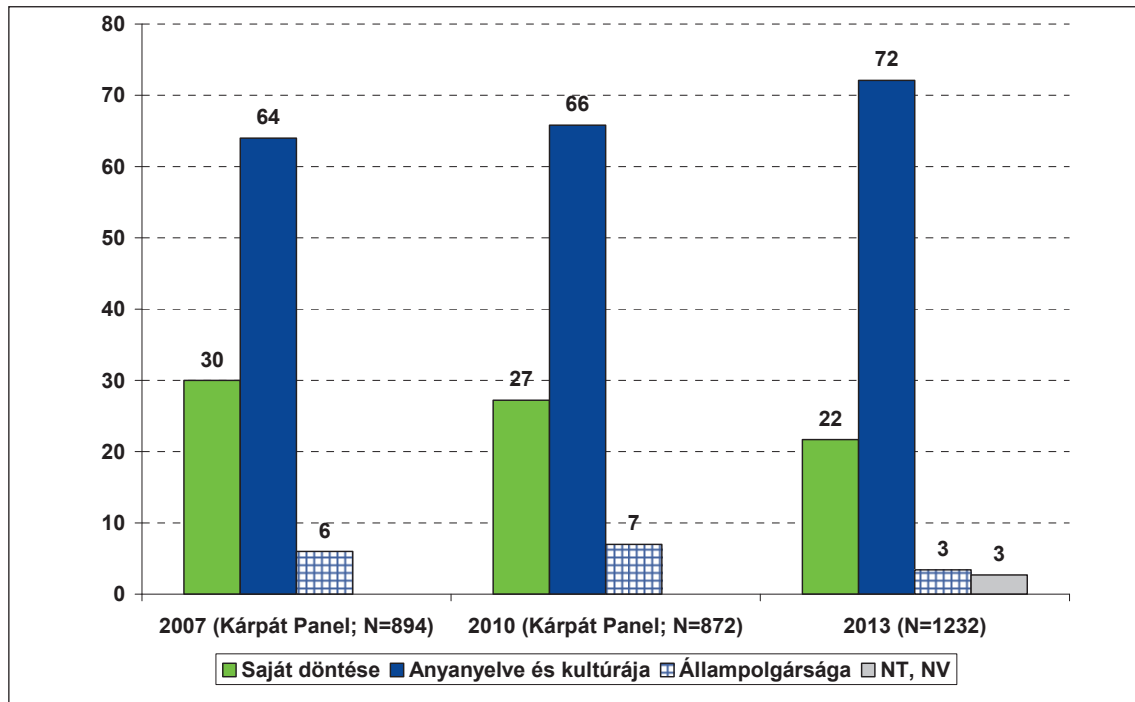
Az indoklások alapján az állapítható meg, hogy a válaszadók döntő többsége, amikor azt mondja, hogy az erdélyi magyarok a román nemzet részét képezik, ez alatt nem valamilyen „mély”, a román nemzettel való azonosulást ért. A megállapítás mögött érzelmileg semleges (sőt az esetek jelentős részében negatív) viszonyulás áll. Ezt húzza alá az is, hogy amikor arra kérdeztünk rá, hogy „*személyesen a román nemzet tagjának éri-e magát*”, az arányok megfordulnak, és a többség (55 százalék) immár nemmel válaszol.

A sajtónyilvánosságba is masszívan átszivárgott téves értelmezések annak voltak köszönhetőek, hogy a Kárpát Panelt végző kutatókat megtévesztették a szavak. Nem vettek tudomást arról, hogy a nemzet fogalmát a mindennapokban több értelemben használják. Adott kontextusban (például amikor román útlevelel szeli át a bosnyák–szerb határt, vagy egy nemzetközi konferencián Romániát képviseli) egy erdélyi magyar a román nemzet tagja, abban az értelemben, hogy kiterjed rá Románia joghatósága. Ez igaz lehet anélkül, hogy a román nemzeti projekttel szemben bármilyen pozitív viszonyulása lenne (sőt úgy is, hogy ahhoz negatívan viszonyul). Más kontextusban ugyanez az erdélyi magyar már nem a

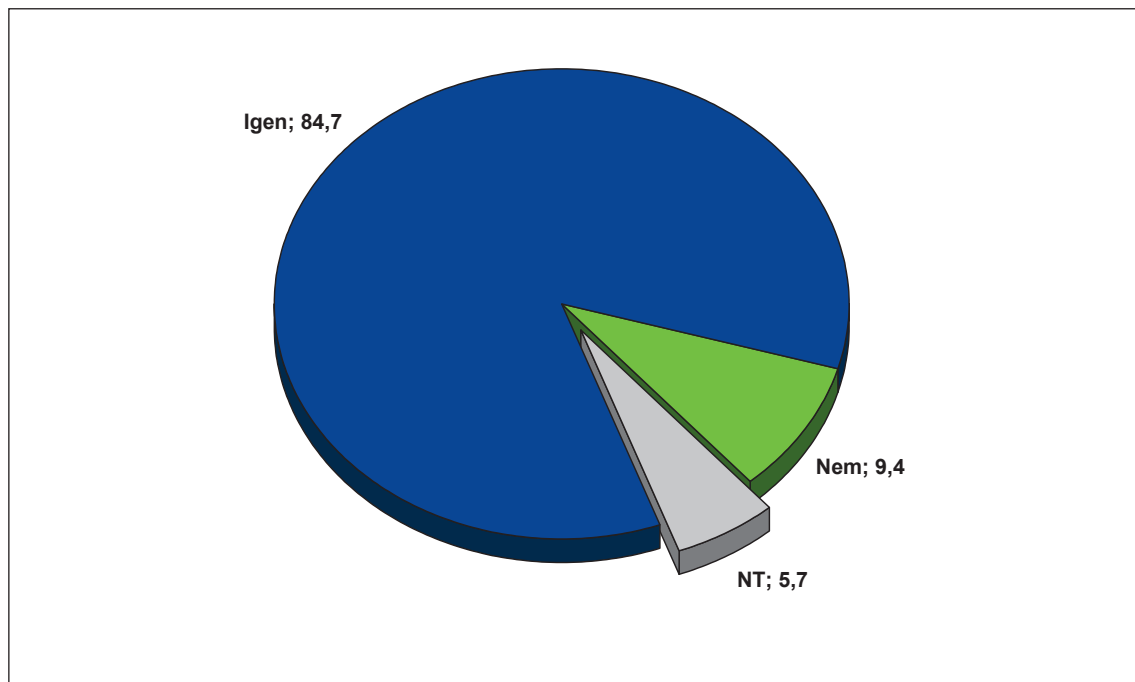


román nemzet tagjaként határozza meg magát (főként, ha ez az adott helyzetben magyarságával szemben áll). Téves értelmezés továbbá az is, amikor a Kárpát Panel eredményeit interpretáló kutatók (Veres 2007: 44) kognitív disszonanciáról beszélnek. A disszonancia nem a hétköznapi cselekvők, hanem a kutatók értelmezési rácsaiból adódik, akik a „nemzet” alatt (kimondva, kimondatlanul) kontextustól függetlenül a politikai közösség mély változatát értették.

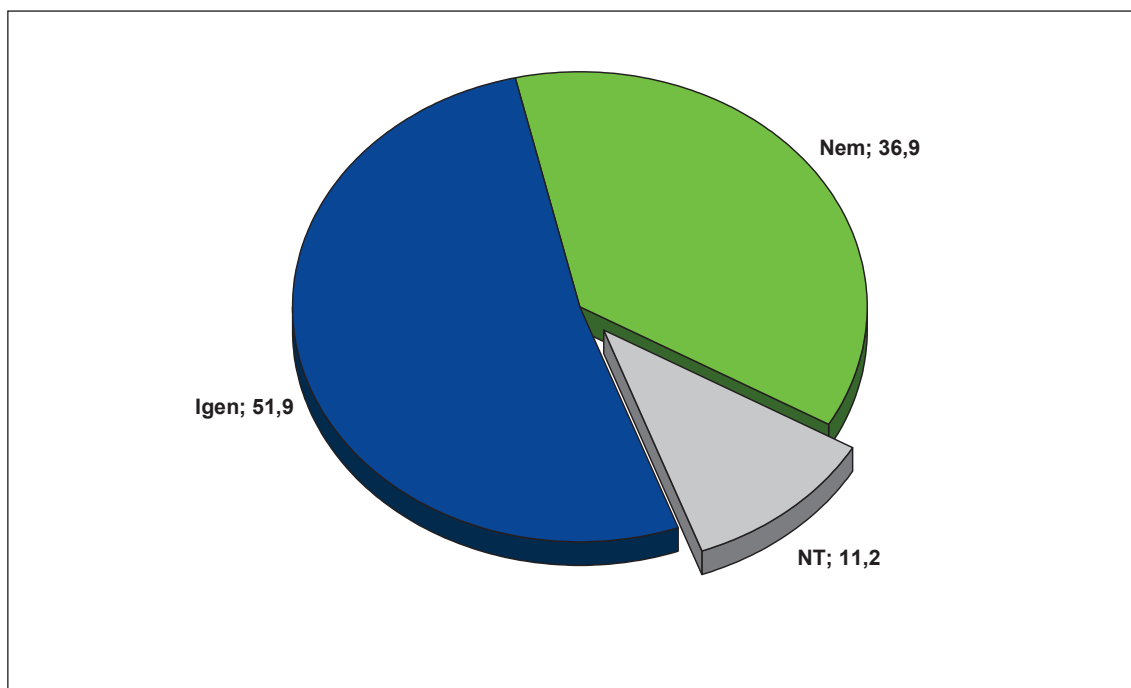
1. Mi határozza meg leginkább az Ön nemzeti hovatartozását?



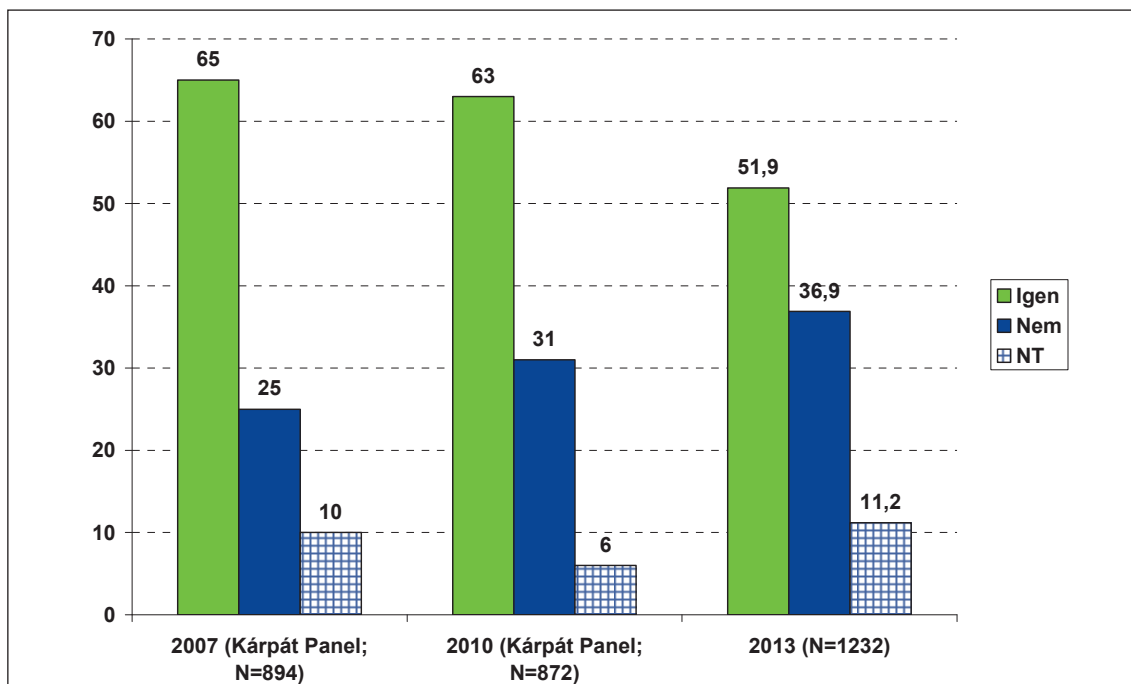
2. Ön szerint a romániai/erdélyi magyarok részét képezik-e a magyar nemzetnek? 2013. június (N=1232)



3. Ön szerint a romániai/erdélyi magyarok részét képezik-e a román nemzetnek? 2013. június (N=1232)



4. Ön szerint a romániai/erdélyi magyarok részét képezik-e a román nemzetnek? 2007–2013





5. Ön szerint a romániai/erdélyi magyarok részét képezik-e a román nemzetnek?

Kérem, indokolja meg a választát! Igen választ adók. 2013. június

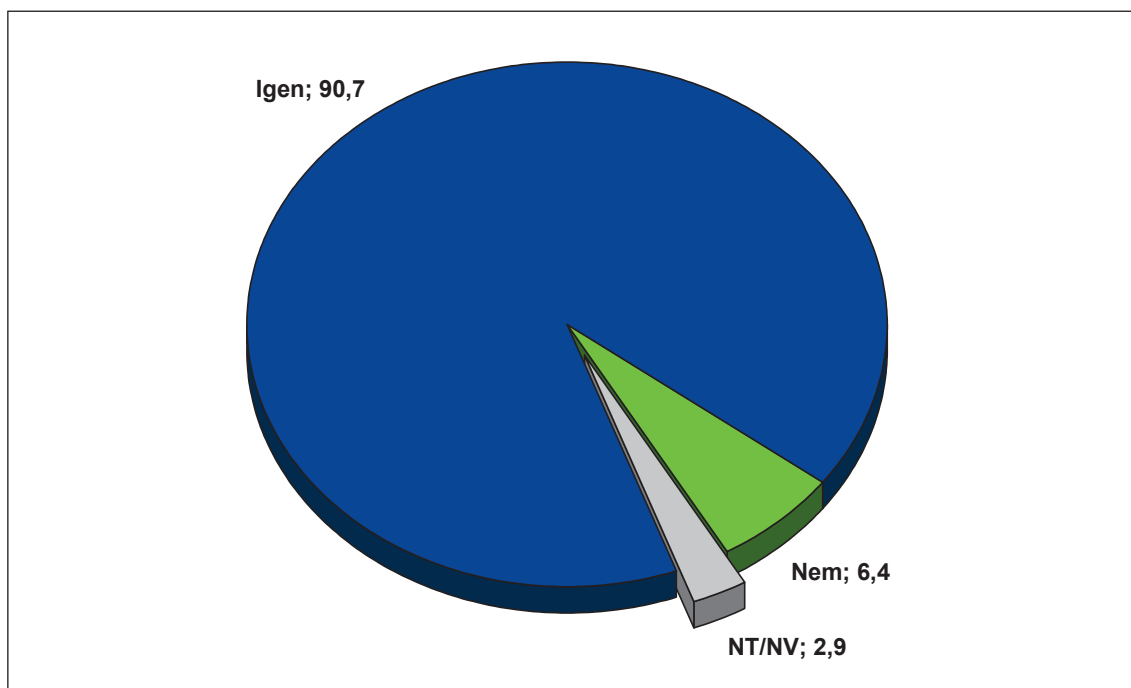
	Esetszám	%
Terület – itt (Romániában, Erdélyben stb.) élünk	280	47,7
Terület – itt születünk	70	11,9
Terület – ide tartozunk	31	5,3
Terület – ide csatoltak	22	3,8
Terület – haza, szülőföld	11	1,9
Terület összesen	414	70,6
Politikai, jogi, állampolgári közösség – szavazati jog, politikai közösség	14	2,4
Politikai, jogi, állampolgári közösség – adót fizetnek	10	1,7
Politikai, jogi, állampolgári közösség – közös törvények	8	1,4
Politikai, jogi, állampolgári közösség – munka, megélhetés	7	1,2
Politikai, jogi, állampolgári közösség – a románokkal való kiegyezés szükségessége	6	1,1
Politikai, jogi, állampolgári közösség – Kisebbségi jogok biztosítása	5	0,9
Politikai, jogi, állampolgári közösség összesen	51	8,7
Állampolgárság	41	7,0
Kulturális hasonlóság – asszimiláció, hasonulás	11	1,9
Kulturális hasonlóság – közös elemek	6	1,0
Kulturális közösség összesen	17	2,9
Érzelmi közösség a románokkal	11	1,8
Történelmi és sorsközösség	8	1,3
Döntés – kettős kötődés	7	1,2
Kényszerből	19	3,2
A magyarországiak nem fogadnak be	6	1,1
Értelmezhető választ adott	573	91,2

6. Ön szerint a romániai/erdélyi magyarok részét képezik-e a román nemzetnek?

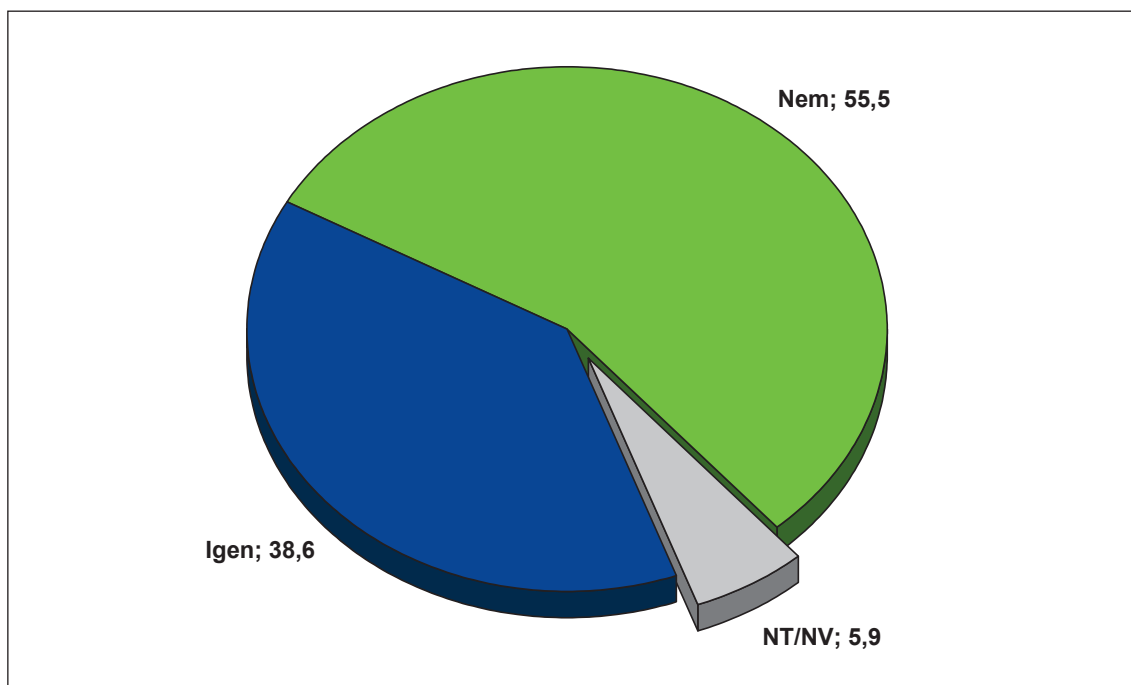
Kérem, indokolja meg a választát. Nem választ adók. 2013. június

	Esetszám	%
Kizárólagos nemzetségi tag – Mert magyar, mert a magyar nemzet tagja	58	14,3
Kizárólagos nemzetségi tag – A magyar nem (lehet) román (kizárólagos a nemzetségi tag)	29	7,2
Kizárólagos nemzetségi tag összesen	87	21,5
Anyanyelv, kultúra	75	18,4
Anyanyelv kultúra – Nem beszél (jól) románul	2	0,4
Anyanyelv, kultúra összesen	76	18,8
Ellentét a románokkal	51	12,6
Állampolgárság ≠ nemzetségi tag	40	9,8
Identitás, döntés, érzés	34	8,3
Identitás, döntés, nemzeti érzés – nem érzi magát románnak	11	2,8
Identitás, döntés, érzés összesen	45	10,1
Család, származás, ősök, születés	28	7,0
Terület ≠ nemzetségi tag	21	5,3
Köztes identitás – „Sehová sem tartozik”	8	1,9
Köztes identitás – erdélyi	6	1,4
Köztes identitás – székely	4	1,1
Köztes identitás összesen	18	4,4
Kényszer (Erdélyt elcsatolták)	8	2,1
Szecesszió – „Külön ország kellene legyünk”	7	1,7
Különbözünk a románoktól	5	1,2
Románokkal szembeni ellenszenv	5	1,1
A románok nem tartják románnak	2	0,4
Magyarok közt él	1	0,2
Magyar állampolgár	1	0,2
Összesen értékelhető választ adott	406	91,5

7. Ön személyesen a magyar nemzet tagjának érzi magát? 2013. június (N=1232)



8. Ön személyesen a román nemzet tagjának érzi magát? 2013. június (N=1232)





9. A román nemzettságra vonatkozó kérdések háttérváltozók szerint. 2013. június

		N	A romániai/erdélyi magyarok a román nemzet részét képezik?			Őn személyesen a román nemzet tagjának érzi magát?		
			Igen	Nem	NT/NV	Igen	Nem	NT/NV
Régió	Székelyföld	412	50,8	40,4	8,7	28,4	66,3	5,3
	Partium	305	61,8	28,3	9,9	53,9	37,8	8,2
	Közép-Erdély	306	46,3	43,0	10,7	34,5	62,2	3,3
	Szörvány	209	47,8	34,0	18,2	42,6	49,8	7,7
Településtípus	Város	634	46,6	41,2	12,2	40,2	54,4	5,4
	Falu	599	57,4	32,6	10,0	36,9	56,6	6,5
Életkor	18–34	385	51,6	39,1	9,4	40,3	55,1	4,7
	35–54	420	50,7	36,9	12,4	38,4	54,7	6,9
	55+	428	53,5	35,0	11,4	37,2	56,7	6,1
Nem	Férfi	642	50,6	39,4	10,0	35,8	58,7	5,5
	Nő	590	53,3	34,3	12,4	41,7	51,9	6,4
Iskolai végzettség	Alapfokú	192	57,1	29,8	13,1	39,1	50,0	10,9
	Középfokú	782	51,0	36,4	12,5	37,1	56,9	6,0
	Felsőfokú	259	50,6	43,6	5,8	42,9	54,8	2,3
Magyar állampolgárság	Igényelte	386	50,8	42,2	7,0	37,6	59,1	3,4
	Szándékszik igényelni	475	51,9	36,3	11,8	36,8	56,0	7,2
	Nem szándékszik igényelni	371	53,1	32,3	14,6	42,2	51,1	6,8
Opció a romániai választásokon	Passzív, bizonytalan	641	52,4	35,4	12,2	40,7	52,9	6,4
	RMDSZ-szavazó	482	53,5	35,9	10,6	36,9	58,0	5,2
	EMNP-, MPP-szavazó	77	36,4	57,1	6,5	21,1	73,7	5,3
	Román pártra szavaz	32	53,1	34,4	12,5	65,6	25,0	9,4
Opció a magyarországi választásokon	Nem igényli az állampolgárságot	371	53,1	32,3	14,6	42,2	51,1	6,8
	Passzív, bizonytalan	389	52,6	35,9	11,5	40,3	52,6	7,2
	Fidesz-szavazó	416	51,7	41,3	7,0	34,4	61,3	4,3
	Nem Fidesz-szavazó	55	41,8	41,8	16,4	36,4	61,8	1,8
Összesen		1232	51,9	36,9	11,1	38,6	55,5	5,9

1.2. Politikai tájékozottság

Szintén a román politikai közösségbe való nagyfokú integráltság ellen szólnak a politikai ismeretekre vonatkozó kérdések. A román(iai) és a magyar(országi) politika vonatkozásában négy-négy (egymással szimmetrikus) ismeretkérdést fogalmaztunk meg. Elsőként arra kértük a válaszadókat, hogy mondják meg, hány párt van a román, illetve a magyar parlamentben, és sorolják fel őket. Mindkét esetben viszonylag nehéz kérdéssről volt szó, ugyanis mindkét parlamentbe pártkoalíciók is bejutottak a legutóbbi választás során, illetve (részben a szakadások nyomán) vannak olyan pártok, amelyeknek nincs külön frakciójuk. Így a válaszokat megengedően értékeltük. Jó válasznak tekintettük azt is, ha valaki a parlamentbe jutott koalíciókat, és azt is, ha külön az azokat alkotó pártokat sorolta fel. A frakció nélküli és pártszakadás nyomán létrejött alakulatok felsorolásától eltekintettünk (de helyes válasznak tekintettük, ha ezek valamelyike megjelent a felsorolásban). Más szóval csak abban az esetben tekintettük hibásnak a választ, ha valamely, az utóbbi választáson bejutott párt/koalíció nem került megemlíítésre, vagy ha valamelyik parlamenten kívüli párt megemlíítésre került.⁹ Második kérdésünk esetében (melyik a legnagyobb ellenzéki párt) egyértelműbb volt a válasz. Romániában a Demokrata Liberális Párt (PDL), illetve a Szövetség Romániáért (ARD) válaszokat tekintettük helyesnek. Magyarországon értelemszerűen csak a Magyar Szocialista Pártot (MSZP) fogadtuk el helyes válaszként. Harmadikként a PDL, illetve az MSZP elnökére kérdeztünk rá, zárt kérdés formájában. Végül negyedik kérdésünk arra vonatkozott, hogy hány éves a mandátuma Románia és Magyarország elnökének.

Az eredmények meglehetősen sokkolóak voltak számunkra. Leszámítva a harmadik, pártelnökökre vonatkozó kérdést, a magyarországi politikára vonatkozó ismeretkérdések esetében rendre több helyes választ kaptunk. A magyarországi politikára vonatkozóan az erdélyi magyarok átlagban 1,4, míg a román politikára vonatkozó kérdések esetében csupán 1,18 helyes választ adtak. 43 százalék volt azoknak az aránya, akik egyetlen, a román politikára vonatkozó kérdésre sem tudtak válaszolni, és csupán 28 százalék azoké, akik a magyar politikában bizonyultak teljes mértékben járatlannak.

10. Romániai politikai tájékozottságot mérő ismeretkérdések. 2013. június (N=1232)

Kérdés	Helyes válaszok aránya
- Ön hogy tudja, hány párt van Románia parlamentjében? - Kérem, sorolja fel őket!*	9,7
- Melyik a legnagyobb ellenzéki párt a román parlamentben? **	31,4
- Ki a PDL elnöke? (1) <i>Emil Boc</i> ; (2) <i>Traian Băsescu</i> ; (3) <i>Vasile Blaga</i> ; (4) <i>Elena Udrea</i>	41,8
- Hány éves Románia elnökének a mandátuma?	35,0

* Abban az esetben tekintettük helyesnek a választ, ha megnevezte az USL-t (vagy külön-külön a PSD-t és a PNL-t), a PDL-t, az RMDSZ-t és a PPDD-t. Ha ezek mellett a PC-t, illetve a Kisebbségi frakciót is megnevezte, azt is helyes válaszként regisztráltuk.

** A PDL és az ARD válaszokat tekintettük helyesnek.

11. Magyarországi politikai tájékozottságot mérő ismeretkérdések. 2013. június (N=1232)

Kérdés	Helyes válaszok aránya
- Ön hogy tudja, hány párt van a magyar Országgyűlésben? - Kérem, sorolja fel őket!*	13,9
- Melyik a legnagyobb ellenzéki párt a magyar Országgyűlésben?	39,9
- Ki jelenleg a Magyar Szocialista Párt (MSZP) elnöke?	33,4
- Hány év Magyarország köztársasági elnökének mandátuma?	52,4

* Abban az esetben tekintettük helyesnek a választ, ha megnevezte a Fidesz-t (vagy külön-külön a Fideszt és a KDNP-t), az MSZP-t, az LMP-t és a Jobbikot. Ha ezek mellett a DK-t vagy a Párbeszéd Magyarországért pártot is megnevezte, azt szintén helyes válasznak tekintettük.

9 Romániában leggyakrabban a Nagy Románia Pártot (PRM), illetve az Erdélyi Magyar Néppártot (EMNP), Magyarországon a Szabad Demokraták Szövetségét (SZDSZ), illetve a Magyar Demokrata Fórumot (MDF) említették tévesen a válaszadók.

**12. A helyes válaszok száma 2013. június (N=1232)**

	Romániai politika	Magyarországi politika
0	43,0	28,1
1	20,8	30,7
2	16,4	20,3
3	14,8	15,0
4	5,0	5,9
Átlag	1,18	1,40

1.3. Politikai érdeklődés, politikai én-hatékonyság

Következő kérdésünkben arra kérdeztünk rá, hogy a válaszadók (szubjektíve) mennyire érdeklődnek a romániai, a magyarországi, illetve az erdélyi magyar politika iránt. Az ismeretkérdésekhez hasonlóan itt is azt tapasztaltuk, hogy az erdélyi magyarok kapcsolódása a magyarországi politikához erősebb, mint a romániaihoz. Emellett azt is láthattuk, hogy az erdélyi magyar politika iránti érdeklődésük mindkettőt megelőzi.

Végül harmadik kérdésblokkunk a politikai én-hatékonyságra vonatkozott. Ez a választói viselkedés racionális döntésméleti vizsgálatából ered, és a személyes én-hatékonyság (*self-efficacy*) fogalmát alkalmazza a politika területére. Politikai kontextusban ez arra vonatkozik, hogy a választó mit gondol, ő személyesen milyen mértékben képes befolyásolni a politikai történéseket. Az irodalom megkülönböztet belső és külső én-hatékonyságot. A *belső* az egyén arra vonatkozó hitét jellemzi, hogy meg képes érteni és részt tud venni a politikai folyamatban, illetve befolyásolni tudja a politikai történéseket, a *külső* pedig arra, hogy mennyire képes / hajlandó a kormány választ adni az emberek problémáira, vagy hogy mennyire adnak a politikusok a polgárok véleményére.

A vizsgálat során a külső én-hatékonyságot mértük a három politikai mezőnyre (a románaira, a magyarországiakra és az erdélyi magyarokra) differenciált formában, míg a belső én-hatékonyságra egyetlen, nem differenciált kérdés vonatkozott.

Eredményeink szerint az igazán nagy különbségek a román és a magyar politikai mezőnyön belüli (külső) én-hatékonyság között húzódnak. Az erdélyi magyarok 62 százaléka egyáltalán nem ért egyet azzal, hogy „a román politikusokat, vezetőket érdekli, hogy én és a hozzám hasonló emberek mit gondolunk”. Azok aránya, akik egyáltalán nem és inkább nem értenek egyet, összességében 88 százalék, míg az (inkább és teljesen) egyetértők aránya csupán 12 százalék. Ezzel szemben az erdélyi magyarok 39 százaléka ért (teljes mértékben vagy inkább) egyet azzal, hogy a magyarországi, és 49 százaléka azzal, hogy az erdélyi magyar politikusokat érdekli az ő és a hozzájuk hasonló emberek véleménye.

Kijelenthető tehát, hogy az erdélyi magyarok (a politikai ismeretkérdések, a szubjektív érdeklődés és az én-hatékonyságra vonatkozó kérdések alapján egyaránt) közelebbi kapcsolatban vannak a magyarországi, mint a romániai politikával.

Hangsúlyoznunk kell ugyanakkor, hogy a politikai ismeretekre, érdeklődésre, illetve én-hatékonyságra vonatkozóan nem áll rendelkezésünkre idősoros adat. Így nem tudjuk megítélni, hogy a magyarországi politika primátusa mikortól datálható. Kérdés, hogy már a magyarországi politikai közösség erdélyi magyarokra való kiterjesztése (állampolgárságon, illetve szavazati jogon keresztül) előtt is, vagy csak azt követően kapcsolódtak a magyar politikához erősebben az erdélyi magyarok, mint a hazaihoz.

13. Milyen mértékben érdeklődik Ön... 2013. június (N=1232)

	A romániai politika iránt	A magyarországi politika iránt	Az erdélyi magyar politika iránt
Egyáltalán nem	42,6	34,5	22,9
Kismértékben	38,5	38,4	31,1
Eléggé	15,1	21,8	31,3
Nagymértékben	3,8	5,3	14,8
Átlagérték (1=egyáltalán nem; 4=nagymértékben)	1,80	1,98	2,38

14. Ön milyen mértékben ért egyet az alábbi kijelentésekkel? 2013. június

	<i>Esetszám (N)</i>	<i>Egyáltalán nem</i>	<i>Inkább nem</i>	<i>Inkább igen</i>	<i>Teljes mértékben</i>	<i>Átlag*</i>
Én és a hozzám hasonló emberek képesek befolyásolni a politikát és a közügyeket.	1187	44,3	29,4	19,6	6,6	1,89
A román politikusokat, vezetőket érdekli az, hogy én és a hozzám hasonló emberek mit gondolunk.	1195	61,6	26,2	9,5	2,7	1,53
A magyarországi politikusokat, vezetőket érdekli az, hogy én és a hozzám hasonló emberek mit gondolunk.	1140	36,1	25,2	31,7	7,0	2,10
Az RMDSZ politikusait, vezetőit érdekli az, hogy én és a hozzám hasonló emberek mit gondolunk.	1170	29,0	22,2	38,3	10,6	2,30

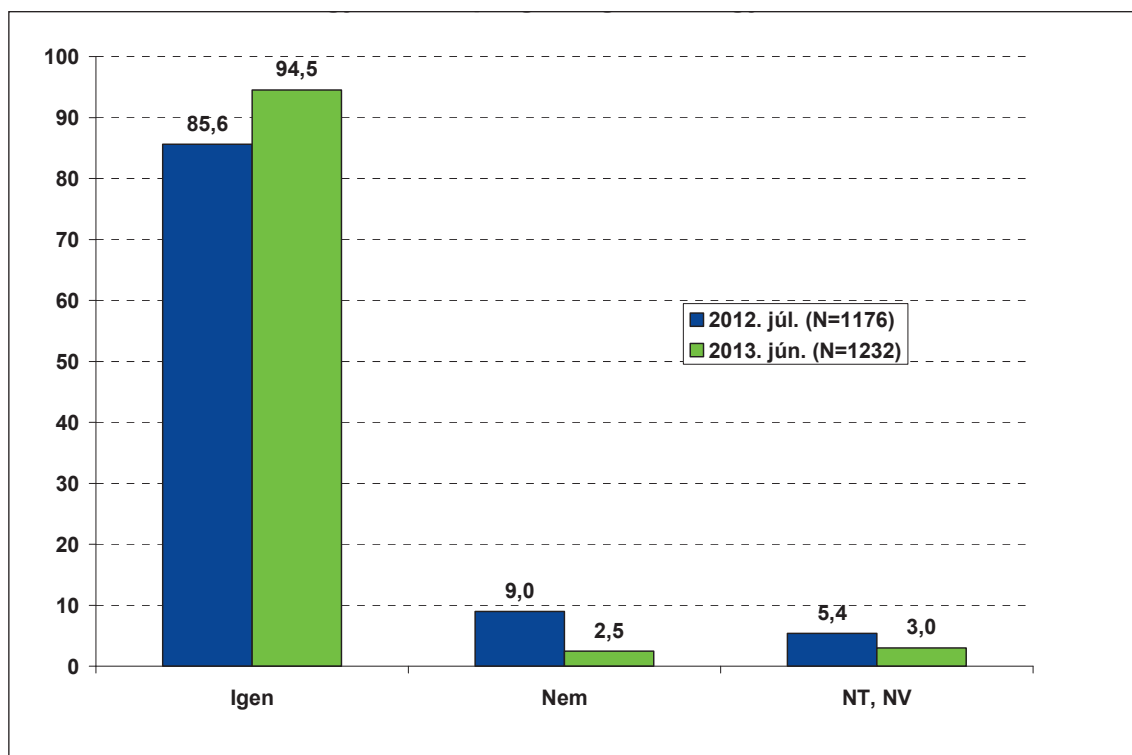
* 1 – egyáltalán nem; 4 – teljes mértékben.

2. Az erdélyi magyarok magyar állampolgársághoz való viszonya

2.1. A kedvezményes honosítás megítélése

Az erdélyi magyarok magyar állampolgársághoz való viszonyáról a mostani immár a második mérésünk. Korábban 2012 júliusában tettünk fel hasonló kérdéseket. Elmondható, hogy a könnyített honosítás erdélyi magyar közösségen belüli megítélése meglehetősen egyértelmű. Ahogy már érintettük 2012 júliusában, az erdélyi magyarok 86 százaléka értett egyet a kedvezményes honosítással, ami 2013 júniusára 95 százalékra emelkedett. Ezzel párhuzamosan (ahogy működő gyakorlattá vált) tulajdonképpen eltűnt a kettős állampolgárságot ellenzők 2012-ben még 9 százalékos csoportja.

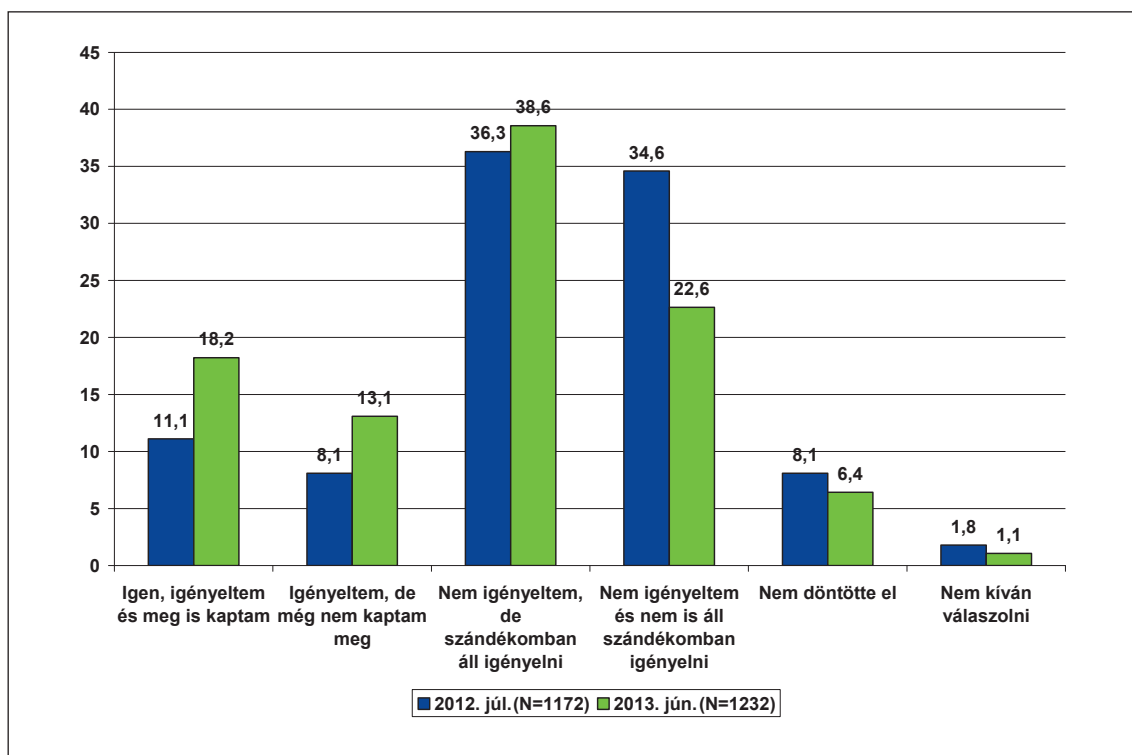
15. A magyar állam 2011 januárja óta kedvezményes eljárással állampolgárságot ad a vele szomszédos országokban élő magyarok számára. Ennek nyomán sok erdélyi magyar is igényelte és megkapta a magyar állampolgárságot. Ön egyetért-e ezzel?



2.2. Az igénylési szándékok alakulása

Elmondható, hogy nem csupán a kedvezményes honosításhoz való pozitív viszonyulás vált egyöntetűvé, hanem az állampolgársági igénylések aránya is dinamikusan növekedett. Miközben 2012 júniusában még csak minden ötödik, addig 2013 júliusára majdhogynem minden harmadik erdélyi magyar igényelt magyar állampolgárságot. Eközben változatlan maradt azok aránya, akik a továbbiakban igényelni akarják, és 43 százalékról 30 százalékra csökkent azoké, akik nem szándékoznak igényelni a magyar állampolgárságot. Így elmondható, hogy – habár nem lesz egyöntetűen minden erdélyi magyarból magyar állampolgár – arányuk középtávon akár kétharmad fölé mehet. Regionális bontásban nincsenek nagy különbségek, bár a szórványban élők között valamivel alacsonyabb a magyar állampolgárság iránti érdeklődés. Ezen kívül elmondható, hogy általában az alacsonyabb mobilitású rétegek élnek kisebb arányban a lehetőséggel. Így, miközben a 18–34 évesek között csupán 16, addig az 55 év fölöttiek között 48 százalék a nem igénylők aránya. Hasonlóképpen az alapfokú végzettségűek 53 százaléka nem igényelne állampolgárságot, szemben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 19 százalékával.

16. Ön igényelte-e a magyar állampolgárságot?



17. Ön igényelte-e a magyar állampolgárságot? Háttérváltozók szerint

		2012. július				2013. június			
		N	Igényelte	Igényelni fogja	Nem akarja igényelni	N	Igényelte	Igényelni fogja	Nem akarja igényelni
Régió	Szörvány	199	13,6	39,2	47,2	209	28,7	34,4	36,8
	Közép-Erdély	210	23,3	35,2	41,4	307	32,9	41,4	25,7
	Partium	291	18,2	38,5	43,3	305	29,5	40,0	30,5
	Székelyföld	508	21,3	36,0	42,8	412	32,8	37,4	29,9
Település-típus	Város	597	22,6	36,2	41,2	633	37,0	34,9	28,1
	Falu	573	16,4	37,9	45,7	599	25,4	42,4	32,2
Életkor	18–34	357	28,0	48,7	23,2	384	40,9	43,5	15,6
	35–54	372	18,3	41,9	39,8	420	32,4	42,6	25,0
	55+	441	13,8	23,4	62,8	428	21,7	30,1	48,1
Nem	Nő	616	16,2	39,1	44,6	624	31,3	38,9	29,8
	Férfi	555	23,2	34,6	42,2	590	31,4	38,1	30,5
Végzettség	Alapfokú	358	10,1	25,4	64,5	191	12,6	34,0	53,4
	Középfokú	648	20,7	42,0	37,3	781	31,2	40,5	28,3
	Felsőfokú	166	35,5	42,2	22,3	259	45,2	36,3	18,5
Pártopció (romániai parlamenti választások)	Passzív, bizonytalan	409	15,6	32,0	52,3	641	30,9	35,9	33,2
	RMDSZ-szavazó	561	20,9	40,3	38,9	483	29,8	42,2	28,0
	EMNP-, MPP-szavazó	82	39,0	42,7	18,3	77	49,4	37,7	13,0
	Román pártra szavaz	73	9,6	38,4	52,1	32	18,8	37,5	43,8
Összesen		1125	19,2	37,3	43,1	1232	31,3	38,5	30,2

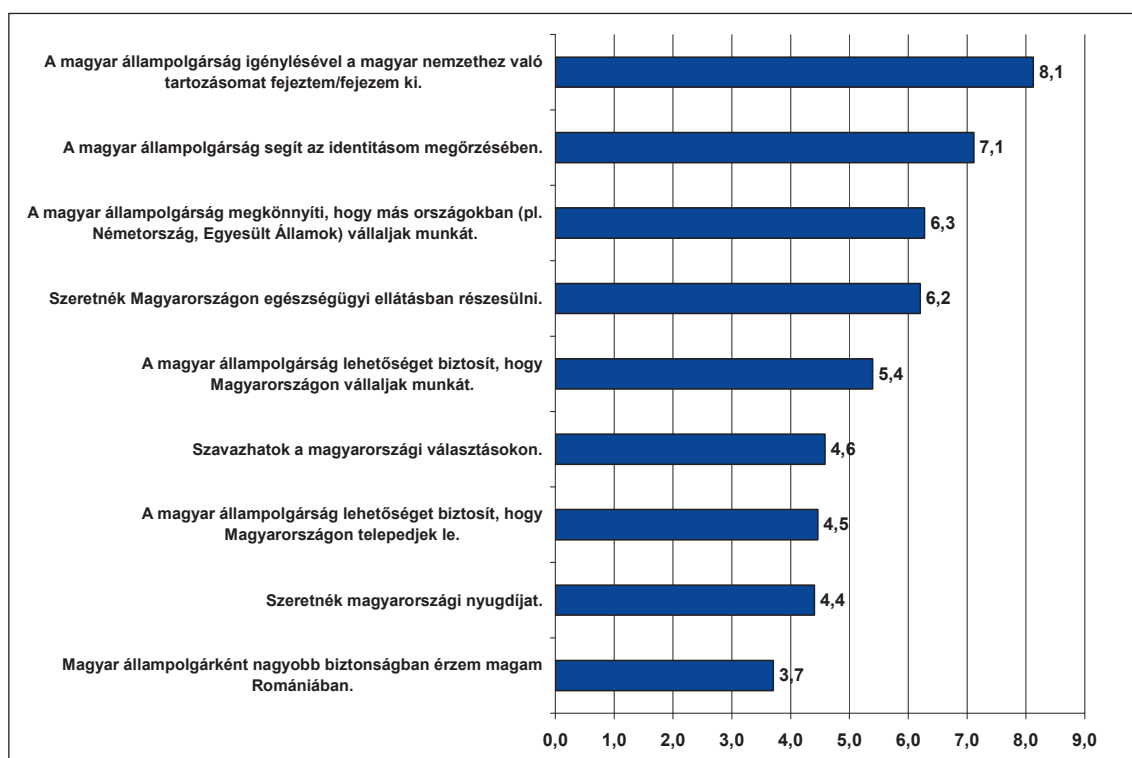


2.3. Az igényléseket meghatározó motivációk (2012. július)

A 2012. júliusi vizsgálatunk során rákérdeztünk az igénylés mögötti motivációkra is. A négyfokú skálán értelmezhető válaszok esetében lefuttatott faktorelemzés szerint a motivációk két mögöttes tényezőre, egy „*szimbolikus*” és egy „*pragmatikus*” komponensre bomlanak. A pragmatikus faktorba a migrációval kapcsolatos motivációk tartoznak (magyarországi letelepedés, magyarországi munkavállalás és harmadik országban történő munkavállalás).

A 2012-es eredmények alapján elmondható, hogy az állampolgárság igénylésében, a magyarországinál nagyobb szerepet játszik a más országban történő munkavállalás. Ez arra utal, hogy miközben Magyarország migrációs célországként már korántsem olyan vonzó, mint az elmúlt évtizedekben volt, a magyar útlevél lehetősége vonzó maradt. A magyar állampolgárság sokak számára a migráció (és általában a nemzetközi területi mobilitás) során konvertálható tőkeként működik. Ezt két tényező segíti elő. Egyrészt egyes országokban a magyar munkavállalók a románoknál kedvezőbb jogi elbírálás alá esnek, másrészt a román útlevelet és állampolgárságot sokan (nemcsak magyar, hanem román etnikumúak is) Nyugat-Európában ma is stigmaként érzékelik.

18. Abban, hogy Ön igényelte (vagy szándékában áll igényelni) a magyar állampolgárságot, milyen mértékben játszanak szerepet a következők? Értékelje egy 0 és 10 közötti skálán, ahol a 0 azt jelenti, hogy egyáltalán nem játszott/játszik szerepet, a 10 pedig azt, hogy nagymértékben szerepet játszott/játszik. (Átlagértékek; a magyar állampolgárságot igénylők vagy igényelni szándékozók [N=662]; 2012. július)

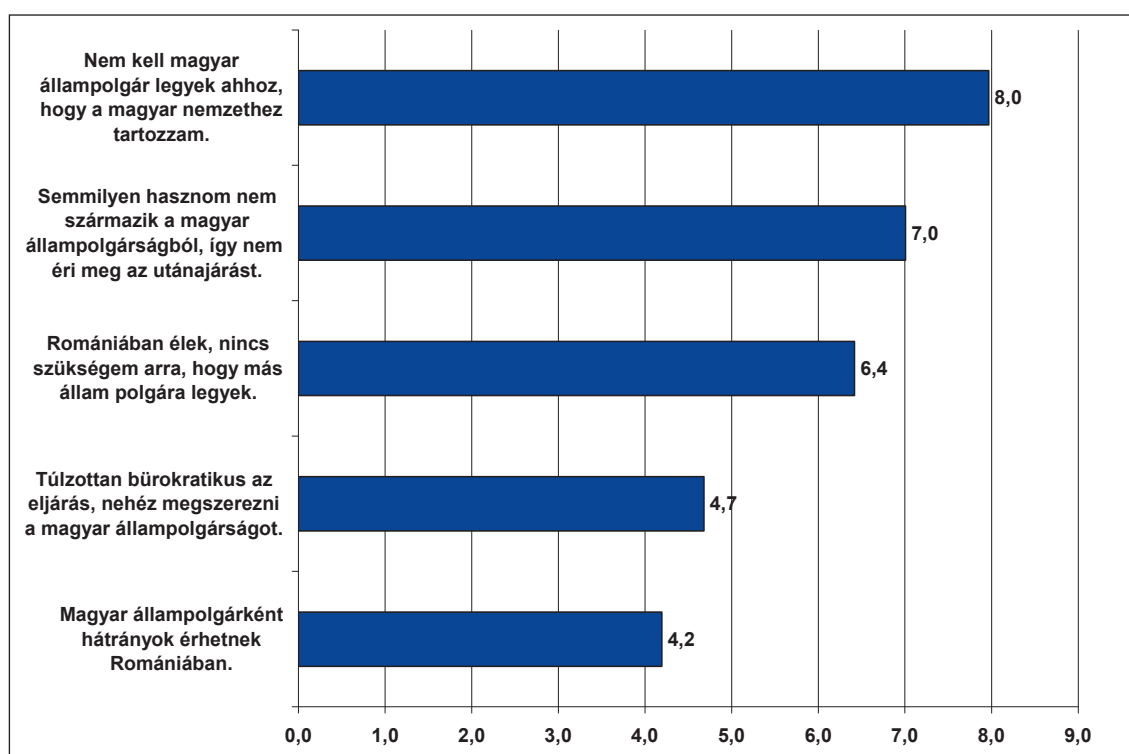


19. Abban, hogy Ön igényelte (vagy szándékában áll igényelni) a magyar állampolgárságot, milyen mértékben játszanak szerepet a következők? (Főkomponens-elemzés; rotált faktormátrix; a magyar állampolgárságot igénylők vagy igényelni szándékozók [N=662]; 2012. július)

	„Pragmatikus” faktor	„Szimbolikus” faktor
A magyar állampolgárság lehetőséget biztosít, hogy Magyarországon vállaljak munkát.	0,868	
A magyar állampolgárság lehetőséget biztosít, hogy Magyarországon telepedjek le.	0,847	
A magyar állampolgárság megkönnyíti, hogy más országokban (pl. Németország, Egyesült Államok) vállaljak munkát.	0,824	
Szeretnék magyarországi nyugdíjat.	0,725	0,282
Szeretnék Magyarországon egészségügyi ellátásban részesülni.	0,648	0,345
A magyar állampolgárság igénylésével a magyar nemzethez való tartozásomat fejeztem/fejezem ki.		0,784
A magyar állampolgárság segít az identitásom megőrzésében.		0,766
Magyar állampolgárként nagyobb biztonságban érzem magam Romániában.		0,645
Szavazhatok a magyarországi választásokon.	0,522	0,557

2.4. Az igényléstől való tartózkodást meghatározó motivációk (2012. július)

20. Abban, hogy Ön nem igényli a magyar állampolgárságot, milyen mértékben játszanak szerepet a következők? Értékelje egy 0 és 10 közötti skálán, ahol a 0 azt jelenti, hogy egyáltalán nem játszott/játszik szerepet, a 10 pedig azt, hogy nagymértékben szerepet játszott/játszik. (Átlagértékek; a magyar állampolgárságot nem igénylők, [N=450]; 2012. július)





3. Erdélyi magyarok és a magyarországi politika

3.1. Részvételi szándék a magyar parlamenti választáson

Nincsenek pontos adataink azzal kapcsolatban, hogy hány erdélyi magyar igényelte, illetve kapta meg a magyar állampolgárságot. A 2013 áprilisában közzétett kormányzati adatok szerint a kérelmezők 67 százaléka rendelkezett román állampolgársággal, illetve a kérelmek 35 százalékát adták le Románia területén. Problémát jelent, hogy egyrészt a román állampolgárságú kérvényezők egy nem elhanyagolható része életvitelszerűen Magyarországon él, másrészt pedig az Erdélyben lakók egy jelentős része Magyarországon kérvényezi az állampolgárságot. Az tűnik a legésszerűbb feltételezésnek, hogy a kérvényezők mintegy 65 százaléka erdélyi magyar (amit egy maximális aránynak tekinthetünk).

A hivatkozott kormányzati közlemény szerint 341 ezer személy kapott 2011. január 1. és 2013. április 4. között egyszerűsített honosítási eljárás keretén belül magyar állampolgárságot. Így (vagyis 65 százalékkal számolva) ezek közül 222 ezer lehetett erdélyi magyar. Amennyiben az állampolgárok 80 százaléka nagykorú, akkor a szavazati joggal rendelkezők számát 178 ezerre tehetjük. Ez az adat nem mond ellent a 2013. júniusi mérésünk eredményeinek, mely szerint a (18 év fölötti) erdélyi magyarok 18 százaléka rendelkezik már magyar állampolgársággal. Azt is hozzátehetjük, hogy mérésünk szerint további 13 százalék igényelte már az állampolgárságot, vagyis az állampolgársági kérelmekkel foglalkozó bürokrácia áteresztőképessége a fő akadálya annak, hogy 2014 májusára a magyar állampolgárok aránya elérje az egyharmadot.

Az egyszerűsített honosítással magyar állampolgárságot kapott erdélyiek számára vonatkozó becslés

Időpont	Hónap a törvény életbelépése óta	Új állampolgár	Ebből erdélyi	Ebből nagykorú	
				Összesen	Havi átlag
2011. dec. 1.	11	115 000	74 750	59 800	5 436
2012. máj. 6.	16	157 000	102 050	81 640	5 103
2013. ápr. 4.	27	341 500	221 975	177 580	6 577
2013. szept. 4.	32	430 000	279 500	223 600	6 776
2014. május	40			260 000	6 500

Források:

2011. dec. 1. – http://hvg.hu/vilag/20111201_schmitt_honositas

2012. máj. 6. – http://nol.hu/belfold/egyszerusített_honositas_jovore_felmillio_uj_magyar_allampolgar_lehet

2013. ápr. 4. – http://www.allampolgarsag.gov.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=251:hirek1304042&catid=1:friss-hirek&Itemid=50

2013. szept. 4. – http://www.allampolgarsag.gov.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=274:hirek130909&catid=1:friss-hirek&Itemid=50

A fenti táblázat utolsó sora arra vonatkozó becslést tartalmaz, hogy mennyire mehet fel 2013 májusáig a magyar állampolgárságú erdélyi szavazók száma. Ezt a becslést azért készítettük, hogy képet kapjunk arról, potenciálisan hány erdélyi szavazóra lehet majd számítani a 2014-ben esedékes magyarországi országgyűlési választásokon. Ez a szám (amennyiben az állampolgársági kérvényeket elbíráló bürokratikus rendszer áteresztőképessége nem változik meg radikálisan) 260 ezer fő körülre várható (6500 új állampolgárral számolva havi átlagban). Ez a 18 év fölötti erdélyi magyarok körülbelül negyedét jelenti.

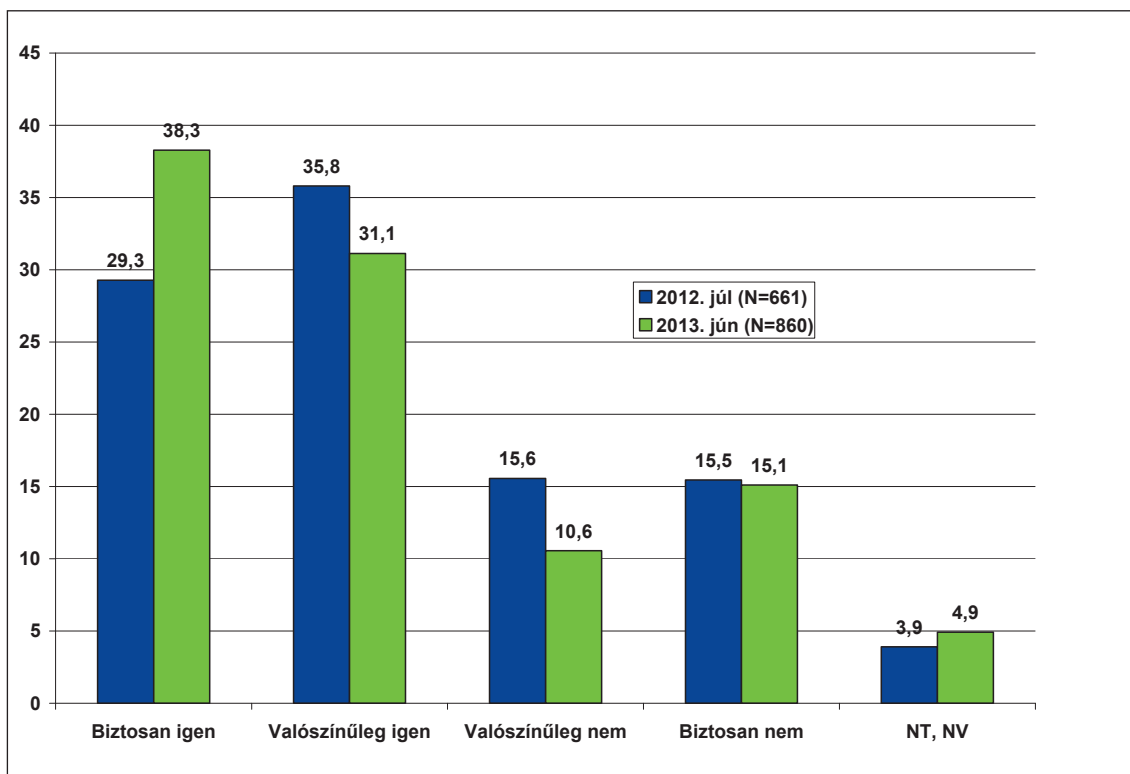
A szavazópolgárok várható száma mellett természetesen a részvételi arány a központi kérdés. Ennek becslése meglehetősen nehéz egy olyan választási procedúra esetében, amelynek részletei nem ismertek a választók előtt. Így a közvélemény-kutatásunk eredményei nem tekinthetők tényleges előrejelzésnek.

Elmondható ugyanakkor, hogy 2012 júliusa és 2013 júniusa között nem pusztán a magyar állampolgárok, hanem a választáson részt venni szándékozók aránya is jelentősen növekedett. A 2013-as vizsgálatban az állampolgársággal rendelkező, az igénylést beadó, illetve beadni szándékozó válaszadók 38 százaléka jelezte, hogy biztosan részt venne a magyar parlamenti választásokon. Ugyanez az arány egy évvel korábban még csak 29 százalékos volt.

Véleményünk szerint egy olyan választás esetében, ahol a részvétel mikéntje nem ismert és az eredmények csak közvetve vannak befolyással a szavazók mindennapjaira, a 38 százalékos részvételi arány magasnak tekinthető. Ez különösen akkor szembeötlő, ha a magyarországi választásra vonatkozó adatokat a romániai parlamenti választások 55 és az EP-választások 47 százalékos biztos részvételi szándékával hasonlítjuk. A magas részvételi szándék az előző fejezetben bemutatott adatokhoz hasonlóan a magyarországi politikai közösséghez való intenzív (virtuális) kötődést húzza alá.

Tekintettel a szavazási procedúra körüli nagyfokú bizonytalanságra, külön rákérdeztük, hogy a különböző lehetséges forgatókönyvek esetében élne-e a válaszadó a szavazati jogával. A válaszok alapján a személyes felkeresés (vagyis ha a levélben leadott szavazatokat valamilyen „futárszolgálat” gyűjti össze) a leginkább ösztönző. A levélben, postán keresztül történő szavazás, illetve a regisztráció már jelentős mértékben visszavetít a szavazási kedvet. A konzulátuson, illetve Magyarországon történő szavazás érhetően már olyan költséggel járnak, amit az erdélyi magyar szavazók csak egy kis része fog bevállalni azért, hogy leadja a szavazatát. Amikor a „futárszolgálat” szavazásra ösztönző mivoltát hangsúlyozzuk, természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy a módszer könnyen a visszaélések melegágyává válhat, és szinte lehetetlen biztosítani a demokratikus választási procedúrák alapfeltételeként számon tartott transzparenciát.¹⁰

21. Magyar állampolgárként lehetősége lesz arra, hogy lakhelyén szavazzon a magyarországi parlamenti választásokon. Ön szándékszik-e élni a szavazati jogával? (A magyar állampolgárságot igényelték és igényelni szándékozók)



10 Ezeket a kérdéseket részletesen tárgyalta László Róbert a 2013. február 8-án Kolozsvárott, az Erdélyi Politikatudományi Társaság konferenciáján tartott előadásán.

**22. Élne-e Ön a szavazati jogával, amennyiben...? (Biztos és valószínű szavazók)**

		Igen	Nem	NT/NV
Személyesen felkeresnék, hogy leadhassa a szavazatát	Összes szavazó (N=592)	83,6	12,8	3,5
	Biztos szavazók (N=328)	84,8	12,5	2,7
	Valószínű szavazók (N=264)	82,2	13,3	4,5
Levélben, a postán keresztül kellene leadnia a szavazatát	Összes szavazó (N=592)	68,6	25,2	6,3
	Biztos szavazók (N=328)	73,8	20,7	5,5
	Valószínű szavazók (N=264)	62,1	30,7	7,2
Egy nem nyilvános listán előzőleg regisztráltatnia kellene magát	Összes szavazó (N=592)	60,6	28,6	10,8
	Biztos szavazók (N=328)	67,1	23,2	9,8
	Valószínű szavazók (N=264)	52,5	35,4	12,2
Egy nyilvános listán előzőleg regisztráltatnia kellene magát	Összes szavazó (N=592)	59,5	29,8	10,7
	Biztos szavazók (N=328)	63,1	26,5	10,4
	Valószínű szavazók (N=264)	55,0	34,0	11,1
A legközelebbi konzulátuson (Kolozsvár, Csíkszereda) tudna szavazni	Összes szavazó (N=592)	47,5	43,8	8,8
	Biztos szavazók (N=328)	54,6	38,4	7,0
	Valószínű szavazók (N=264)	38,6	50,4	11,0
Át kellene mennie Magyarországra szavazni	Összes szavazó (N=592)	22,6	67,9	9,5
	Biztos szavazók (N=328)	28,3	65,0	6,7
	Valószínű szavazók (N=264)	15,6	71,5	12,9

3.2. Magyarországi pártopciók, pártokhoz való viszony

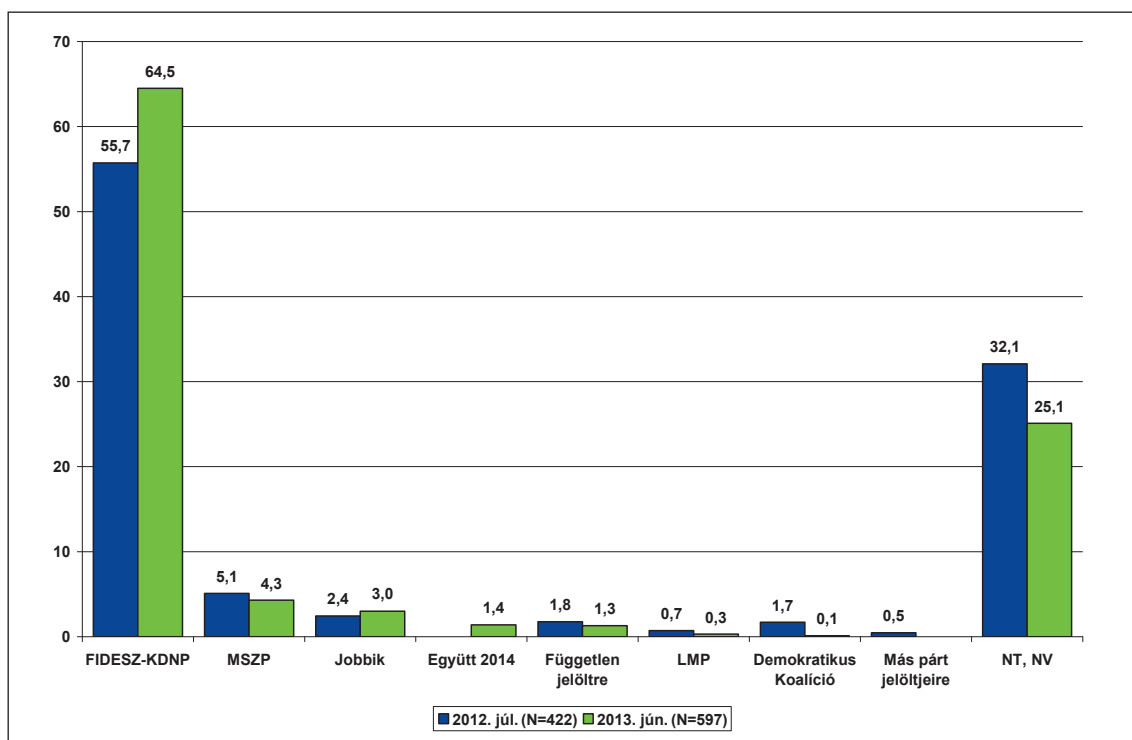
A pártopciók tekintetében nagymértékű egyöntetűség figyelhető meg. Mind a 2012-es, mind a 2013-as mérésünk szerint a Fidesz-KDNP viszi el az Erdélyből érkező szavazatok túlnyomó többségét. A pártopcióval rendelkező biztos szavazók között a Fideszt támogatók aránya 82, illetve 86 százalékos volt. A két mérés között jelentős mértékben (32-ről 25 százalékra) csökkent az opcióval nem rendelkezők aránya a biztos és valószínű választók között. Ebből a csökkenésből kizárólag a FIDESZ profitált. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a magyarországi politikai szcénán az erdélyi magyarok ugyanolyan egyöntetűen támogatják a FIDESZ-t, mint a romániai mezőnyben az RMDSZ-t.

A Fidesz-KDNP választói támogatottságát leginkább nem az ellenfelei, hanem az állampolgárságot igénylők aránya, illetve a választási részvétel határolja be. Ezek okozzák, hogy a Fidesz-szavazók Székelyföldön (43 százalék), a férfiak (38 százalék), a közép-, illetve felsőfokú végzettséggel rendelkezők (37, illetve 34 százalék), valamint az RMDSZ-szavazók között (39 százalék) képviselnek az átlagnál nagyobb arányt. Korábban már érintettük, hogy az EMNP/MPP-szavazók kicsiny tábora az átlagnál politikailag jóval motiváltabb. Ők szintén nagyobb arányban szavaznak a Fideszre, viszont az ellenzéki pártok (ezen belül a Jobbik) támogatottsága is az ő körükben magasabb. A Jobbik politikusai, amikor saját pártjuk támogatottságát szubjektíve érzékelik, minden bizonnyal ugyanabba a csapdába esnek, mint az Erdélyi Magyar Néppárt prominensei. A saját, politikailag aktív kapcsolathálójukat jellemző megoszlásokat próbálják a teljes népességre kivetíteni. Közvélemény-kutatások sora bizonyítja, hogy érzékelésük téves, a Jobbik támogatottsága az erdélyi magyarok körében 3 százalék körülire tehető.

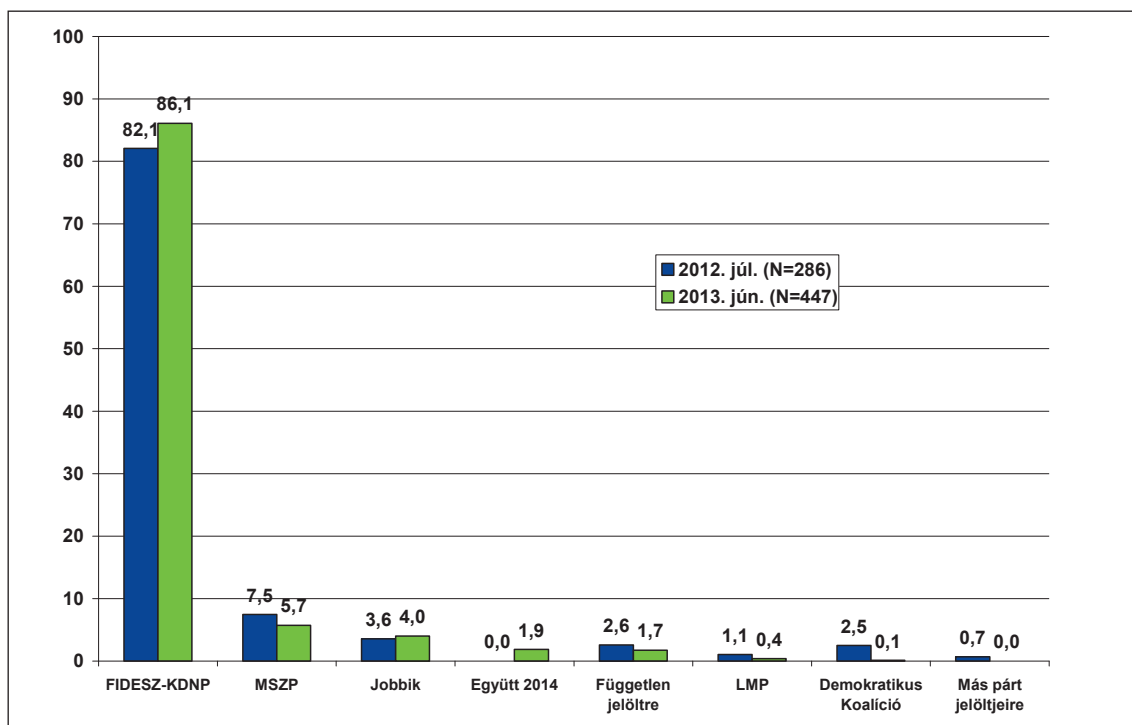
Egy következő kérdésben arra kérdeztünk rá, hogy az egyes magyarországi pártok „*milyen mértékben képviselik az erdélyi magyarok érdekeit*”. Az erre adott válaszok a pártopcióknál élesebben húzzák alá, hogy az erdélyi magyarok magyarországi politikai mezőnnyel kapcsolatos véleményei (szemben a politikai osztállyal) mennyire egyértelműen strukturáltak. Ha csupán a véleménynel rendelkezőket nézzük, azt látjuk, hogy az erdélyi magyarok 91 százaléka lát a FIDESZ-ben „barátot”, és csupán 9 százaléka „ellenséget”. Ezzel szemben az Együtt 2014 és az LMP az erdélyiek 89, a Demokratikus Koalíció 87, az MSZP pedig a 80 százalékuk szerint inkább, vagy egyáltalán nem képviseli az erdélyi magyarokat. Egyik baloldali párt esetében sem éri el a válasszal rendelkezők között a 20 százalékot azok aránya, akik szerint ezek (nagymértékben, vagy inkább igen) az erdélyi magyarok érdekeit képviselik.

Az erdélyi magyarok úgy érzik, hogy az érdekeiket inkább a jobboldali pártok jelenítik meg. A bal-jobb dichotómia érvényességét azonban korlátozza a Jobbik szintén meglehetősen negatív megítélése. A radikális magyar jobboldal pártjában a véleménnyel rendelkezők csupán 30 százaléka lát „barátot”, 70 százaléka „ellenséget”. A párt alacsony szimpátia-indexe és elenyésző támogatottsága ellentmond az erdélyiek szélsőséges magyar nacionalizmusát feltételező magyarországi vélekedéseknek.

23. Ha részt venne, melyik párt jelöltjeire szavazna? (Biztos és valószínű szavazók)

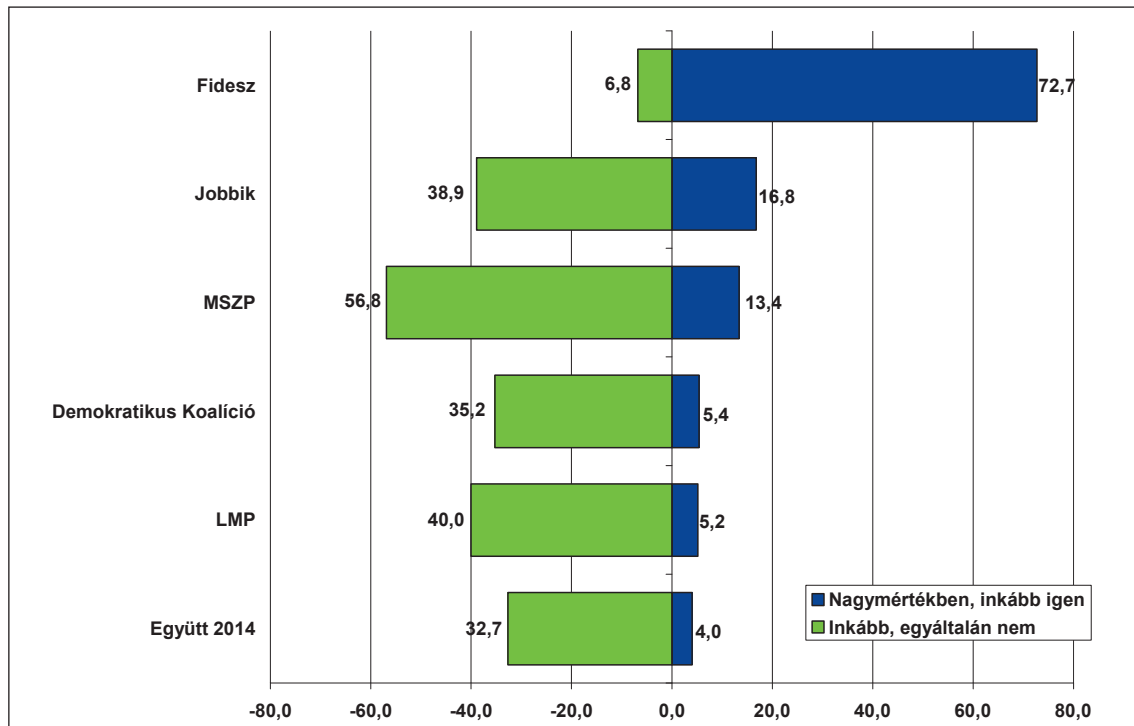


24. Ha részt venne, melyik párt jelöltjeire szavazna? (Biztos és valószínű opcióval rendelkező szavazók)





25. Ön szerint az alábbi magyarországi pártok milyen mértékben képviselik az erdélyi magyarok érdekeit? 100%-ig a különbséget a „nem tudom” és a nem válaszolók aránya képezi. (N=1232)



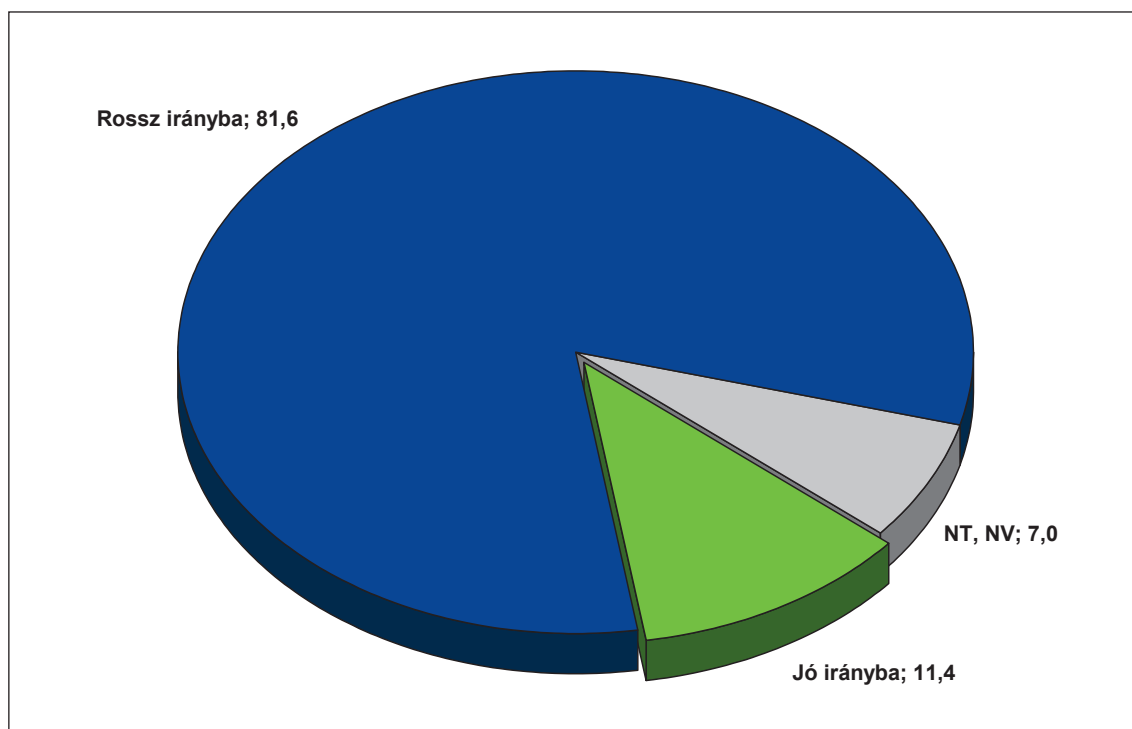
4. Erdélyi magyarok a romániai politikában

■ Az erdélyi magyarok Románián belüli politikai viselkedésével kapcsolatban természetesen jóval több előzetes információval rendelkezünk. Így az általános közérzetet, a választáson való részvételi szándékokat, az egyes pártok támogatottságát, illetve népszerűségét, valamint a politikusok bizalmi indexét több mint egy évtizedes adatsorok alapján vizsgálhatjuk. Az adatbázisokat a CCRIT, TransObjective Consulting, illetve a Kvantum Research bocsátotta rendelkezésünkre az *Etnikai pártok, kisebbségi választói magatartás* vizsgálat során kötött megegyezés értelmében.

4.1. Általános közérzet

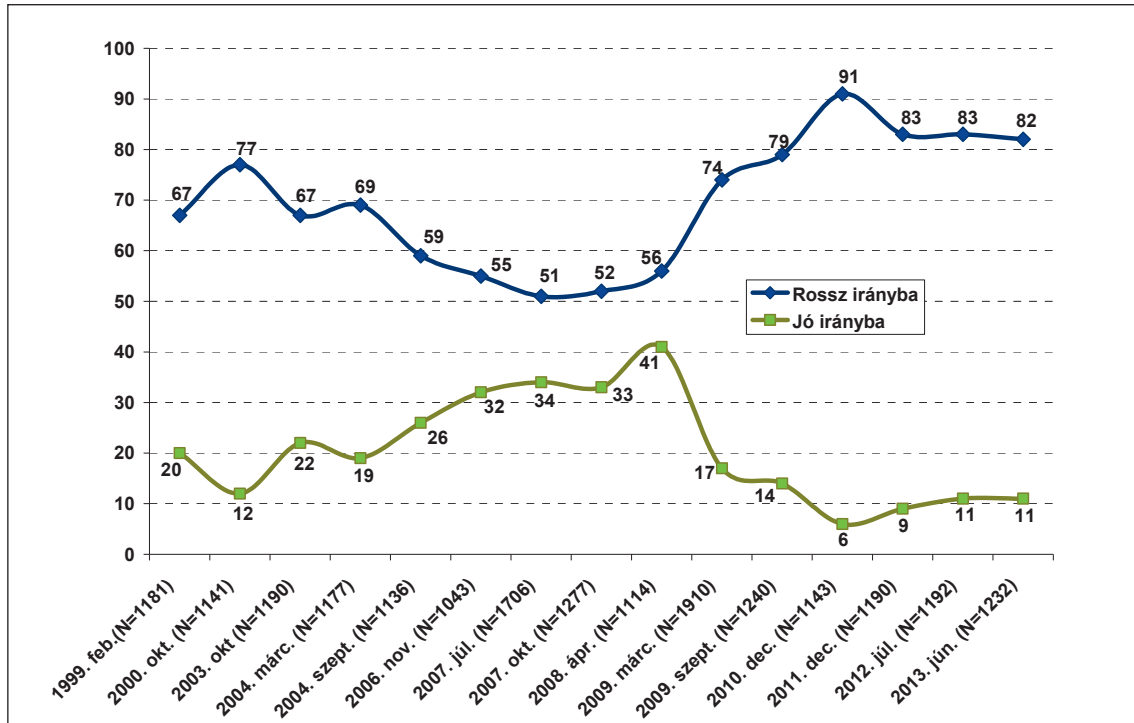
Elmondható, hogy a válaszadók 82 százaléka szerint Romániában a dolgok általában rossz irányba mennek. Ez gyakorlatilag megegyezik a 2012 júliusában mért eredményekkel. Az is elmondható, hogy 2013 júniusában a magyarok az ország helyzetét (a változás irányát) jóval negatívabban ítélték meg, mint a többségi nemzet tagjai. Következő kérdésünk a válaszadók életszínvonalának várható alakulására vonatkozott. Itt is a pesszimizmus dominál. 10 százalék úgy véli, hogy sokkal rosszabbul fog élni egy év múlva, további 50 százalék pedig, hogy valamivel rosszabbul. A sokkal jobban válaszok aránya csupán 1, míg a valamivel jobban válaszoké 29 százalék volt.

26. Az Ön véleménye szerint az országban a dolgok jó vagy rossz irányba haladnak? 2013. június (N=1232)

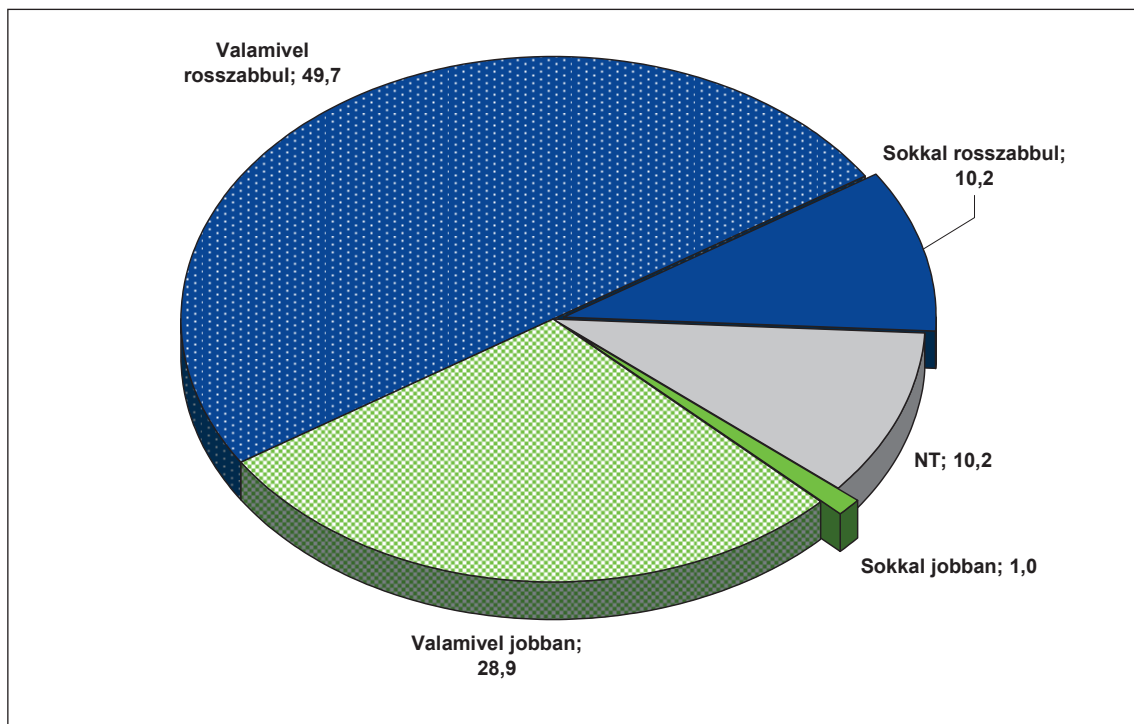




27. Az Ön véleménye szerint az országban a dolgok jó vagy rossz irányba haladnak? Idősor.
100%-ig a különbséget a „nem tudom” és a nem válaszolók aránya képezi



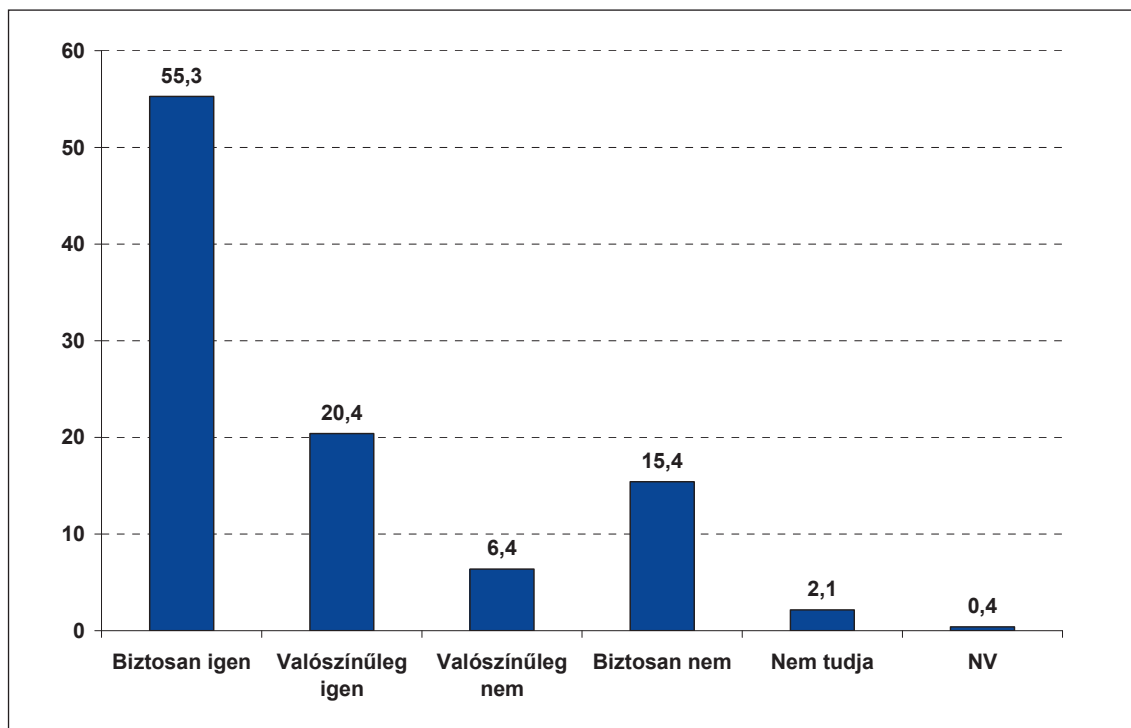
28. A múlt év júniusához viszonyítva Ön hogyan él? 2013. június (N=1232)



4.2. Parlamenti választás: részvétel, opciók

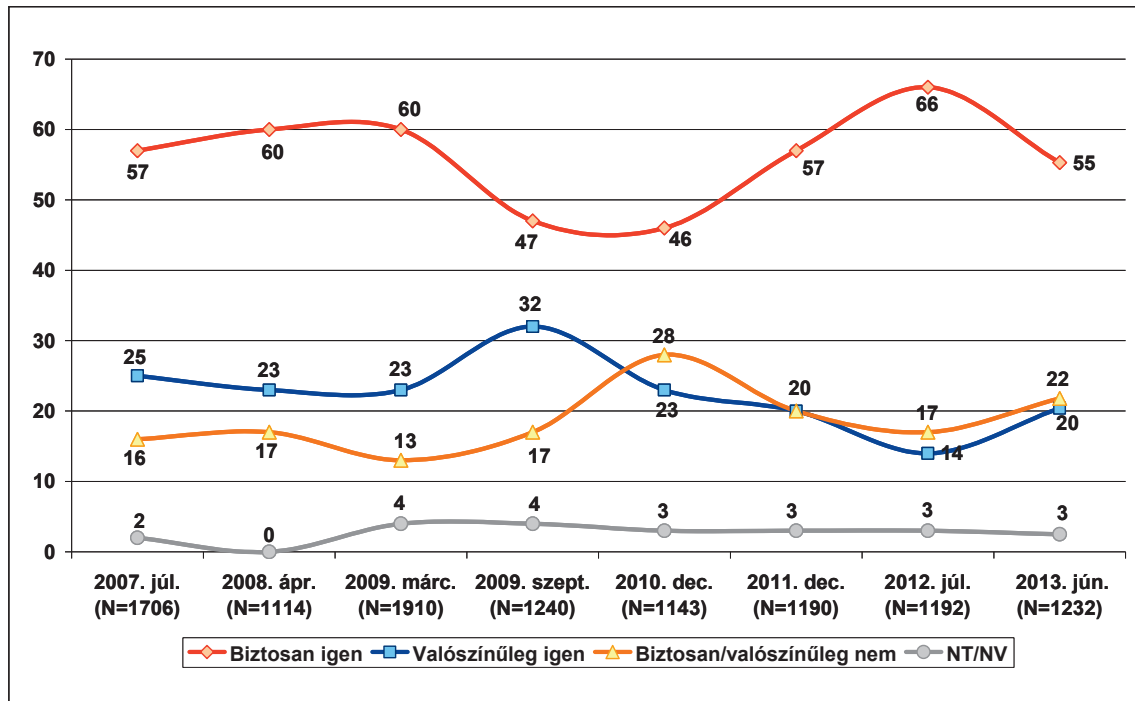
A romániai parlamenti választások tekintetében az első fontos szempont, hogy a részvételüket biztosra ígérők aránya 11 százalékkal csökkent 2012 júliusához képest. Így adatfelvételünk idején az erdélyi magyarok 55 százaléka volt biztos szavazó. Ez egyben azt jelenti, hogy csökkent a magyar szavazatok döntő többségét összegyűjtő RMDSZ mozgósító képessége. Míg 2012 nyarán a Szövetség a magyar szavazatok 47 százalékát tudta volna begyűjteni, addig egy évvel később már csak 39 százalékot. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy az opcióval rendelkező biztos szavazók körében jelentősen módosult volna a különböző politikai alakulatok támogatottsága. 2012-ben az RMDSZ-t az opcióval rendelkező biztos szavazók 78, 2013-ban 81 százaléka támogatta. Az egyéb magyar pártok támogatottsága 12-ről 14 százalékra emelkedett, miközben a román pártoké 10-ről 5 százalékra csökkent. Ez utóbbi mögött az van, hogy 2012-ben az „interetnikus szélek” (ahonnan a román pártok támogatói kikerülnek) a románokhoz hasonlóan nagyobb mértékben mozgósítottak voltak, mint a magyar közösség tagjai. Miután ez az összefüggés megszűnt, csökkent a román pártok magyar választóközösségen belüli támogatottsága is.

29. Amennyiben jövő vasárnap országos parlamenti választást tartanának, Ön elmenne-e szavazni? 2013. június (N=1232)

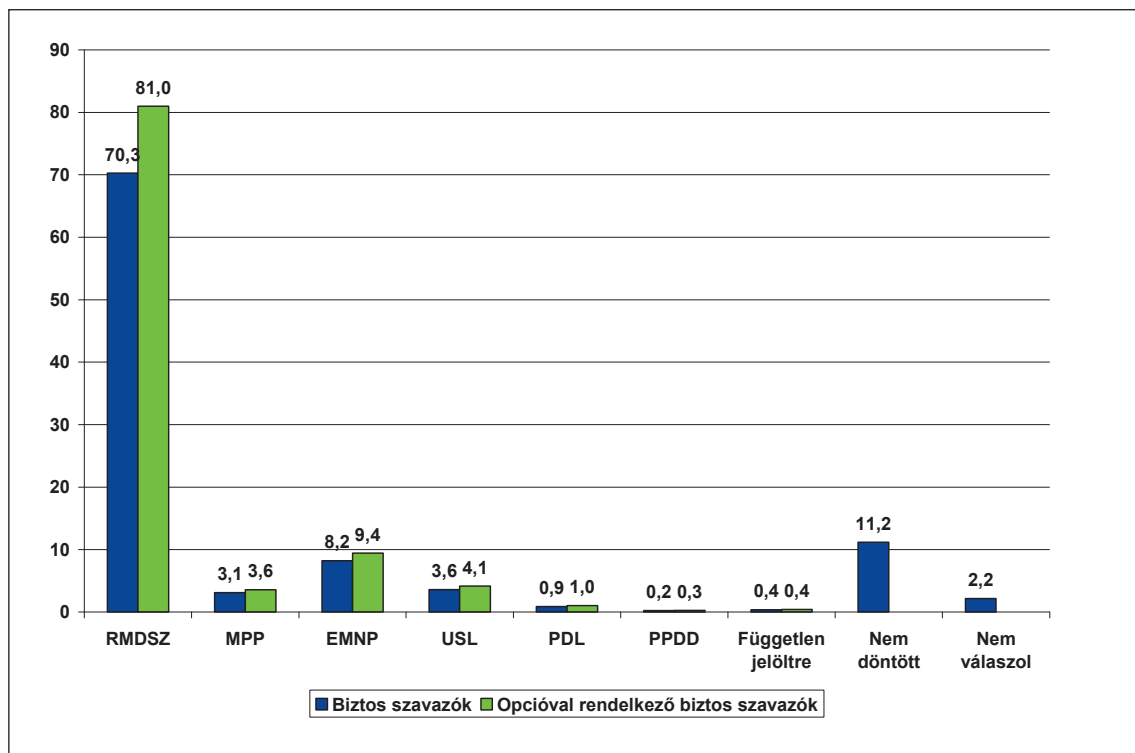




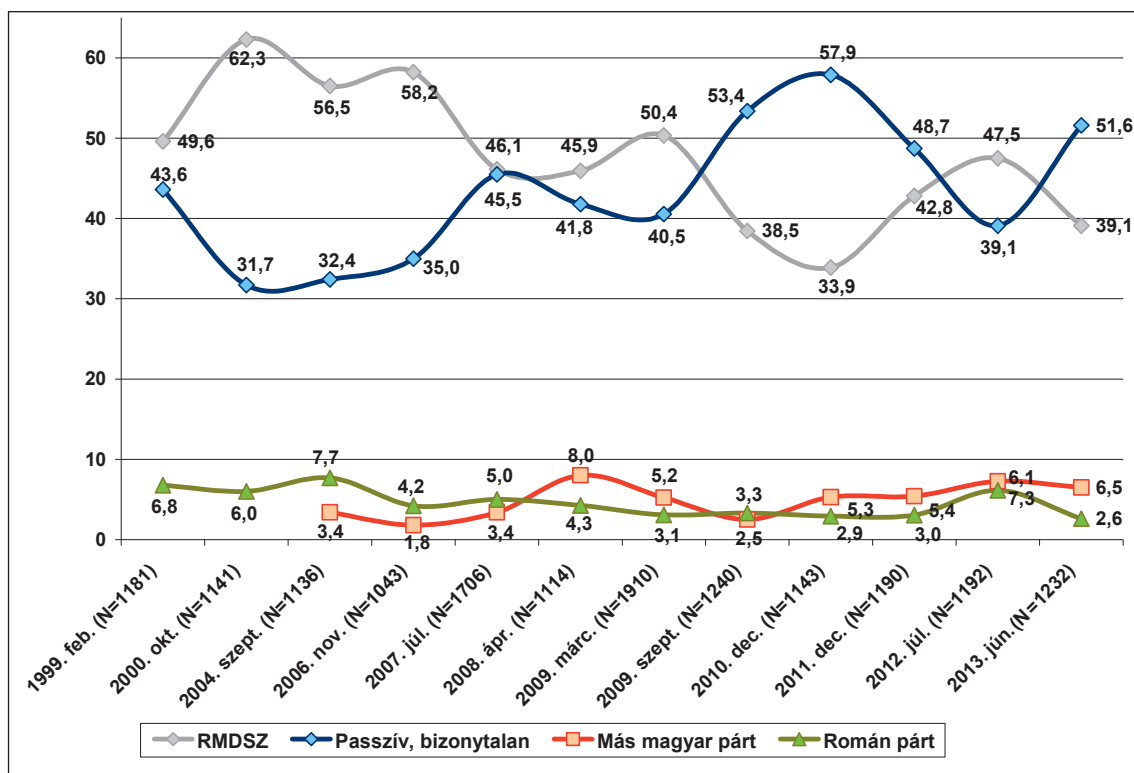
30. Amennyiben jövő vasárnap országos parlamenti választást tartanának, Ön elmenne-e szavazni?



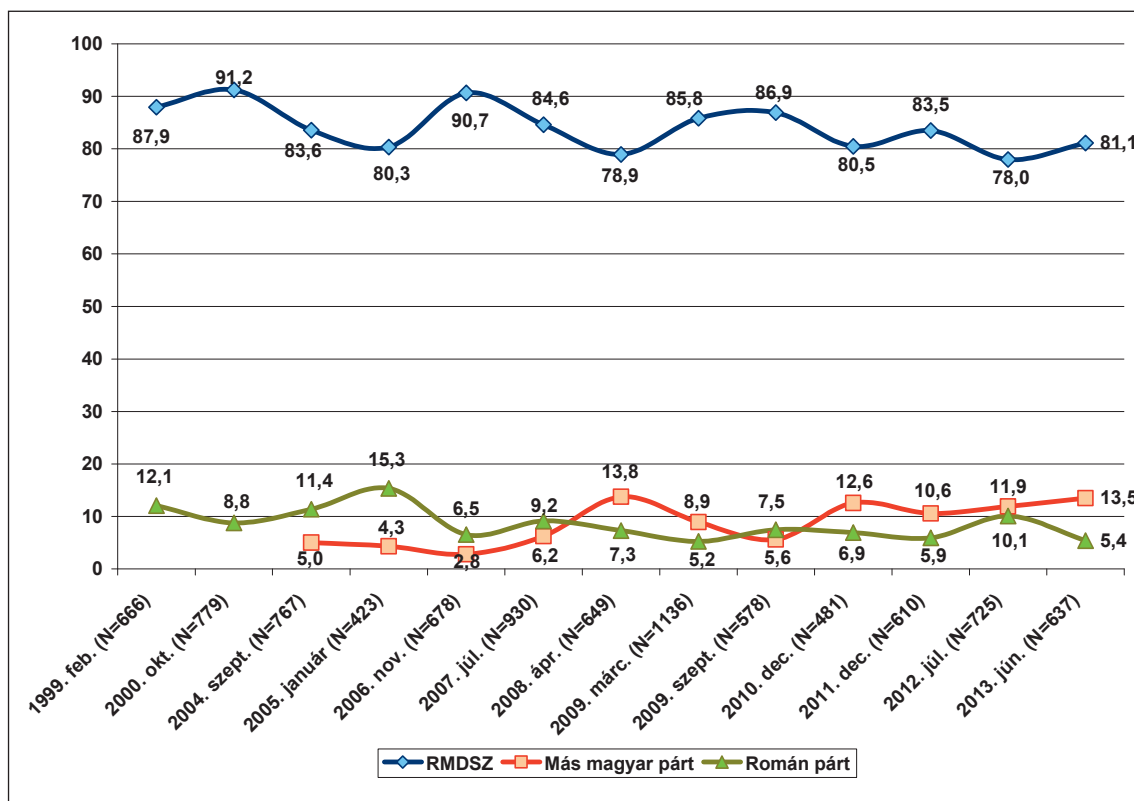
31. Ha Ön elmenne, a parlamenti képviselők esetében melyik párt jelöltjeire szavazna? Biztos szavazók és opcióval rendelkező biztos szavazók 2013. június



**32. Az erdélyi magyarok pártopciói a parlamenti választás tekintetében 1999 és 2013 között.
Teljes népesség**



**33. Az erdélyi magyarok pártopciói a parlamenti választás tekintetében 1999 és 2013 között.
Biztos, opcióval rendelkező szavazók**



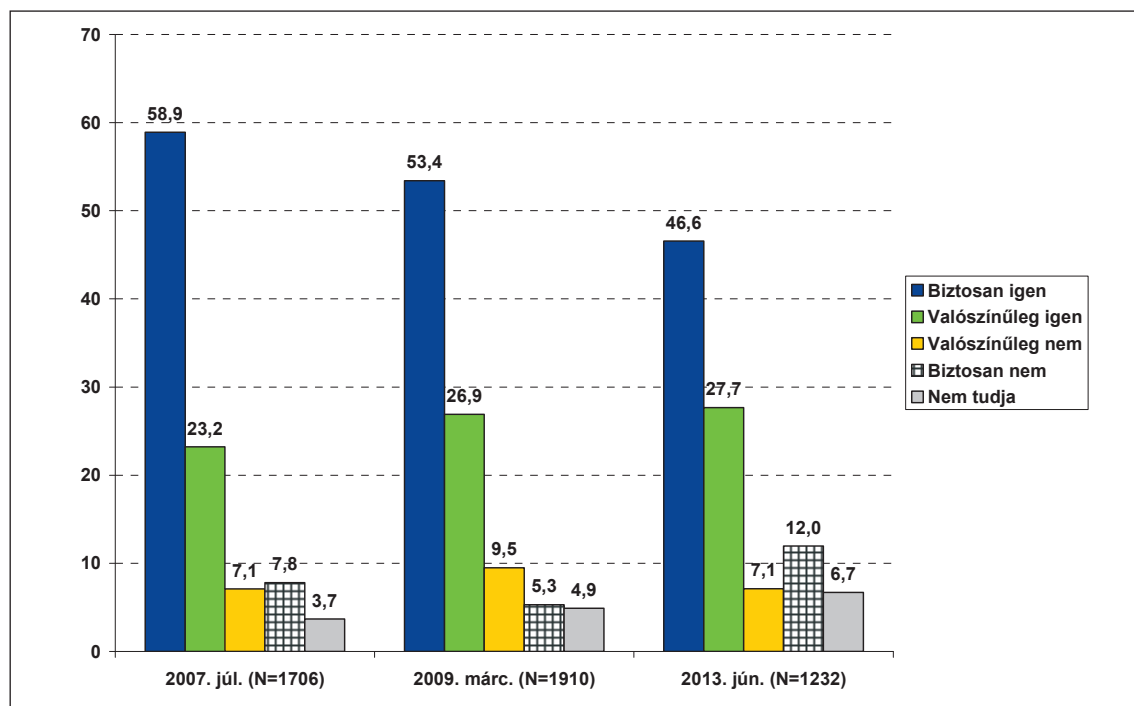


4.3. Európai parlamenti választások: részvétel és opciók

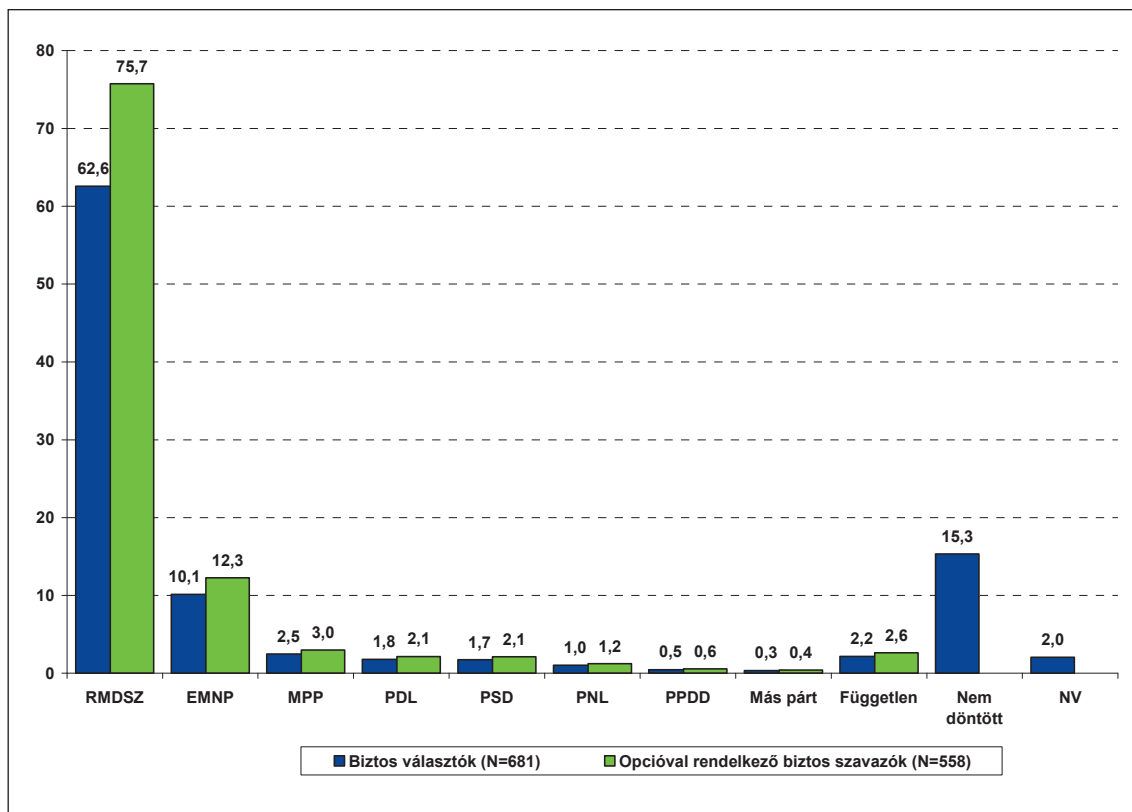
Az európai parlamenti választásnak a parlamentinél közvetlenebb, rövidebb távú tétje van, hisz májusban ez a politikai megmérettetés esedékes. Elmondható, hogy a válaszadók a parlamentinél alacsonyabb, 47 százalékos arányban jelezték biztosra a részvételüket. Szintén kisebb arányú a biztos részvétel, ha a 2007-es, illetve a 2009-es EP-választások előtti vizsgálati eredményekhez hasonlítjuk.

Az is elmondható, hogy (amennyiben a Szövetség mellett az EMNP és az MPP indul) az RMDSZ bejutását egyedül az alacsony részvétel veszélyezteti. A biztos választók szavazatainak a 63 százalékát az RMDSZ, 10 százalékát az EMNP és 2,5 százalékát az MPP vinné, miközben az opcióval nem rendelkezők aránya 17 százalékos.

34. (Jövő év májusában) Európai parlamenti választásokat tartanak. Ön elmegy majd szavazni?



35. Ha Ön elmenne, az európai parlamenti képviselők esetében melyik párt jelöltjeire szavazna? Biztos választók, 2013. június (N=574)

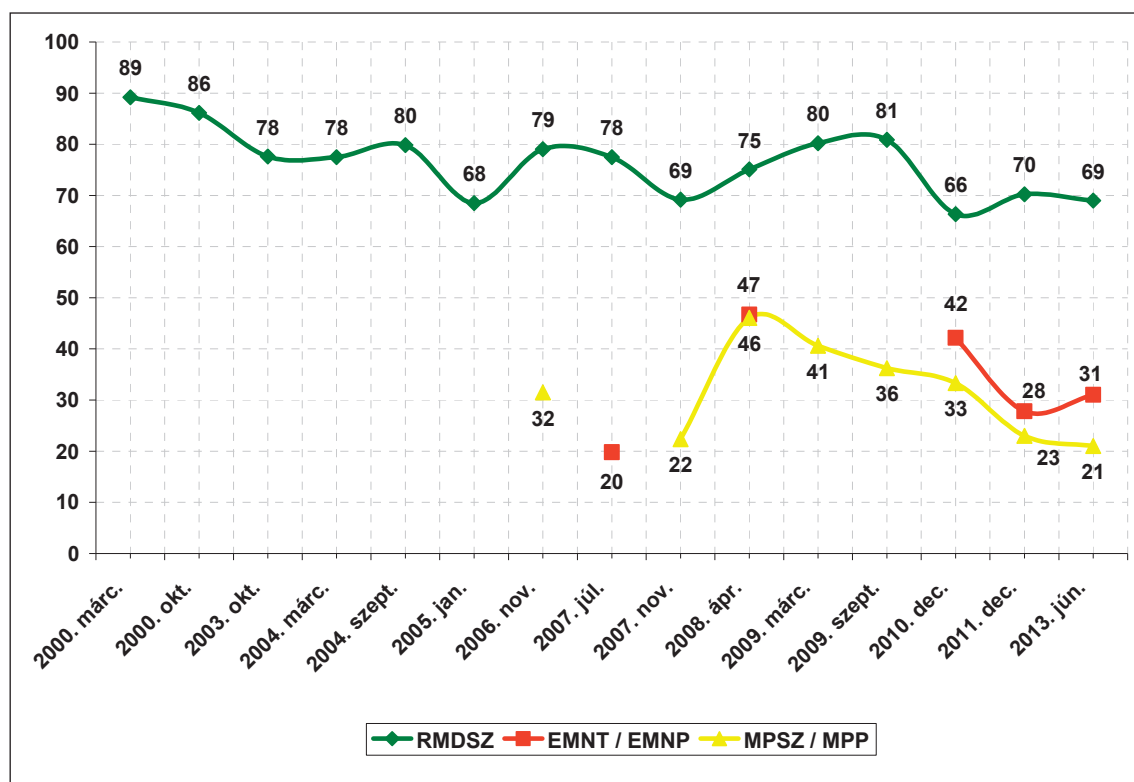
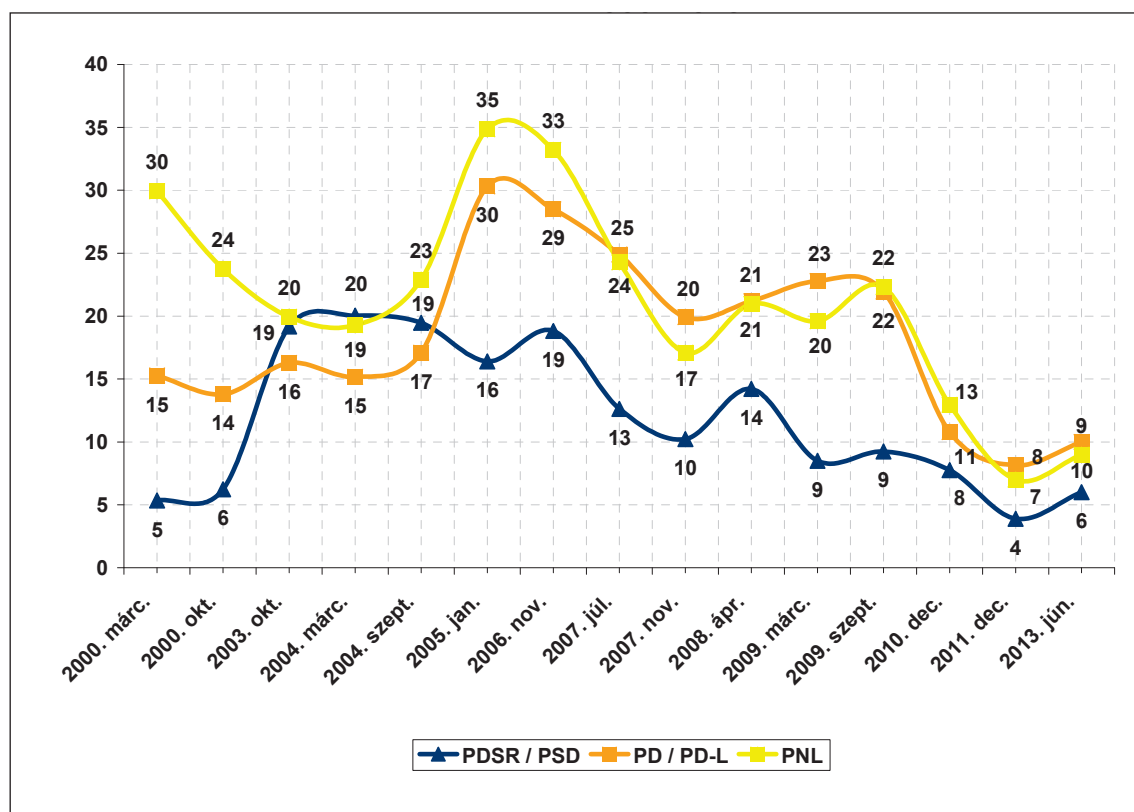


4.4. Pártok iránti bizalom

A pártok iránti bizalmat utoljára 2011 decemberében mértük. Ehhez képest a változások nem jelentősek. Az RMDSZ-ben a válaszadók 69, az EMNP-ben 31, az MPP-ben 21 százaléka bíz meg. Ennél jelentősen alacsonyabb a román pártok bizalmi indexe: a PSD-ben az erdélyi magyarok 6, a PNL-ben 9, a PDL-ben pedig 10 százaléka bíz meg.

36. Milyen mértékben bíz Ön a következő pártokban, politikai szervezetekben? 2013. június (N=1232)

	Teljesen megbízom	Inkább megbízom	Inkább nem bízom meg	Egyáltalán nem bízom meg	NT
RMDSZ	18,4	50,9	15,8	13,1	1,8
EMNP	4,8	26,0	30,7	24,8	13,6
MPP	3,1	17,9	32,4	29,1	17,5
PD-L	0,8	9,3	29,8	52,9	7,2
PSD	0,5	5,8	28,3	57,7	7,8

**37. Megbízik az alábbi politikai alakulatokban (erdélyi magyar politikai alakulatok) 2000–2013****38. Megbízik az alábbi politikai alakulatokban (országos/román pártok) 2000–2013**

4.5. Politikusok iránti bizalom

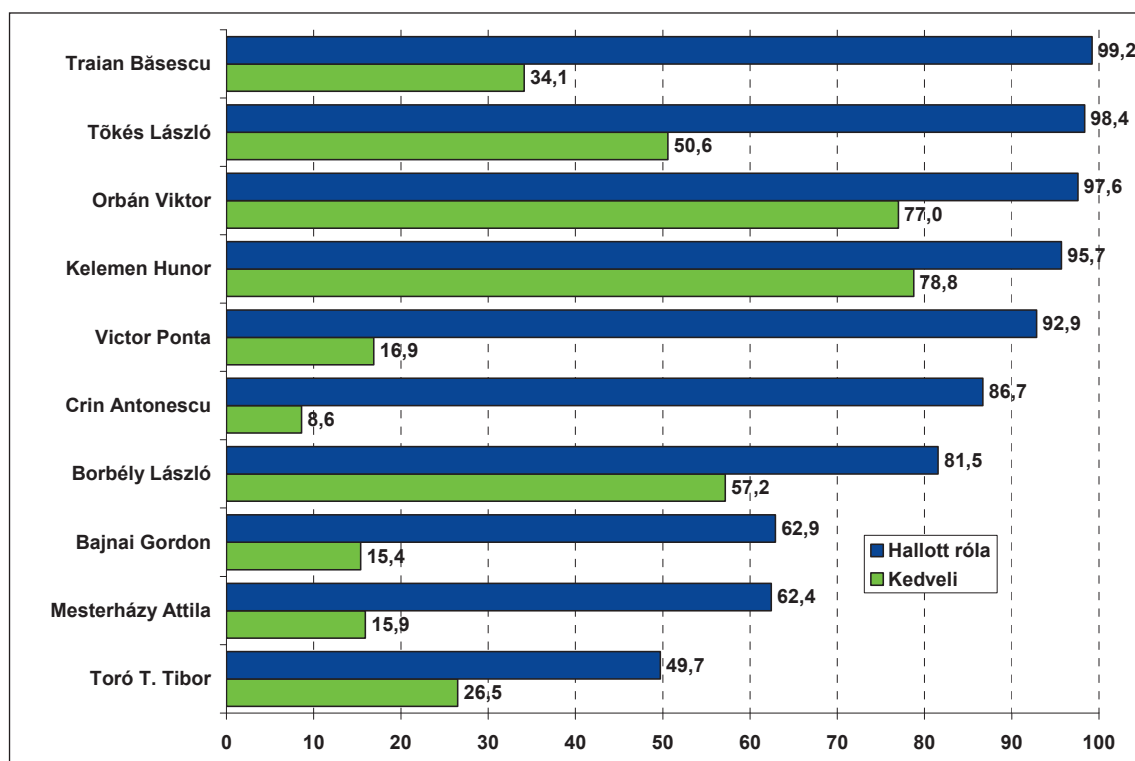
Jelentésünkben az erdélyi magyar, a magyarországi és a román politikusok iránti bizalmat egymáshoz hasonlítva jelenítettük meg. Az erdélyi politikusok közül Kelemen Hunorra, Borbély Lászlóra, Tőkés Lászlóra és Toró T. Tiborra kérdeztünk rá. A magyarországiakat Orbán Viktor, Mesterházy Attila és Bajnai Gordon képviselte, míg a románokat Traian Băsescu, Crin Antonescu és Victor Ponta.

A legnépszerűbbnek Kelemen Hunor bizonyult, akiről az erdélyi magyarok 79 százalékának pozitív a véleménye. Ezzel Orbán Viktor népszerűségi indexe gyakorlatilag megegyezik. Borbély Lászlóban az erdélyi magyarok 57 százaléka bízik, amivel jócskán megelőzi az 51 százalékos népszerűségnek örvendő Tőkés Lászlót. Traian Băsescu mint a legnépszerűbb román politikus 34 százalékkal megelőzi mind Torót (26 százalék), mind a két magyar baloldali pártvezetőt.

39. Most közéleti szereplők, politikusok nevét fogom felolvasni. Önnek ezekről kedvező vagy kedvezőtlen a véleménye? Jelezze, amennyiben nem hallott róluk. 2013. június (N=1232)

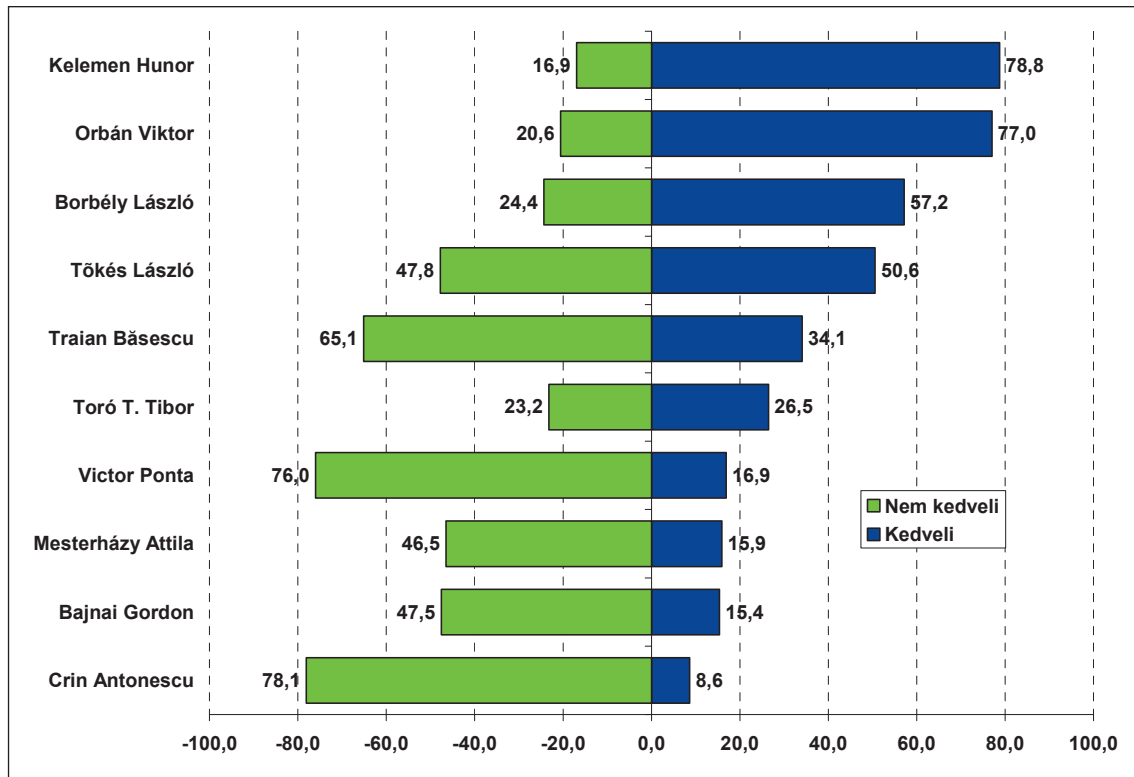
		Nagyon kedvező	Inkább kedvező	Inkább kedvezőtlen	Nagyon kedvezőtlen	Nem hallott róla
Erdélyi magyar politikusok	Kelemen Hunor	18,8	59,9	11,2	5,8	4,3
	Tőkés László	14,6	36,0	26,2	21,5	1,6
	Borbély László	12,5	44,7	15,3	9,1	18,5
	Toró T. Tibor	6,0	20,5	14,0	9,2	50,3
Román politikusok	Traian Băsescu	5,1	29,0	31,3	33,8	0,8
	Victor Ponta	2,2	14,7	26,2	49,8	7,1
	Crin Antonescu	0,8	7,8	23,9	54,2	13,3
Magyarországi politikusok	Orbán Viktor	32,0	45,0	11,8	8,8	2,4
	Bajnai Gordon	2,3	13,0	18,3	29,2	37,1
	Mesterházy Attila	2,4	13,5	17,0	29,5	37,6

40. Politikusok ismertsége és bizalmi indexe. 2013. június (N=1232)

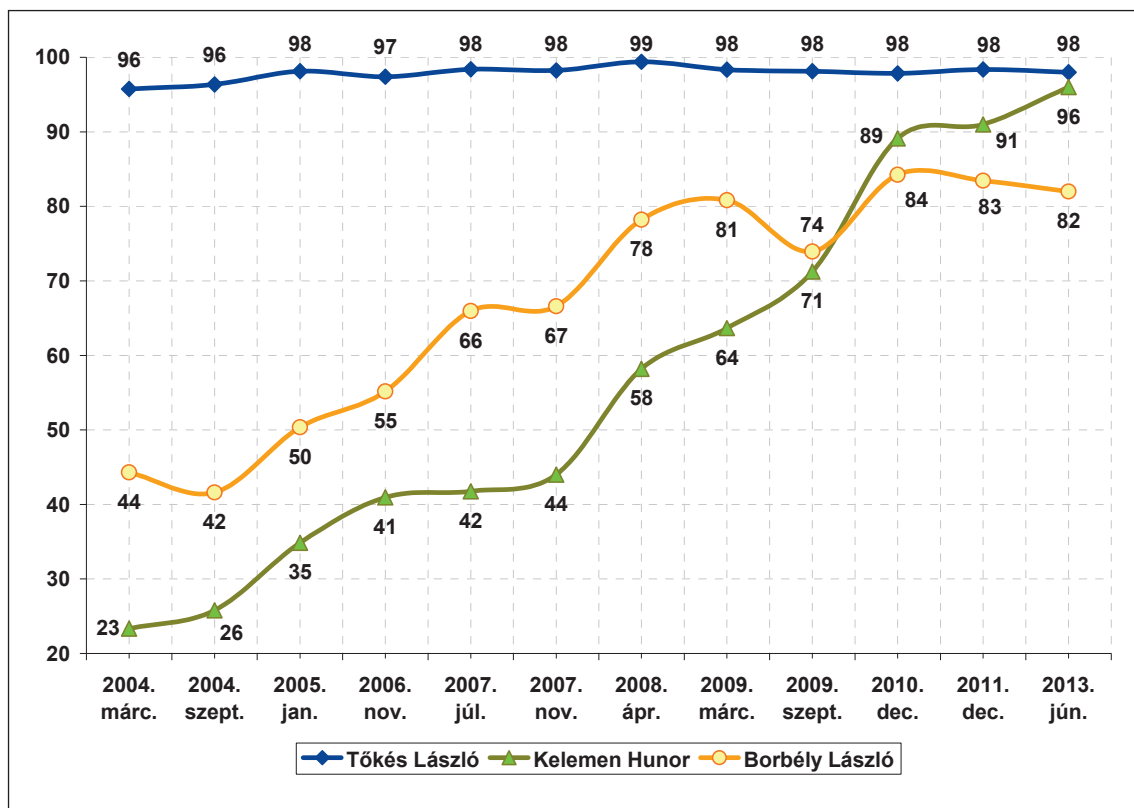




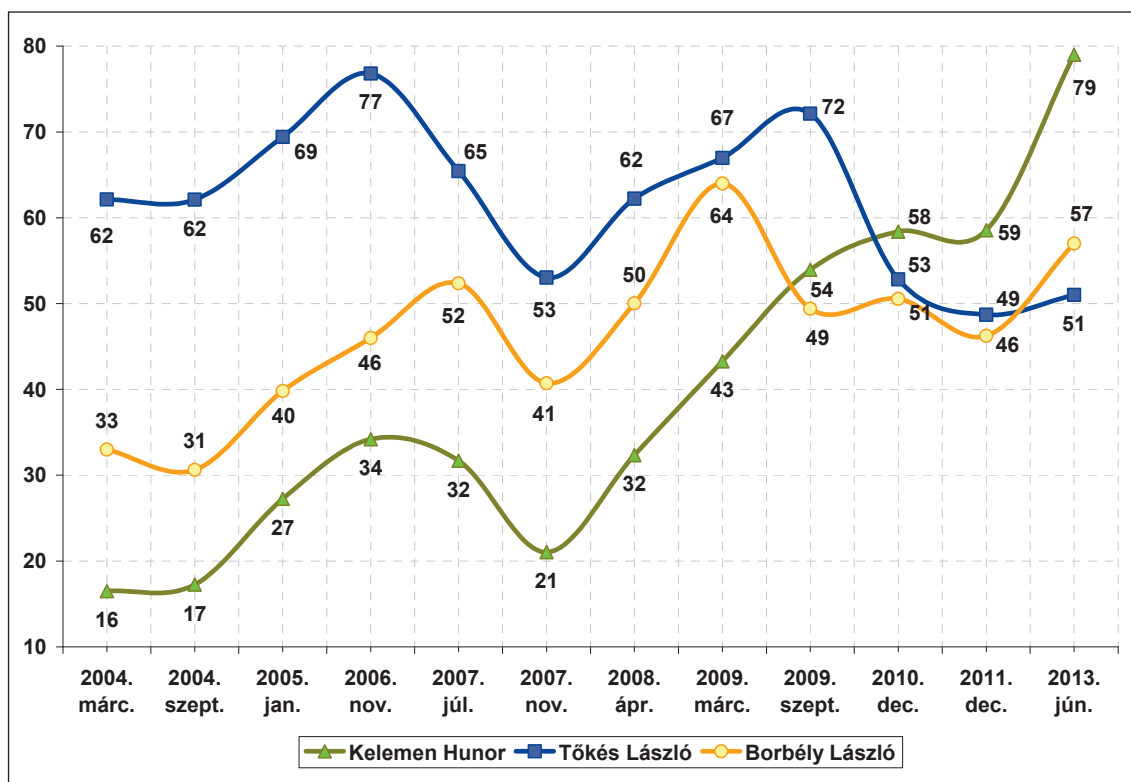
41. A felsorolt politikusokat kedvelők és nem kedvelők aránya. A 100%-hoz viszonyított különbség a politikusokat nem ismerőkből adódik 2013. június (N=1232)



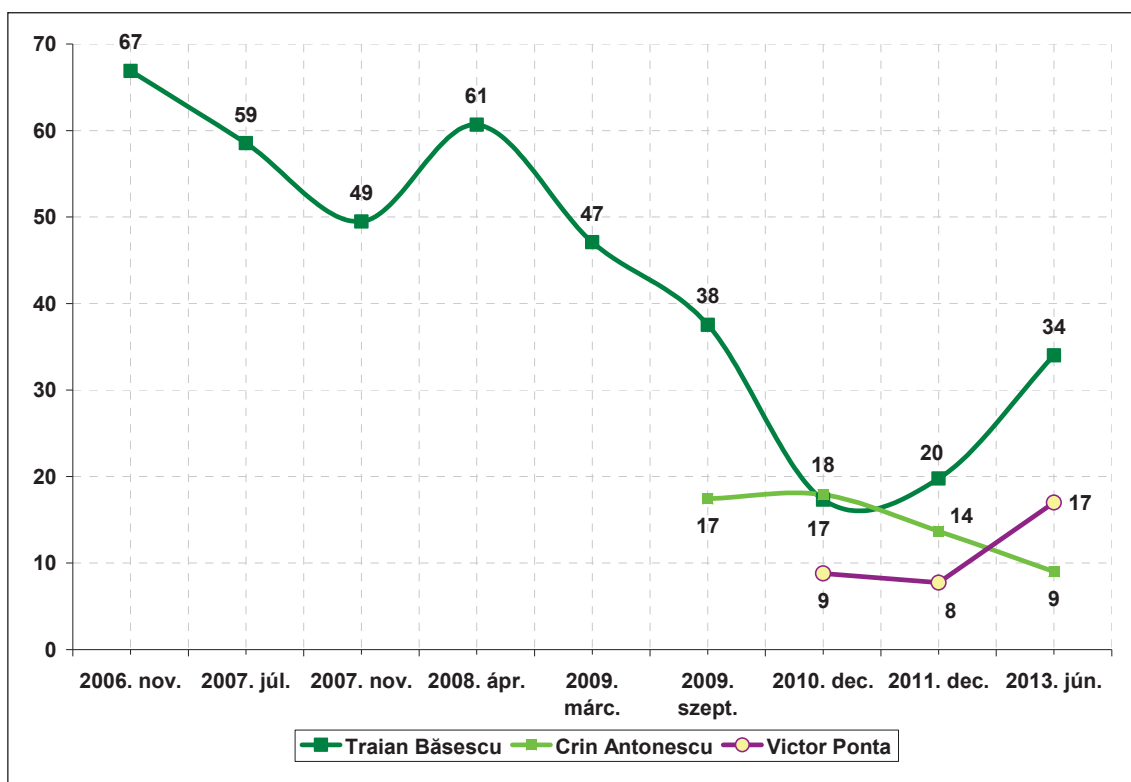
42. Erdélyi magyar politikusok ismertsége 2004–2013 között



43. Erdélyi magyar politikusokban megbízók aránya 2004–2013 között



44. Román politikusokban megbízók aránya 2006–2013 között





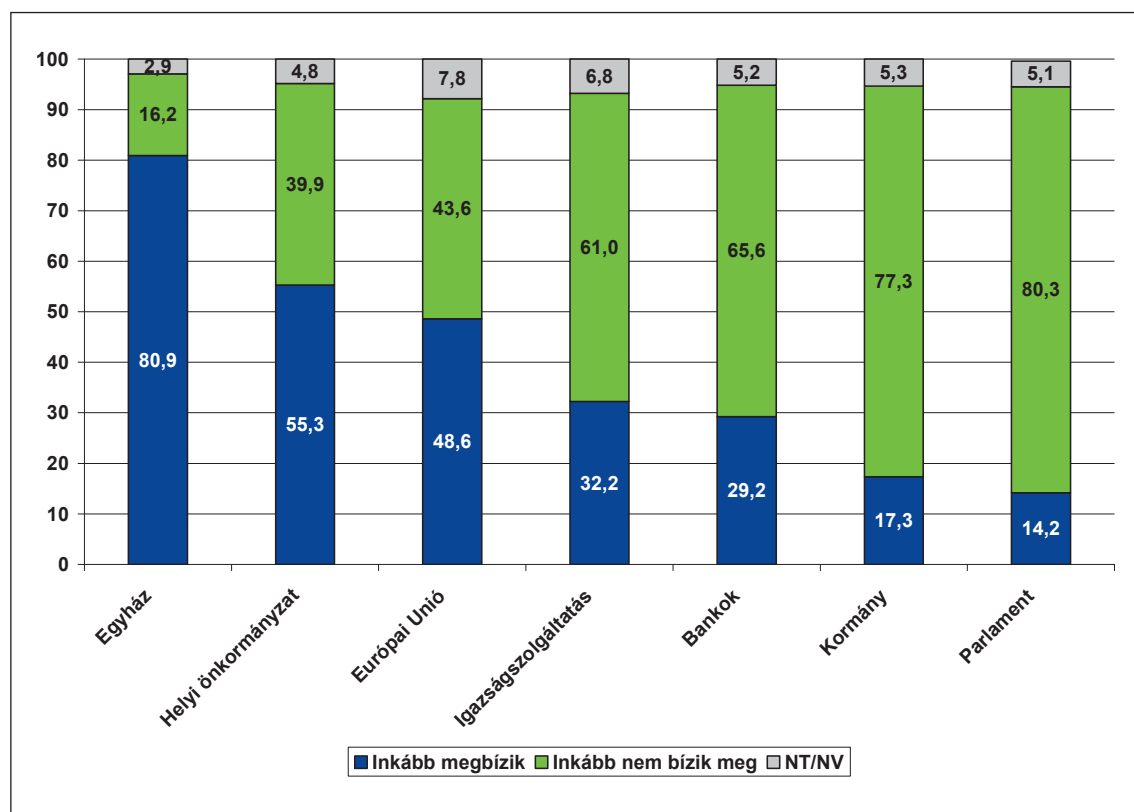
5. Az Európai Unióhoz való viszony

5.1. Intézmények iránti bizalom

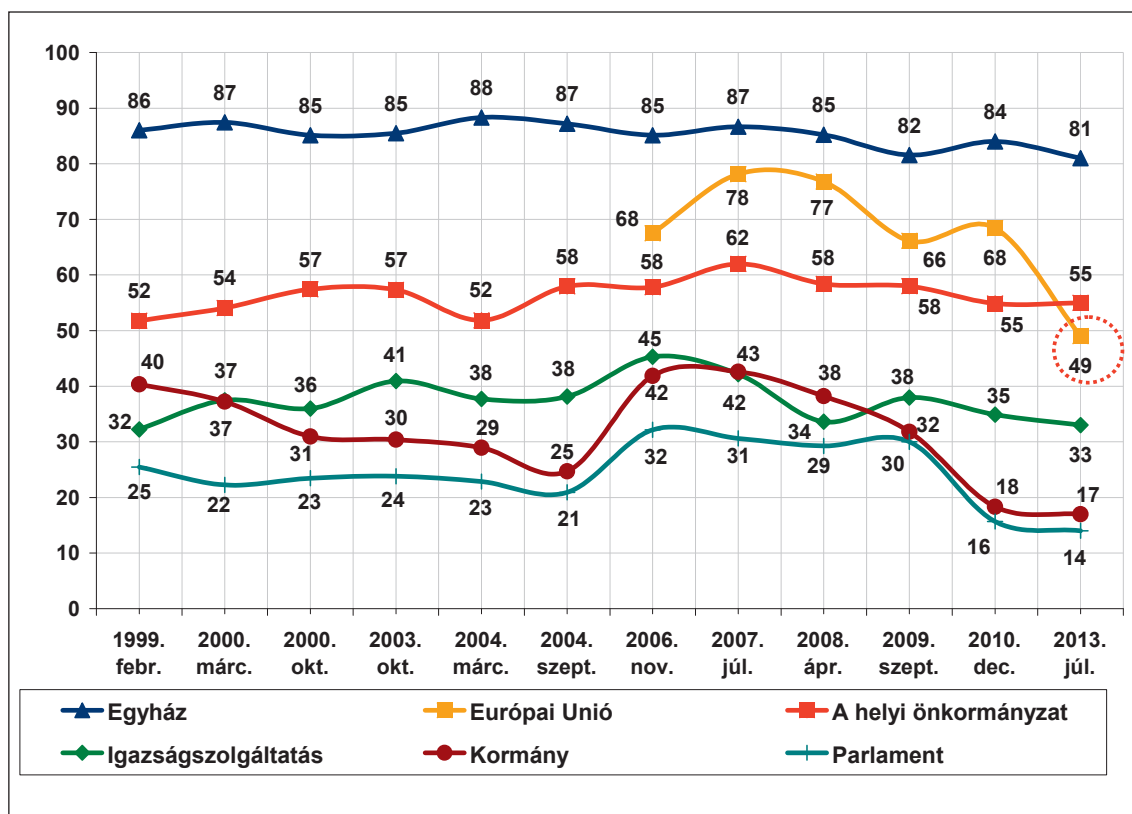
Az Európai Unióhoz való viszonyra vonatkozó eredményeink a vizsgálat politikai szempontból talán legnagyobb relevanciával bíró részét képezik. Már az intézményekben való bizalomra vonatkozó kérdésből kitűnik ugyanis, hogy ezen a téren alapvető változások következtek be. Az intézményekbe vetett bizalomra vonatkozó kérdést utoljára 2010 decemberében tettük fel. Az idősoros adatokból megállapítható, hogy miközben az egyéb politikai intézményekhez (helyi önkormányzat, kormány, parlament) való viszony alig változott, addig az Európai Unióba vetett bizalom közel 20 százalékkal esett. Így most az Unióban az erdélyi magyarok 49 százaléka bíz meg. Le kell szögeznünk, hogy a korábbi mérések alapján az EU-ba vetett bizalom hihetetlenül magas volt. Megelőzte még a helyi önkormányzatokat, mi több, 2007-ben az EU-csatlakozást követően megközelítette az egyházakat is. Az EU-ba vetett bizalom ma is meghaladja a nemzetállami szintű intézmények bizalmi indexét.

Nilván ebben a vonatkozásban az országos (romániai) adatokkal való összehasonlítás a másik kulcskérdés. Megállapítható, hogy a magyarok esetében az önkormányzatokba vetett bizalom jóval meghaladja az országos szintet, míg a nemzetállami intézmények esetében (kormány, parlament) alulmúlja azt. Az EU-val szemben a magyarok még mindig több bizalmat táplálnak, mint a többségiek, a különbség azonban már nem jelentős. A magyarok 49 százaléka bíz meg az Unióban a románok 45 százalékával szemben. Az idősoros adatok alapján kiderül, hogy 2007-ben ez a különbség jóval nagyobb volt. Akkor az erdélyi magyarok 78, a románok 68 százaléka bízott meg az Unióban, az utóbbi öt évben azonban a magyarok jobban kiábrándultak a szupranacionális szervezetből.

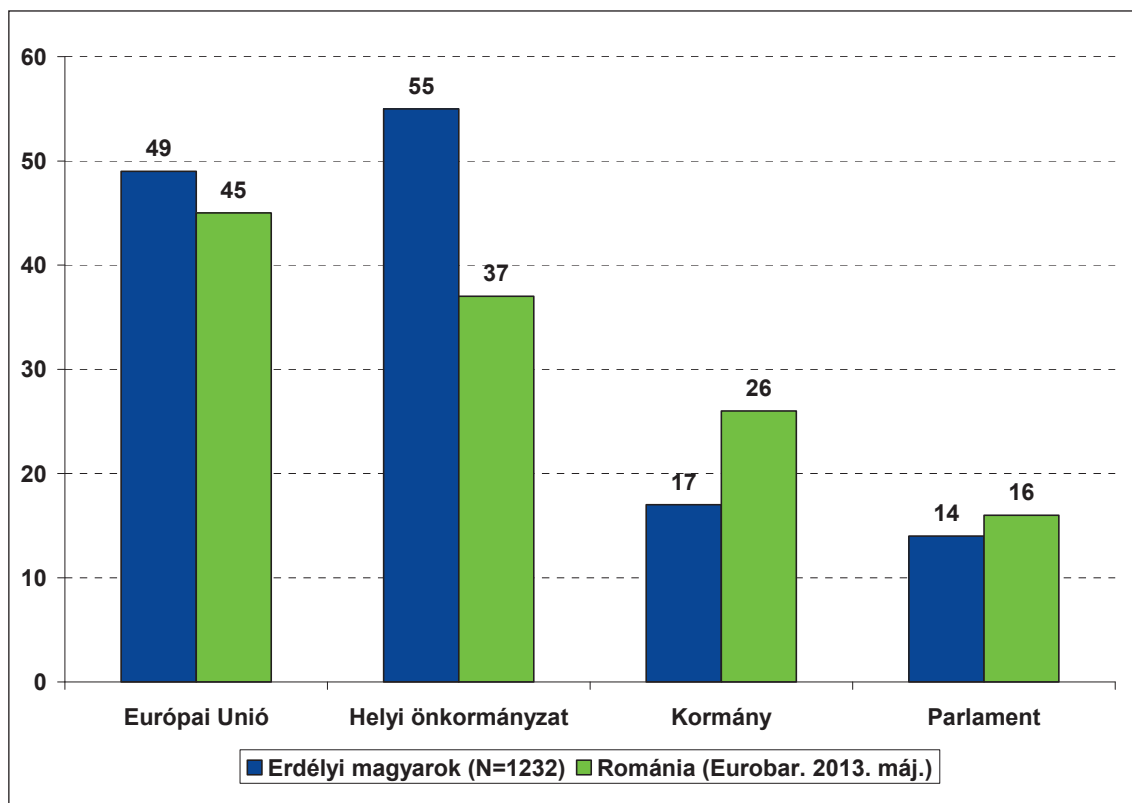
45. Megbíz-e az alábbi intézményekben. 2013. június (N=1232)



46. Megbízik az alábbi intézményekben. 1999–2013

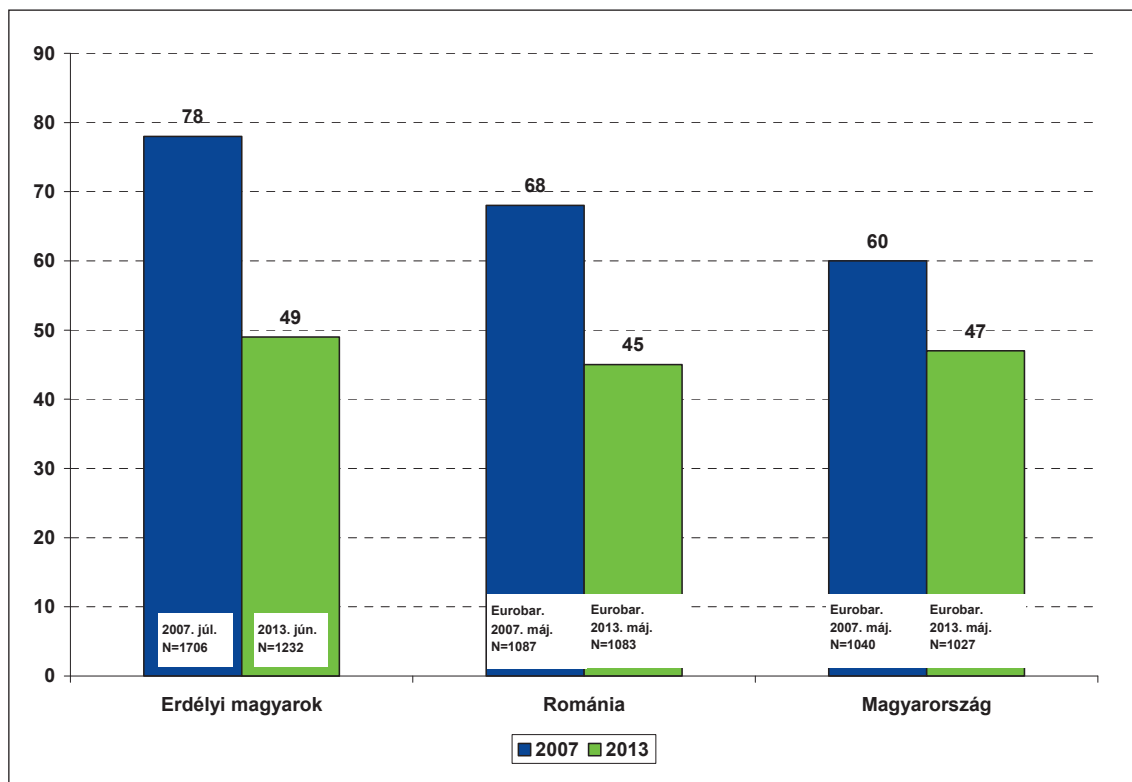


47. Megbízik az alábbi intézményekben. 2013, Románia és erdélyi magyarok





48. Az Európai Unióban megbízók aránya az erdélyi magyarok közt, Romániában és Magyarországon 2007-ben és 2013-ban



49. Az Európai Unióban megbízók aránya háttérváltozók szerint. 2013. június

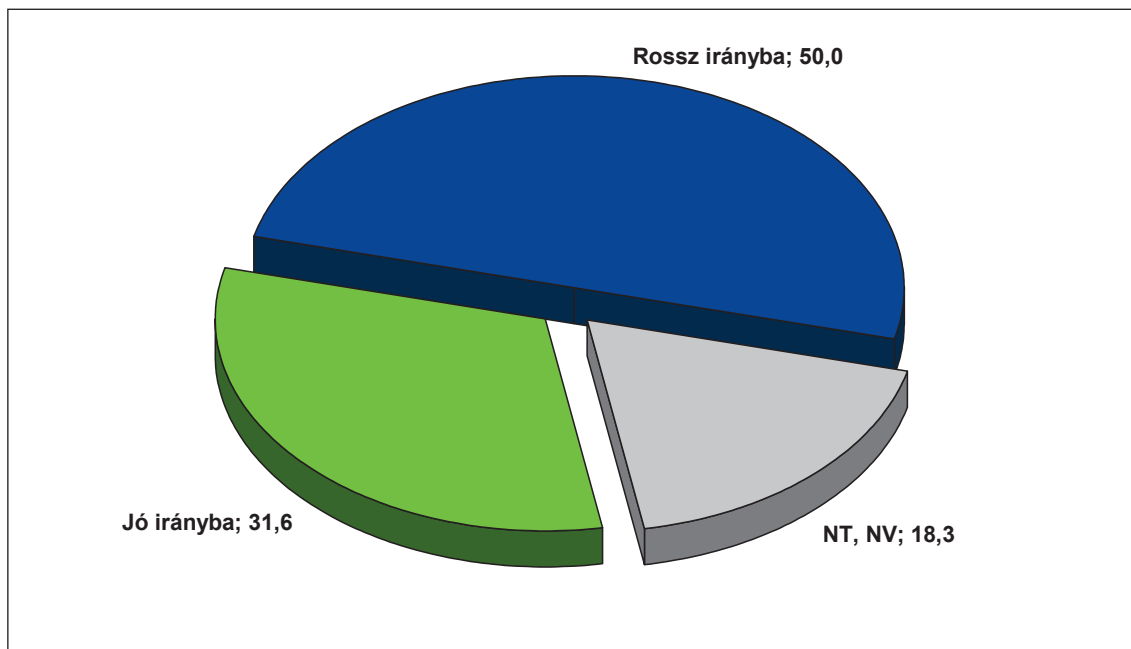
		Esetszám	%
Régió	Székelyföld	412	43,2
	Partium	305	52,5
	Közép-Erdély	306	53,3
	Szórvány	209	46,9
Településtípus	Város	634	47,9
	Falu	599	49,2
Életkor	18–34	385	53,2
	35–54	420	44,3
	55+	428	48,6
Nem	Férfi	642	46,9
	Nő	590	50,5
Iskolai végzettség	Alapfokú	192	48,4
	Középfokú	782	49,5
	Felsőfokú	259	45,9
Magyar állampolgárság	Igényelte	386	49,5
	Szándékszik igényelni	475	46,9
	Nem szándékszik igényelni	371	49,9
Opció a romániai választásokon	Passzív, bizonytalan	641	42,7
	RMDSZ-szavazó	482	57,7
	EMNP-, MPP-szavazó	77	36,4
	Román pártra szavaz	32	59,4
Opció a magyarországi választásokon	Nem igényli az állampolgárságot	371	49,9
	Passzív, bizonytalan	389	41,6
	Fidesz-szavazó	416	54,1
	Nem Fidesz-szavazó	55	47,3
Összesen		1232	48,6

5.2. Milyen irányba haladnak a dolgok az Európai Unióban?

Szintén intő jel, hogy elérte az 50 százalékot azok aránya, akik szerint az EU-ban a dolgok rossz irányba haladnak. A jó irányt érzékelők aránya nem éri el az egyharmadot (32 százalék).

50. Az Ön véleménye szerint az Európai Unióban a dolgok jó vagy rossz irányba haladnak?

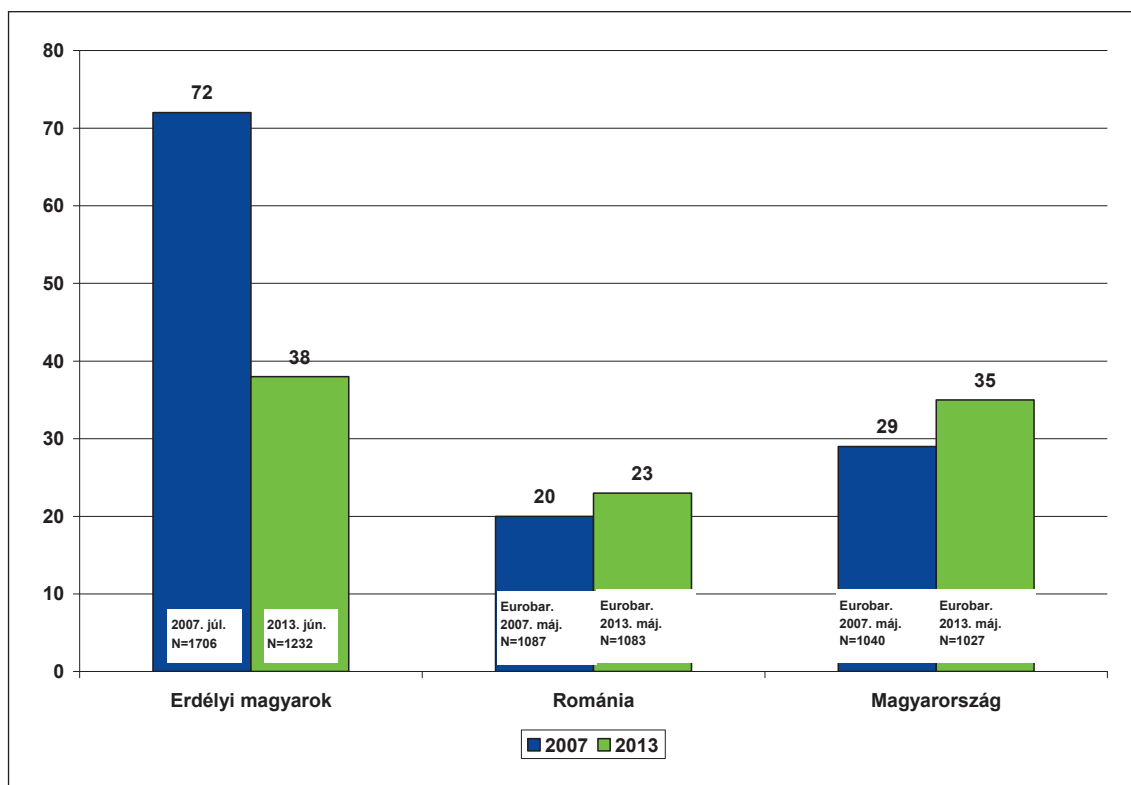
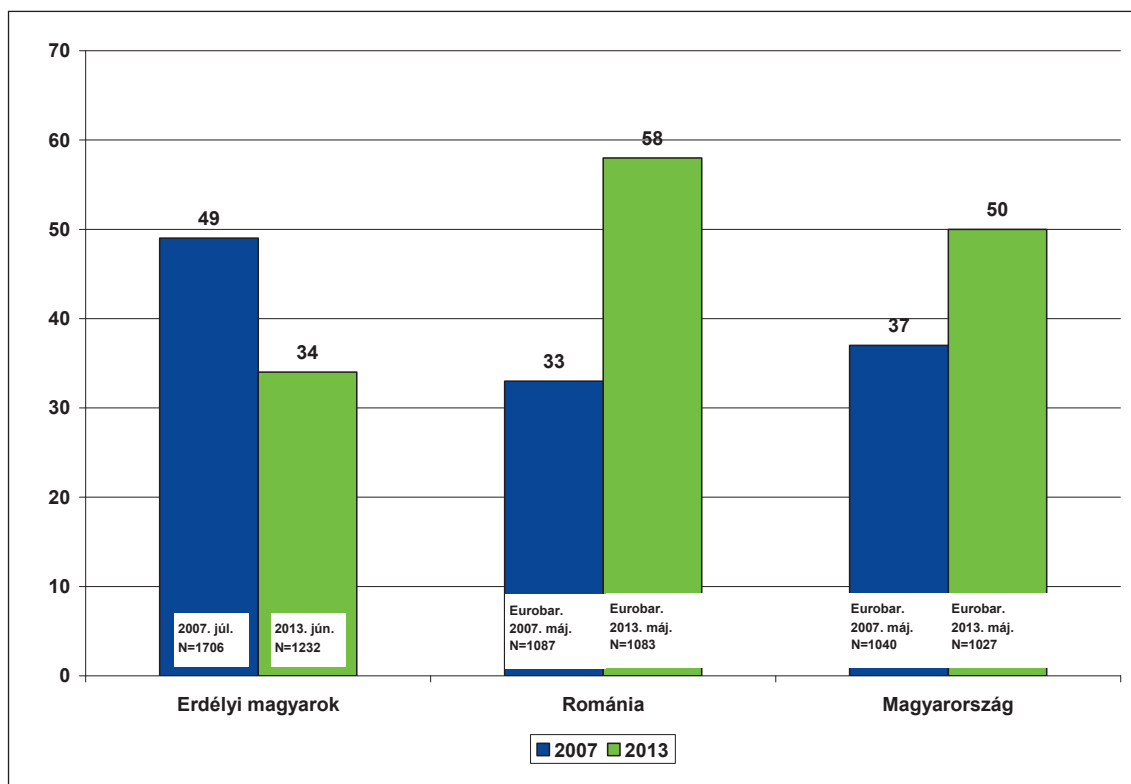
2013. június (N=1232)



5.3. Politikai én-hatékonyság és az Európai Unió

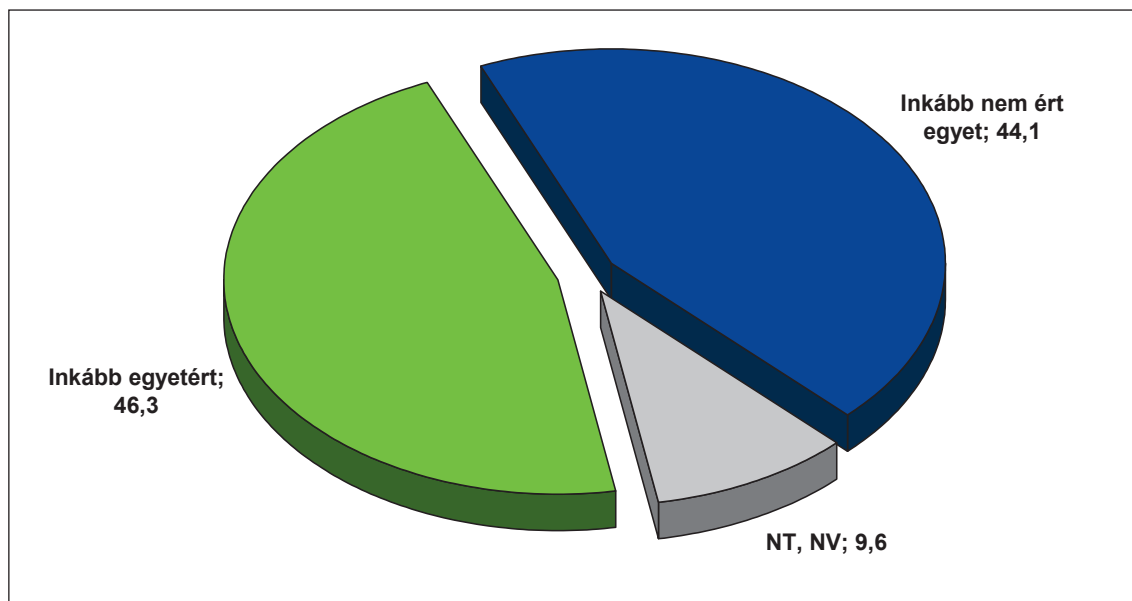
Az átrendeződés még egyértelműbb, ha a politikai én-hatékonyságot tekintjük. Erre szintén 2007-es összehasonlító adataink vannak. Ekkor az erdélyi magyarok 72 százaléka válaszolt igennel arra a kérdésre, hogy „a szavam/szavazatom számít az EU-ban”. Ez 2013-ra 38 százalékra esett. Hozzá kell tennünk, hogy a 2007-es érték hihetetlenül magas volt, sehol az EU-tagállamokban nemzetállami szinten ilyen magas értékkel nem találkozhattunk. Az én-hatékonyság csökkenése azért kulcsfontosságú, mert (a racionális döntés-elméleti megközelítésű) szakirodalom szerint a választásokon való részvételt közvetlenül meghatározó háttérváltozóról van szó. (Az emberek nagyobb eséllyel vesznek részt a választáson, ha úgy vélik, hogy számít a szavazatuk.)

Korábbi vizsgálataink alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a 2007-es és 2009-es EP-választáson való (a románokénál) magasabb részvételt – a korábbi elképzelésekkel szemben elsősorban nem olyan konjunkturális tényezők okozták, mint a „verseny” vagy az „összefogás”, hanem az EU-ba vetett jóval nagyobb bizalom és én-hatékonyság. Miután az RMDSZ retorikájában az EU-csatlakozás fontossága 15 éven keresztül kulcsszerepet töltött be, az erdélyi magyarok a többségiekénél (is) pozitívabban látták az Uniót. Ebben nagy szerepe volt annak, hogy (amellett, hogy a többségiekhez hasonlóan azt hitték, német- vagy franciaországi fogyasztási standardokat hoz magával) az EU-ban a kisebbségi jogok védelmezőjét látták. Úgy tűnik, hogy mára ezek az illúziók szertefoszlottak. Ma gyakorlatilag megegyezik azok aránya, akik azt hiszik, hogy az EU odafigyel a kisebbségi problémákra, azokéval, akik szerint ez nem így van. Egy következő tényező, ami az erdélyi magyarok újdonsült EU-szepticismusához vezethetett, a magyarországi média, melyet jelentős mértékben a Fidesz EU-ellenes retorikája ural.

**51. A véleményem/szavazatom számít az Európai Unióban. Románia és erdélyi magyarok****52. Értem, hogyan működik az Európai Unió. Románia és erdélyi magyarok**

5.4. Az Európai Unió és a kisebbségi jogok

53. Az Európai Unió hangsúlyosan odafigyel a nemzeti kisebbségek problémáira. 2013. június (N=1232)



54. Az Európai Unió hangsúlyosan odafigyel a nemzeti kisebbségek problémáira (háttérváltozók szerint). 2013. június (N=1232)

		<i>Esetszám</i>	<i>Inkább egyetért</i>	<i>Inkább nem ért egyet</i>	<i>NT, NV</i>
Régió	Székelyföld	412	35,2	59,7	5,1
	Partium	305	47,7	42,4	9,9
	Közép-Erdély	306	54,1	33,9	12,1
	Szörvány	209	54,8	30,8	14,4
Településtípus	Város	634	46,8	43,0	10,3
	Falu	599	45,7	45,4	8,8
Életkor	18–34	385	45,5	46,2	8,3
	35–54	420	48,3	42,9	8,8
	55+	428	44,9	43,5	11,7
Nem	Férfi	642	48,0	44,9	7,2
	Nő	590	44,3	43,3	12,4
Iskolai végzettség	Alapfokú	192	44,3	39,1	16,7
	Középfokú	782	47,5	43,4	9,1
	Felsőfokú	259	44,0	50,2	5,8
Magyar állampolgárság	Igényelte	386	44,8	47,4	7,8
	Szándékszik igényelni	475	46,3	43,8	9,9
	Nem szándékszik igényelni	371	47,4	41,2	11,3
Opció a romániai választásokon	Passzív, bizonytalan	641	41,7	47,5	10,8
	RMDSZ-szavazó	482	53,4	37,5	9,1
	EMNP-, MPP-szavazó	77	36,4	61,0	2,6
	Román pártra szavaz	32	56,3	34,4	9,4
Opció a magyarországi választásokon	Nem igényli az állampolgárságot	371	47,4	41,2	11,3
	Passzív	389	44,2	42,9	12,9
	Fidesz-szavazó	416	46,5	48,0	5,5
	Nem Fidesz-szavazó	55	51,8	44,6	3,6
Összesen		1232	46,3	44,2	9,5



6. Televíziózás

■ A televíziózásra vonatkozó kérdésblokkot elsősorban azért tettük be, hogy a magyarországi, illetve romániai közélethez való kapcsolódás tekintetében ezen keresztül is adalékot kapjunk.

6.1. A televíziózás szerepe az erdélyi magyarok időmérlegében (2011 januárjában)

2011 januárjában egy kulturális fogyasztásra vonatkozó mérés keretében rákérdeztünk az erdélyi magyarok időfelhasználására.¹¹ Ez alapján a médiatípusok közül a televíziózás központi jelentősége körvonalazódott. Az erdélyi magyarok ugyanis átlagosan 3 órát töltenek el naponta a tévékészülék előtt, ami a teljes szabadidejük 62,5 százaléka. A televíziózással eltöltött idő nagyjából megegyezik a romániai átlaggal, nemzetközi (európai) összehasonlításban viszont egy rendkívül magas értéket jelent. Az időfelhasználás szempontjából az egyéb médiatípusok jelentősége jóval kisebb. Az újság-olvasás az olvasás címszó alá sorolódik. Ennek a jelentősége nemzetközi összehasonlításban nem kiemelkedő, viszont a romániai érték duplája (átlagban 45 perc naponta). A rádióhallgatás az egyéb szabadidős tevékenység címszó alá esik, amennyiben nem (munka vagy utazás közben végzett) háttértevékenységként jelenik meg.

55. Az erdélyi magyarok és a romániaiak időmérlege 2011 januárjában

		Erdélyi magyarok (N=1165)	Románia (N=3410)
Munka, tanulás	Munka	5,0	4,6
	Tanulás, szakmai felkészülés	0,8	0,7
	Utazás otthonról a munkahelyig, iskoláig, ingázás	0,3	0,4
	Háztartási munka (javításokat beleértve)	3,1	3,8
	Más személyek felvigyázása (gyerekek, öregek)	1,2	0,9
	Összesen	10,4	10,4
Szabadidős tevékenység	Tévézés	3,0	2,9
	Olvasás	0,8	0,4
	Látogatás rokonoknál, barátokkal töltött idő	0,3	0,3
	Egyéb szabadidős tevékenység	0,7	1,3
	Összesen	4,8	5,0
Pihenés, alvás	Alvás (éjszakai)	8,1	8,0
	Pihenés napközben, délutáni alvás	0,7	0,6
	Összesen	8,8	8,6

11 A vizsgálatot a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet és a bukaresti Kulturális Kutató és Tanácsadó Központ (Centrul de Cercetare și Consultanță în Domeniul Culturii) végezte.

6.2. Az erdélyi magyarok tévévezési szokásai 2013 júniusában

A 2013 júniusában elvégzett adatfelvétel szerint a magyarországi csatornák dominanciája körvonalazódik. Egy erdélyi magyar átlagban naponta 100 percet néz magyarországi televízióadókat, ami a (legfontosabb szabadidő-eltöltési formát jelentő) televíziózásra fordított idejének a kétharmada. A román tévéadókra fordított átlagos időmennyiség ezzel szemben csupán 46, az erdélyi magyar műsorokra (Erdély TV és az RTV magyar adásai) pedig 10 perc. A legnépszerűbb magyarországi tévéadó az RTL Klub, amit a Duna Televízió követ. Nagy a nézettsége ugyanakkor a két magyar közszolgálati csatornának (M1, M2), illetve a TV2-nek is. A román nyelvű csatornák közül egyedül a Pro TV van benne a legnépszerűbb öt csatornában.

Érdekes a tévézési szokások regionális és életkor szerinti eltéréseit kiemelni. A magyarországi adók átlag fölötti dominanciája figyelhető meg a Székelyföldön, illetve a Partiumban, valamint a fiatal (18–34 éves) generáción belül. A szórványterületeken¹² ezzel szemben az arányok jóval kiegyenlítettebbek. Itt a magyarok majdhogynem fele-fele arányban néznek magyar és román nyelvű adókat. A pártopció és a médiafogyasztás közötti összefüggés szintén szignifikáns. Míg az RMDSZ- és az EMNP/MPP-szavazók nagyobb, addig a román pártokra voksolók kisebb arányban néznek magyar adókat.

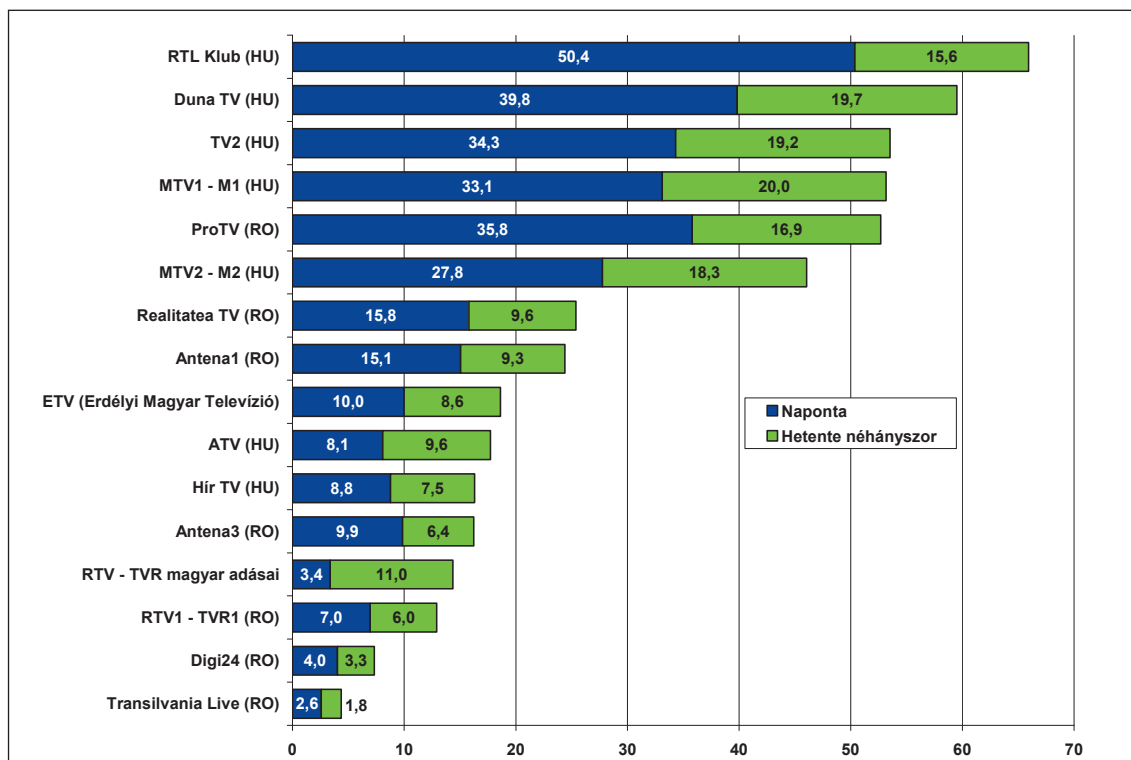
56. Az alábbi tévéadók közül melyiket milyen gyakorisággal nézi? És mennyit nézi az egyes adókat átlagosan naponta (percben kifejezve)? 2013. június (N=1232)

	Átlagos napi nézettség (perc)	Naponta	Hetente néhányszor	Ritkábban	Nem nézi	Nem fogható	Nem tévénéz
RTL Klub (HU)	25,6	50,4	15,6	9,5	12,0	3,8	8,7
Duna TV (HU)	21,8	39,8	19,7	18,2	12,0	1,6	8,7
Pro TV (RO)	16,7	35,8	16,9	16,6	20,4	1,5	8,7
TV2 (HU)	16,0	34,3	19,2	12,6	18,6	6,6	8,7
MTV1 – M1 (HU)	15,3	33,1	20,0	18,7	16,6	2,8	8,7
MTV2 – M2 (HU)	12,0	27,8	18,3	19,9	21,0	4,4	8,7
Antena1 (RO)	8,7	15,1	9,3	23,6	36,9	6,5	8,7
Realitatea TV (RO)	6,7	15,8	9,6	15,7	44,5	5,7	8,7
ATV (HU)	5,8	8,1	9,6	22,3	38,5	12,7	8,7
Antena3 (RO)	5,5	9,9	6,4	13,8	49,9	11,4	8,7
Erdély TV	5,2	10,0	8,6	12,6	22,8	37,3	8,7
RTV1 – TVR1 (RO)	4,9	7,0	6,0	21,7	55,4	1,4	8,7
RTV – TVR magyar adásai	4,8	3,4	11,0	20,4	53,4	3,2	8,7
Hír TV (HU)	4,1	8,8	7,5	11,0	30,0	33,9	8,7
Digi24 (RO)	2,2	4,0	3,3	8,7	42,9	32,4	8,7
Transilvania Live (RO)	1,8	2,6	1,8	7,0	39,5	40,4	8,7

12 Ide soroltuk Máramaros, Beszterce-Naszód, Brassó, Szeben, Fehér, Hunyad, Arad, Temes és Máramaros megyéket.



57. Milyen gyakran nézi az alábbi tévéadókat? A naponta és hetente néhányszor válaszok aránya. 2013. június (N=1232)



58. A magyarországi, román és erdélyi magyar csatornák átlagos napi nézettsége háttérváltozók szerint. 2013. június

		Eset-szám	Magyar-országi adók (perc)	Román nyelvű adók (perc)	Erdélyi magyar adók (perc)	Összesen (perc)	Magyar-országi adók aránya (%)
Régió	Székelyföld	413	99	35	11	146	68
	Partium	304	123	47	6	177	70
	Közép-Erdély	305	96	53	13	162	59
	Szörvány	209	77	59	8	145	54
Település-típus	Város	633	100	50	10	161	62
	Falu	597	101	42	10	153	66
Nem	Férfi	642	97	51	11	159	61
	Nő	589	104	41	9	155	67
Életkor	18–34	385	81	33	5	119	68
	35–54	418	100	49	10	159	63
	55+	428	119	56	14	189	63
Iskolai végzettség	Alapfokú	192	124	44	12	179	69
	Középfokú	780	104	49	11	164	64
	Felsőfokú	259	73	41	7	121	61
Pártopció (Románia)	Passzív, bizonytalan	639	89	44	8	141	63
	RMDSZ-szavazó	483	117	49	11	177	66
	EMNP-, MPP-szavazó	77	105	39	11	156	68
	Román pártra szavaz	32	68	86	16	170	40
Magyar állampolgárság	Igényelte	386	96	39	8	143	67
	Szándékszik igényelni	475	101	46	11	158	64
	Nem szándékszik igényelni	370	106	55	10	171	62
Összesen		1232	100,6	46,5	10,0	157,1	64

6.3. Az erdélyi magyarok tévévezési szokásai 1999 februárjában és 2007 októberében

Nyilván felvetődik a kérdés, hogy mióta jellemző a magyarországi médiatér ilyen mértékű dominanciája. A Partiumban (ahol foghatók voltak a magyarországi adók) ez már a rendszerváltást megelőzően megvolt, sőt, akkor (román konkurencia hiányában¹³) még hangsúlyosabban. Erdély egyéb vidékein a kilencvenes években csak a Duna Televízió volt elérhető, a magyar nyelvű kereskedelmi csatornák pedig csupán az ezredfordulót követően jelentek meg a kábelszolgáltatók kínálatában.

Gyakorlatilag ezt az állapotot tükrözi a birtokunkban lévő legrégebbi erre vonatkozó adatfelvétel, melyet az Etnikumközi Viszonyok Kutatóközpontja (CCRIT) 1999 februárjában az RMDSZ megbízásából készített. Ekkor a kutatók nem kérdeztek rá az egyes adók időbeni nézettségére, de így is kivehető, hogy a Duna Televízió, illetve a kilencvenes évek közepén elsőként beindult román kereskedelmi adó, a Pro TV voltak a legnépszerűbb csatornák. Az egyetlen csatorna, amely gyakorlatilag minden háztartásban fogható volt, a szintén erős pozíciókkal rendelkező román közszolgálati adó (RTV1) volt. A ma legnépszerűbb magyar kereskedelmi csatornát, az RTL Klubot csupán a magyarok 18,5 százaléka nézte hetente legalább néhány alkalommal.

Az RTL Klub, illetve a magyar közszolgálati csatorna nézettsége gyakorlatilag a partiumi területre, illetve néhány szórvány megyére (Arad, Temes, illetve Máramaros egy részére) korlátozódott. Ezekben a területeken ugyanakkor jóval kisebb nézettségnek örvendett a Duna Televízió, illetve a román nyelvű adók. A Székelyföldön a Duna TV volt messze a legnépszerűbb adó, de a mai helyzethez képest (egyéb magyar nyelvű csatorna hiányában) a román nyelvű televízióadók is jóval nézettebbek voltak. A szórványterületeken és kisebb mértékben Közép-Erdélyben a román nyelvű adók dominanciája volt megfigyelhető.

Következő referencia-időpontunkban, 2007 októberében már a maival megközelítőleg megegyező mintázatot mutattak az erdélyi magyarok televíziózási szokásai. A legnézettebb adó ekkor még ugyan a Duna Televízió volt, de az RTL Klubot minden nap nézők aránya is ugyanekkora volt. 2007-ben ugyanakkor szintén nem mértük az egyes adók percben kifejezett nézettségét. Így mérve elképzelhető, hogy már ekkor az RTL Klub lehetett a legkedveltebb adó. 2007-hez viszonyítva elmondható, hogy a második legnépszerűbb magyarországi kereskedelmi csatorna, illetve a Pro TV veszített népszerűségéből, míg a magyar közszolgálati M1-es növelte azt. Legnagyobb mértékben ugyanakkor a román közszolgálati adók népszerűsége csökkent.

Összességében tehát elmondható, hogy a televíziózás technikai feltételeinek megváltozásával, az ezredfordulót követően, az erdélyi magyarok bekapcsolódtak a magyarországi médiatérbe. A magyarországi adók dominanciája természetesen csökkentette a román nyelvű médiafogyasztást. Ugyanakkor azt is alá kell húznunk, hogy fontos szempont, hogy az erdélyi magyar elit/politikai osztály sem tudott versenyképes tévécsatornát kialakítani. Az Erdély TV-t átlagban 5,2, a Román Televízió különböző magyar nyelvű adásait pedig átlagosan 4,8 percet nézik naponta az erdélyi magyarok.

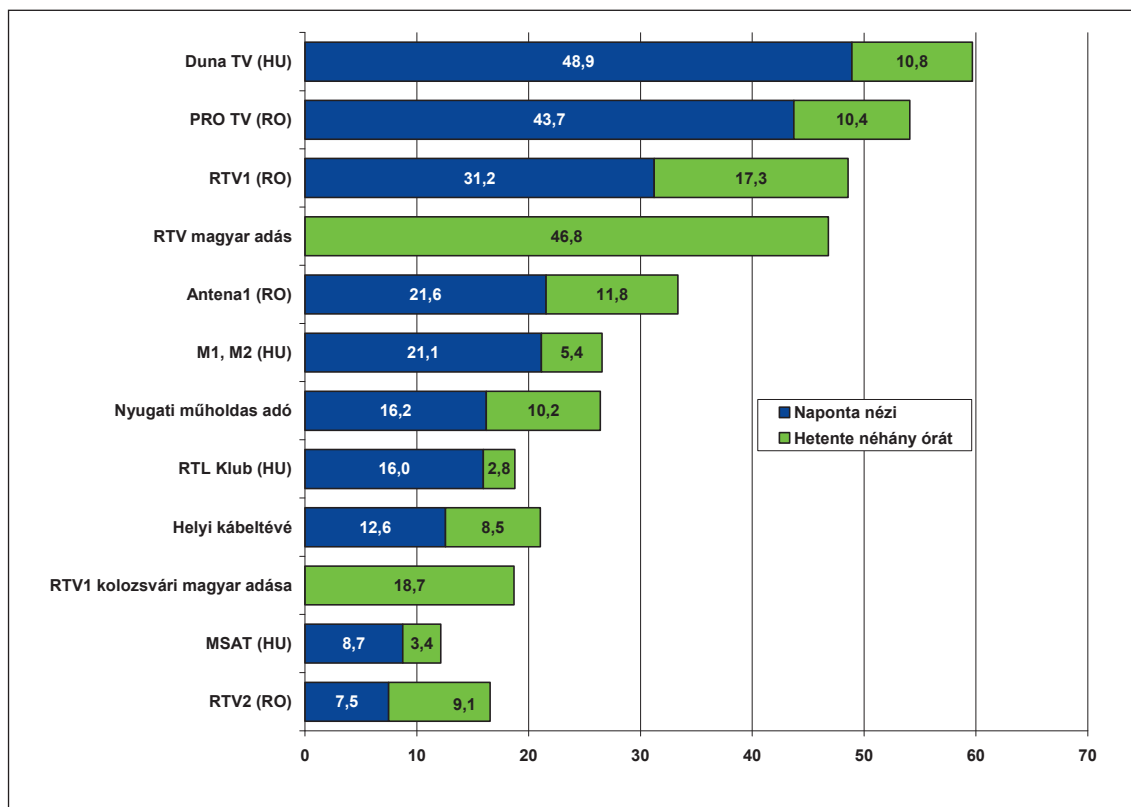
59. Milyen gyakran nézi az alábbi tévéadókat? 1999. február (N=1178)

	Naponta nézi	Hetente néhány órát	Ritkábban	Nem nézi	Nem fogható	Nem tévézik
Duna TV (HU)	48,9	10,8	8,1	6,1	21,9	4,2
PRO TV (RO)	43,7	10,4	6,4	9,6	25,8	4,2
RTV1 (RO)	31,2	17,3	29,3	14,4	3,6	4,2
RTV magyar adása	27,9	18,8	23,9	20,8	4,4	4,2
Antena1 (RO)	21,6	11,8	15,0	13,7	33,8	4,2
M1, M2 (HU)	21,1	5,4	4,8	7,7	56,7	4,2
Nyugati műholdas adó	16,2	10,2	16,8	29,5	23,1	4,2
RTL Klub (HU)	16,0	2,8	3,5	10,0	63,6	4,2
Helyi kábeltévé	12,6	8,5	13,2	23,4	38,2	4,2
RTV1 kolozsvári magyar adása	10,3	8,4	25,8	37,7	13,7	4,2
MSAT (HU)	8,7	3,4	5,5	12,4	65,8	4,2
RTV2 (RO)	7,5	9,1	20,7	24,4	34,2	4,2

13 A nyolcvanas években Romániában napi néhány órát volt televízióadás, aminek jelentős részét a Ceaușescu éltető műsorok tették ki.



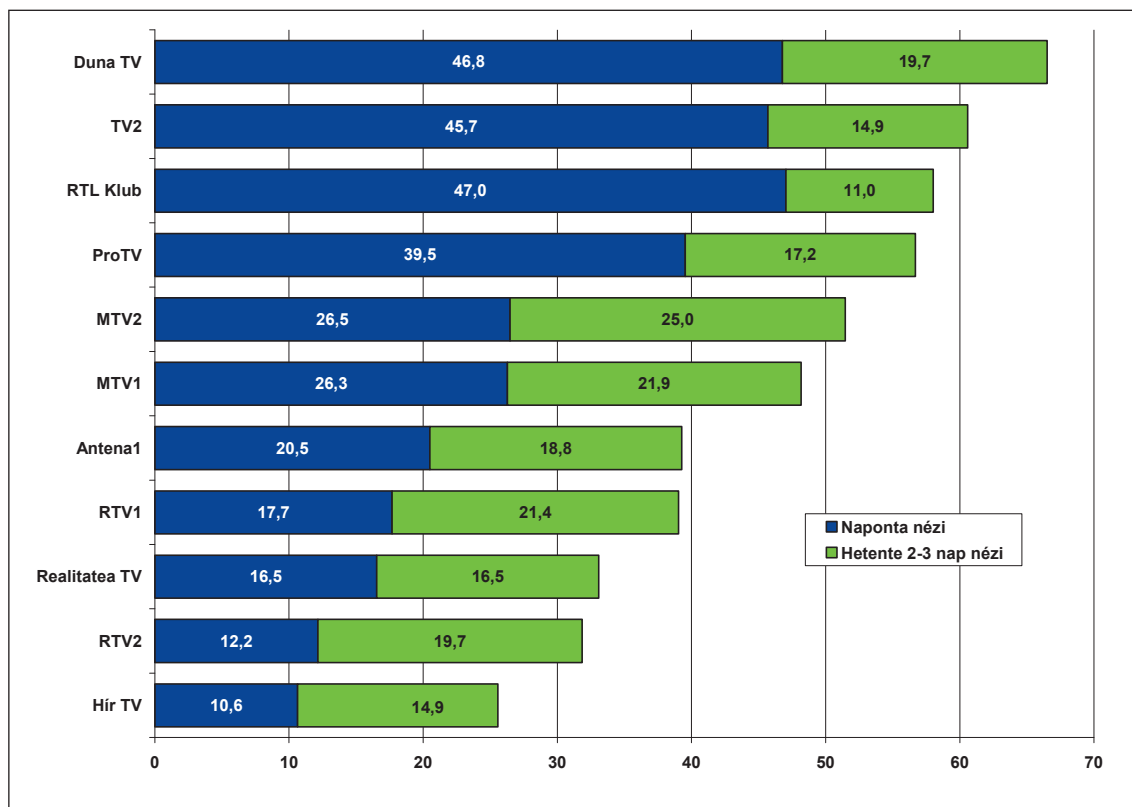
60. Milyen gyakran nézi az alábbi tévéadókat? A naponta nézi és hetente nézi válaszok aránya. 1999. február (N=1178)



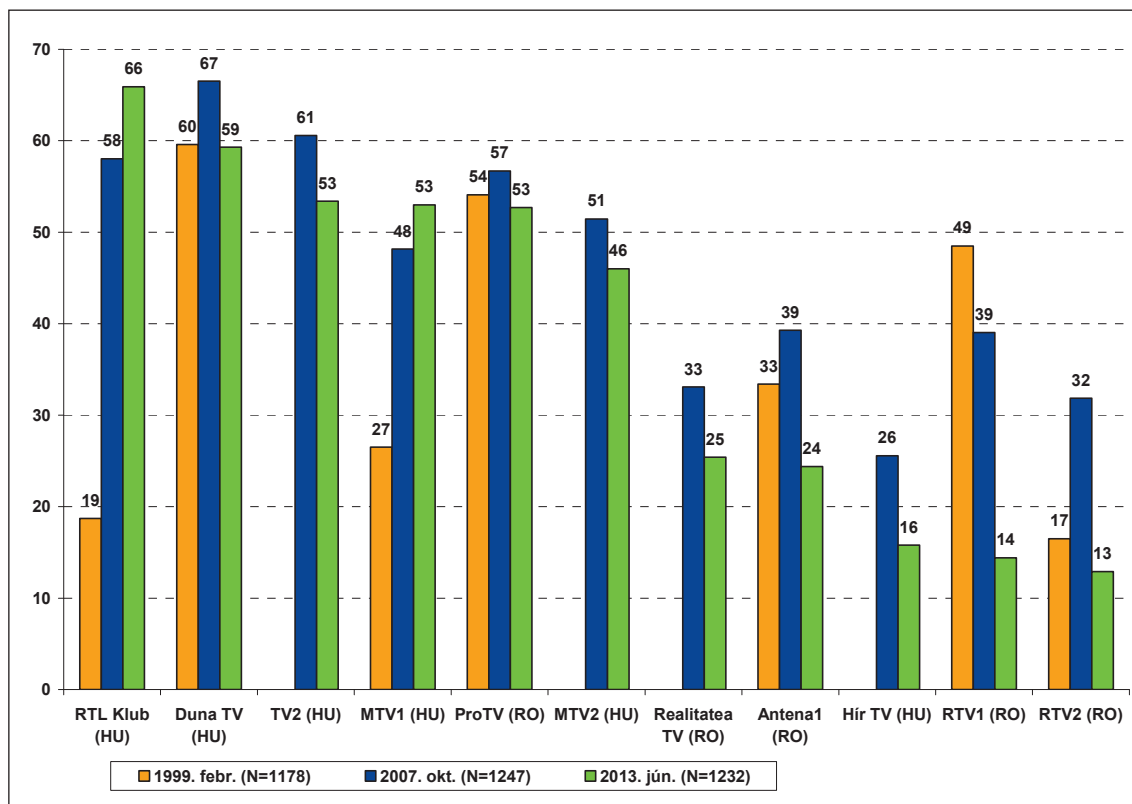
61. Milyen gyakran nézi az alábbi tévéadókat? 2007. október (N=1247)

	Naponta nézi	Hetente 2-3 nap nézi	Ritkábban nézi	Nem nézi	Nem fogható	Nem tévézik
RTL Klub	47,0	11,0	11,0	9,1	17,5	6,1
Duna TV	46,8	19,7	19,7	6,0	8,2	6,1
TV2	45,7	14,9	14,9	11,2	12,9	6,1
Pro TV	39,5	17,2	17,2	15,8	6,5	6,1
MTV2	26,5	25,0	25,0	14,1	8,7	6,1
MTV1	26,3	21,9	21,9	13,1	15,2	6,1
Antena1	20,5	18,8	18,8	19,7	11,8	6,1
RTV1	17,7	21,4	21,4	25,6	3,6	6,1
Realitatea TV	16,5	16,5	16,5	28,6	14,2	6,1
RTV2	12,2	19,7	19,7	29,3	6,0	6,1
Hír TV	10,6	14,9	14,9	17,3	35,0	6,1

62. Milyen gyakran nézi az alábbi tévéadókat? A naponta nézi és hetente nézi válaszok aránya. 2007. október (N=1247)



63. A tévéadók nézettségének változása 1999 és 2013 között





7. Migrációs tapasztalat és potenciál

■ A magyar-magyar kapcsolatok, illetve a magyar állampolgárság-politika kapcsán kikerülhetetlen kérdés a migráció. **Hogyan hat a könnyített honosítás az erdélyi magyarok vándormozgalmi trendjeire? Hogyan függ össze a magyar állampolgárság- és migrációpolitika?** Ezek olyan kérdések, amelyek kapcsán nincs nyilvános vita és nincs őszinte beszéd. Gyorsjelentésünk empirikus adalékokkal kíván szolgálni a kérdéshez. A kérdést természetesen egy átfogóbb romániai és kelet-európai migrációs kontextusban értelmezhetjük.¹⁴

7.1. Külföldön élő háztartástagok

Vizsgálatunk eredményei szerint 2013 júniusában az erdélyi magyar háztartások 26,5 százalékában volt olyan személy, aki külföldön tartózkodott, ami akkor is elképesztően magas szám, ha feltételezzük, hogy a kérdezettek egy része a módszertani utasításokhoz képest tágabban értelmezte a háztartástag fogalmát.¹⁵ Összehasonlításképpen 2006-ban ez az arány 6, 2009-ben pedig 9,5 százalék volt.

A 2013-as mérés szerint a külföldön élő családtagok 40 százaléka Románia 2007-es EU-csatlakozását követően hagyta el az országot (vagyis viszonylag friss migráns, külföldi munkavállaló). 21 százalékuk 2002 és 2007 között, 20 százalékuk 1993 és 2002 között, további 13 százalékuk pedig 1993 előtt hagyta el az országot. Nyilvánvalóan főként ez utóbbiak esetében kérdéses, hogy ténylegesen háztartástagokról van-e szó.

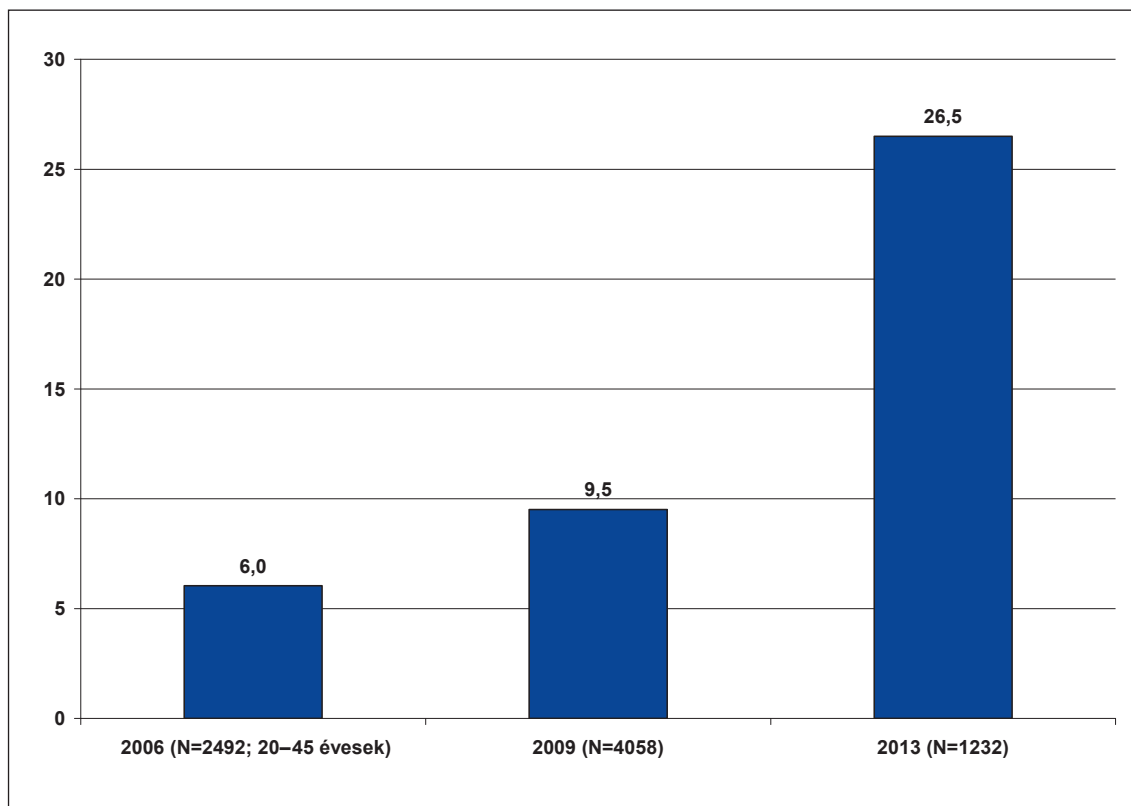
Összességében a külföldön élő családtagok 49 százaléka él Magyarországon, de ez az arány a 2007 óta távozottak esetében már csupán 28 százalék. Ezen csoport esetében 25 százalék a Németországban és 32 százalék az egyéb országban (döntően Angliában, az Egyesült Államokban, Kanadában, Belgiumban, Hollandiában) tartózkodók aránya.

Az illető ország állampolgárságával rendelkezők aránya, érthető módon, Magyarországon a legmagasabb (80 százalékos), és jóval nagyobb arányú (74,4 százalékos) a 2007 előtt távozottak esetében. A 2007 óta távozottaknál az arány csupán 25 százalékos, és ez is döntően Magyarországon tartózkodókat takar.

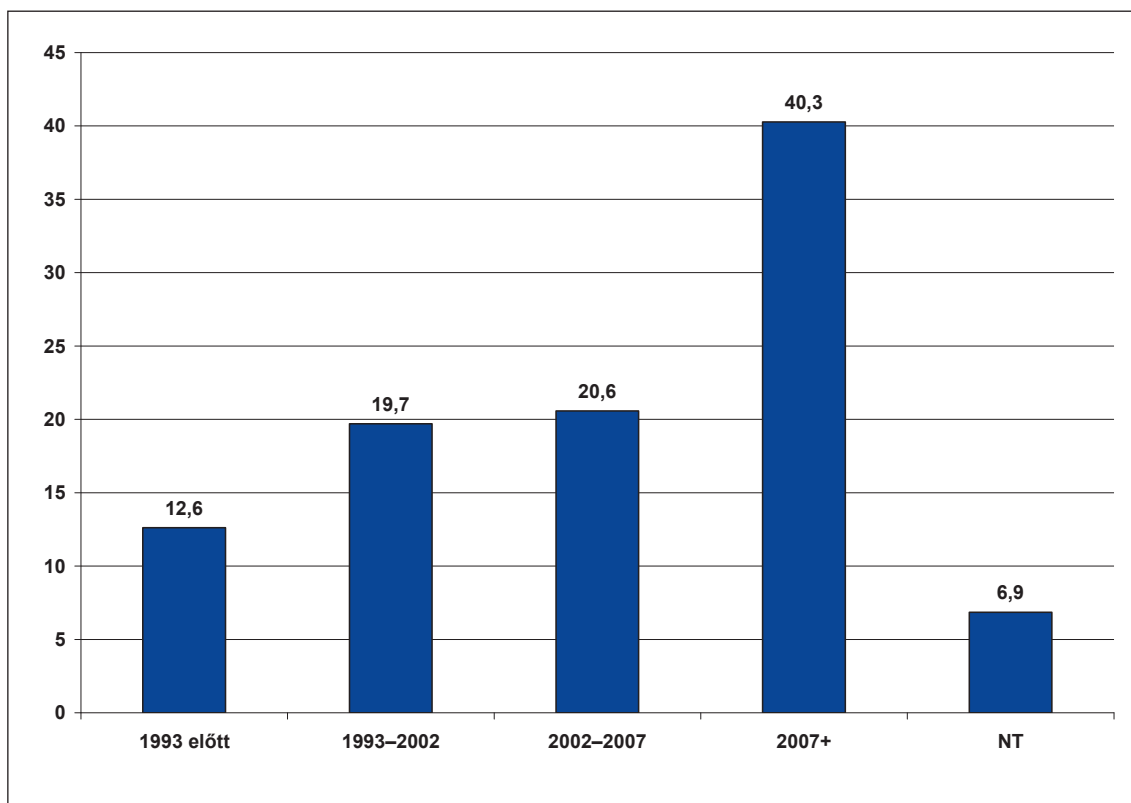
14 Ahhoz, hogy ezt megtehetjük, nagymértékben hozzájárult a SEEMIG nemzetközi vizsgálat, melyet a KSH Népeségtudományi Kutatóintézet vezet, és amelynek a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet a romániai tudományos partnere.

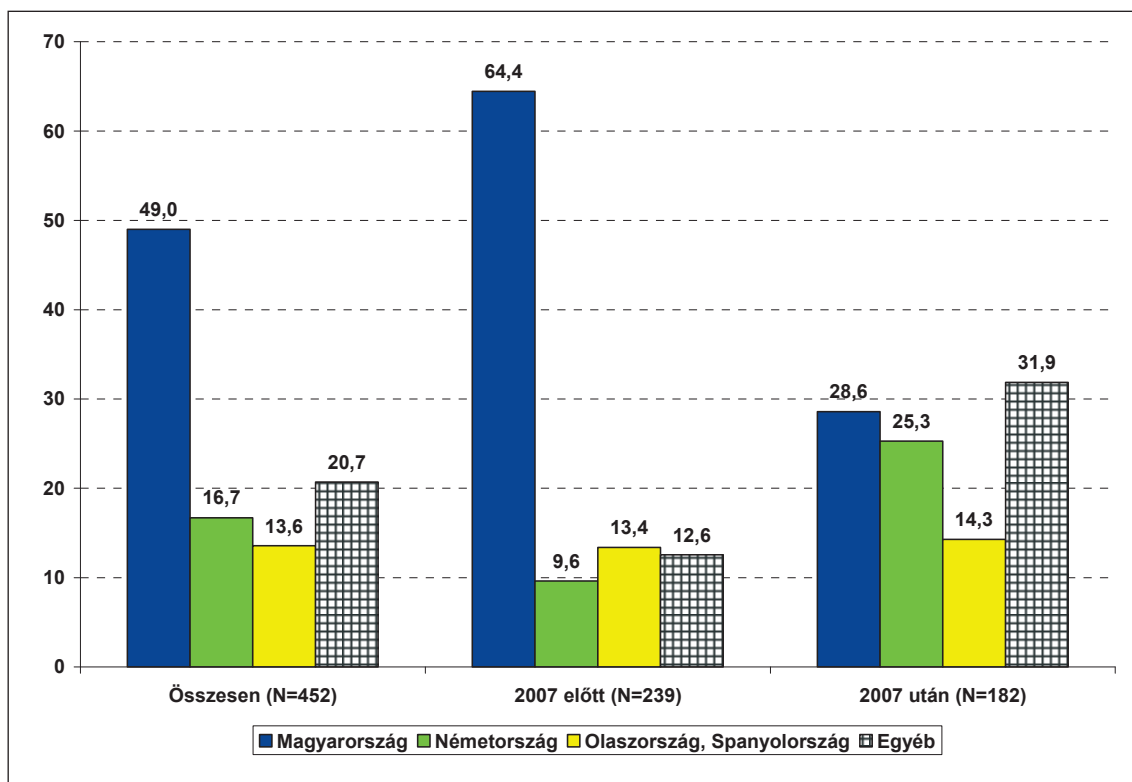
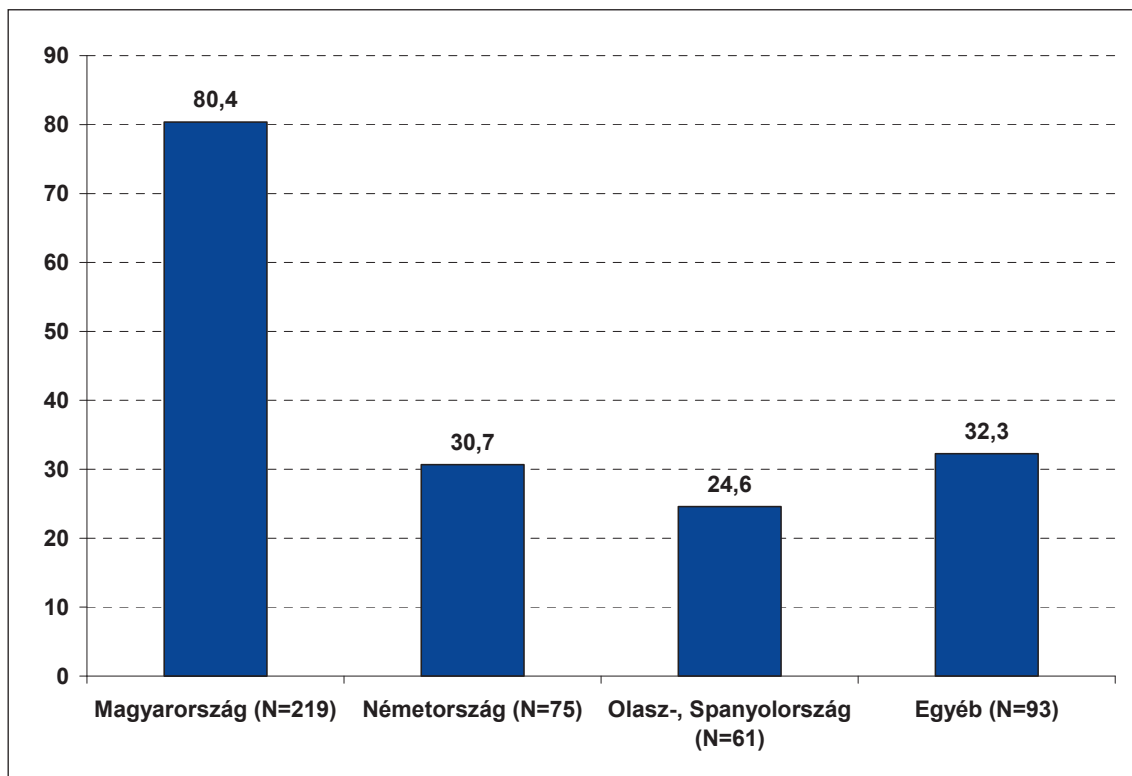
15 2011-ben az RMDSZ, illetve egyéb szervezetek erőteljes magyar identitáskampányt folytattak. Ennek során (többek között) arra biztatták az erdélyi magyarokat, hogy regisztráltassák külföldön élő családtagjaikat, még abban az esetben is, ha életvitelszerűen nem tartózkodnak Romániában. Elképzelhető, hogy a külföldön élő „háztartástagok” növekedését részben a kampány hatásának kell tulajdonítanunk.

64. Van olyan személy az Önök háztartásából, aki jelenleg külföldön él? 2006–2013

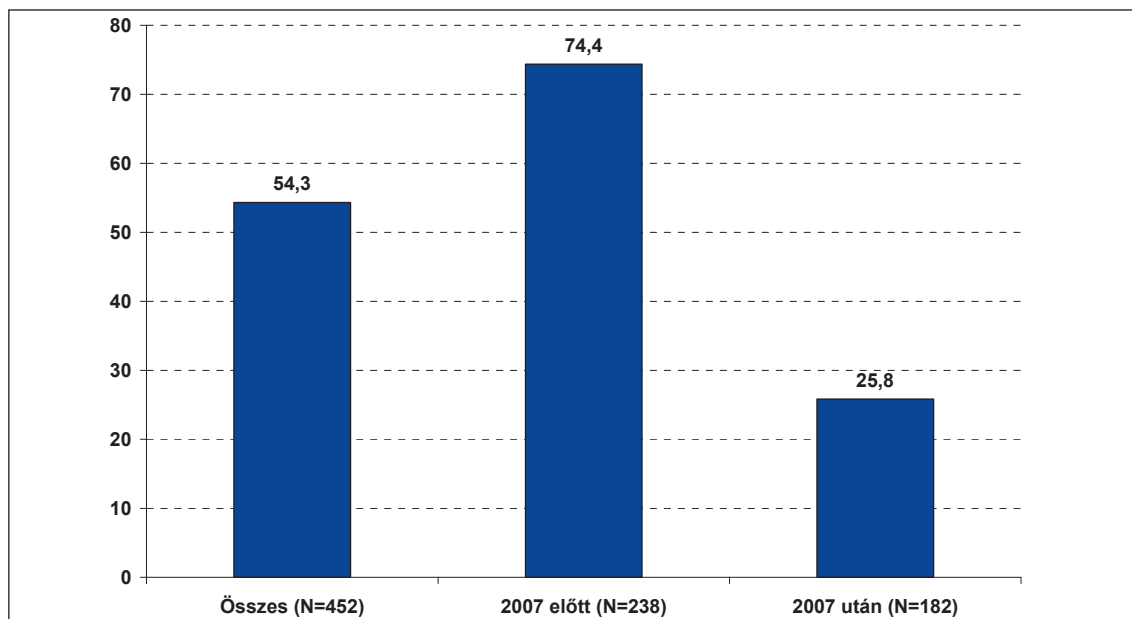


65. Mióta él ott? 2013. június, külföldön élő háztartástagok N=452



**66. Melyik országban él? 2013. június (Külföldön élő háztartástagok)****67. Az (adott országban) állampolgársággal rendelkezők aránya a külföldön élő háztartástagok között tartózkodási hely szerint. 2013. június**

68. Az állampolgársággal rendelkezők aránya a külföldön élő háztartástagok között a tartózkodás kezdete szerint. 2013. június

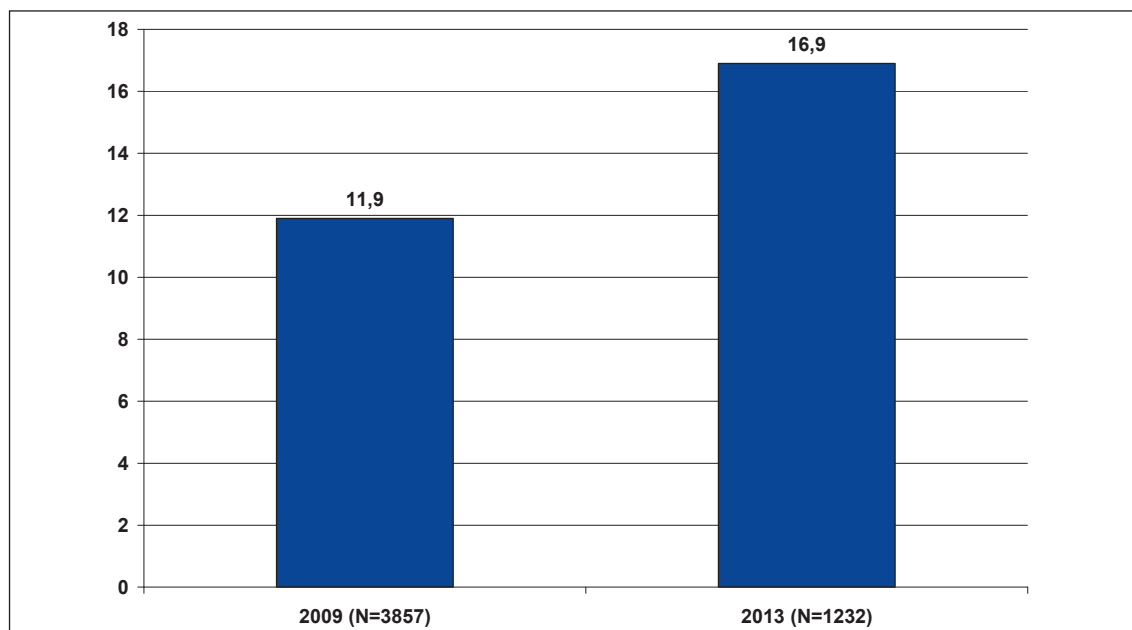


7.2. Személyes migrációs tapasztalat

Szintén jelentős mértékben megugrott (2009-hez viszonyítva) a személyes migrációs tapasztalattal rendelkezők aránya. Míg négy évvel ezelőtt az (otthonukban lekérdezhető) erdélyi magyarok 12, addig ma 17 százaléka számolt be arról, hogy 1989 után élt legalább 3 hónapot huzamosan külföldön.

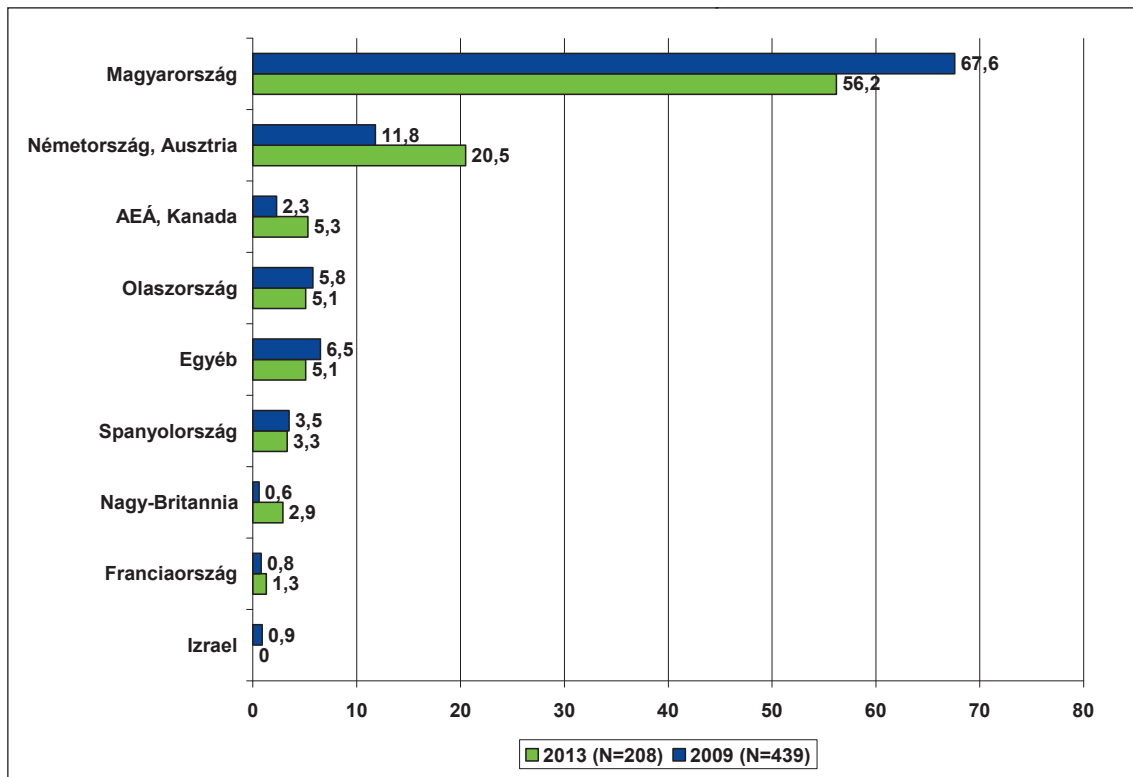
A migrációs tapasztalattal rendelkezők körében 2013 júniusában is a Magyarország felé elmozdulók képezték a többséget. A külföldi tartózkodásról beszámoló 56 százaléka Magyarországot említette, azonban a 2009-es eredményekhez viszonyítva (67,6 százalék) a csökkenés itt is igen látványos. Szinte duplájára nőtt azok aránya (jelenleg 20,5 százalék), akik németországi tartózkodásról számoltak be. Emellett az AEÁ és Kanada, illetve Anglia növekedett jelentős mértékben.

69. Élt-e Ön huzamosabb ideig (legalább három hónapig folyamatosan) külföldön 1989 után?





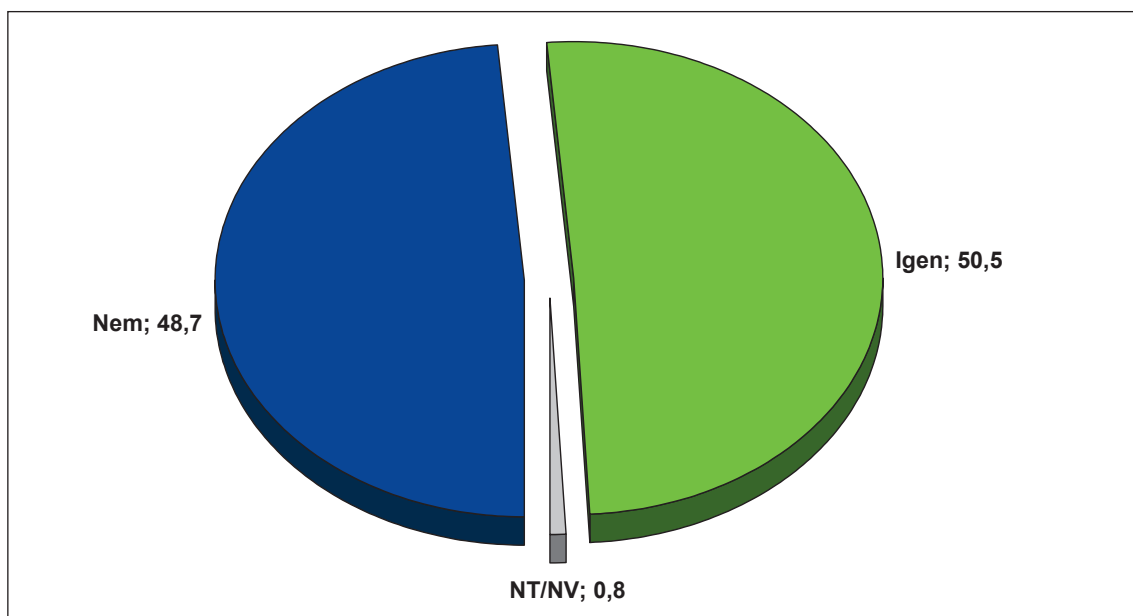
70. Ön hol, milyen országban élt külföldön? (1989 után legalább 3 hónapot külföldön tartózkodók), 2009–2013



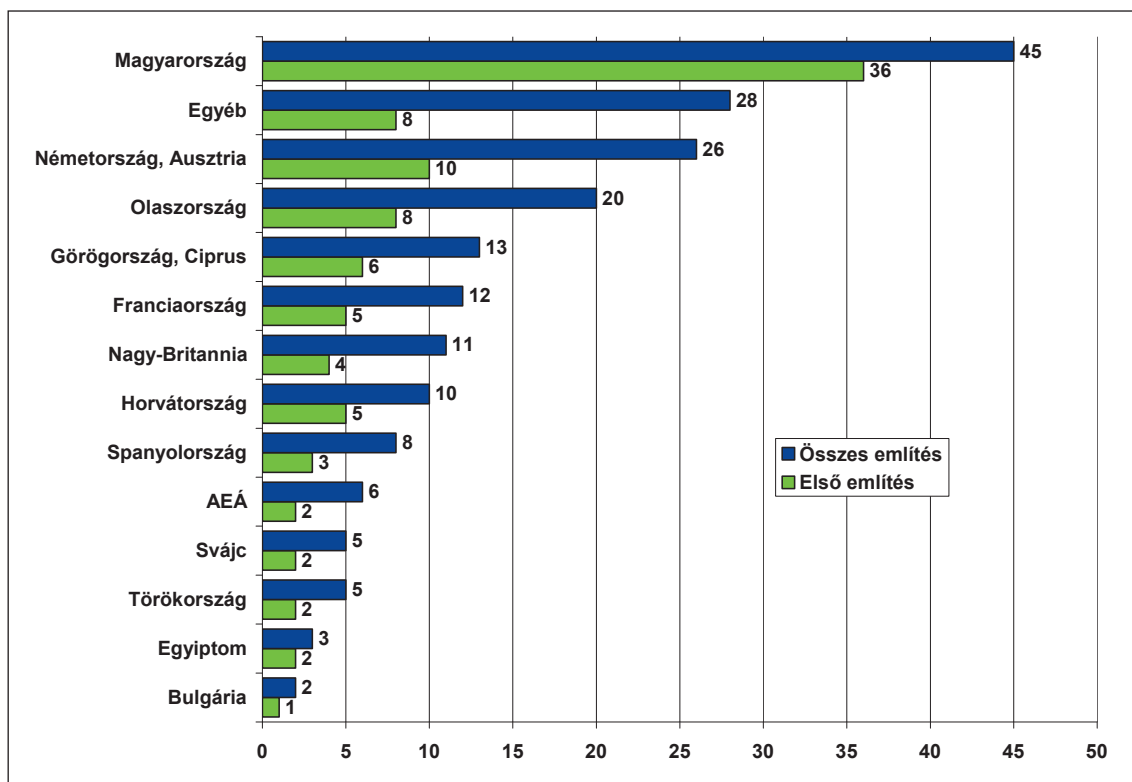
7.3. Turisztikai potenciál

Ha a migrációs szándékokat nézzük, Magyarország visszaszorulása ennél is egyértelműbb, és csupán turisztikai célszámként őrizte meg az erdélyi magyarok számára az elsődleges vonzerejét.

71. Ön tervezi-e, hogy külföldre menjen turisztikai célból? (N=1232)

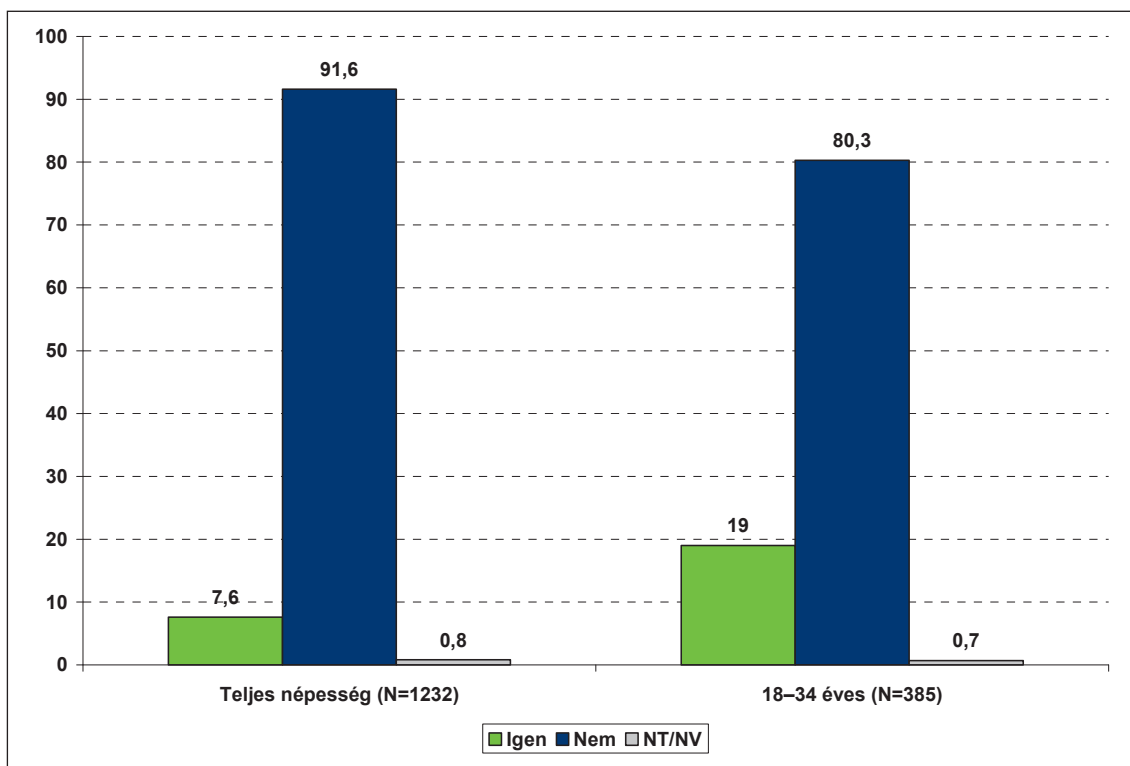


72. Ha tervezi, hogy külföldre menjen turisztikai célból, melyik országba? (N=623)



7.4. Tanulmányi migrációs potenciál

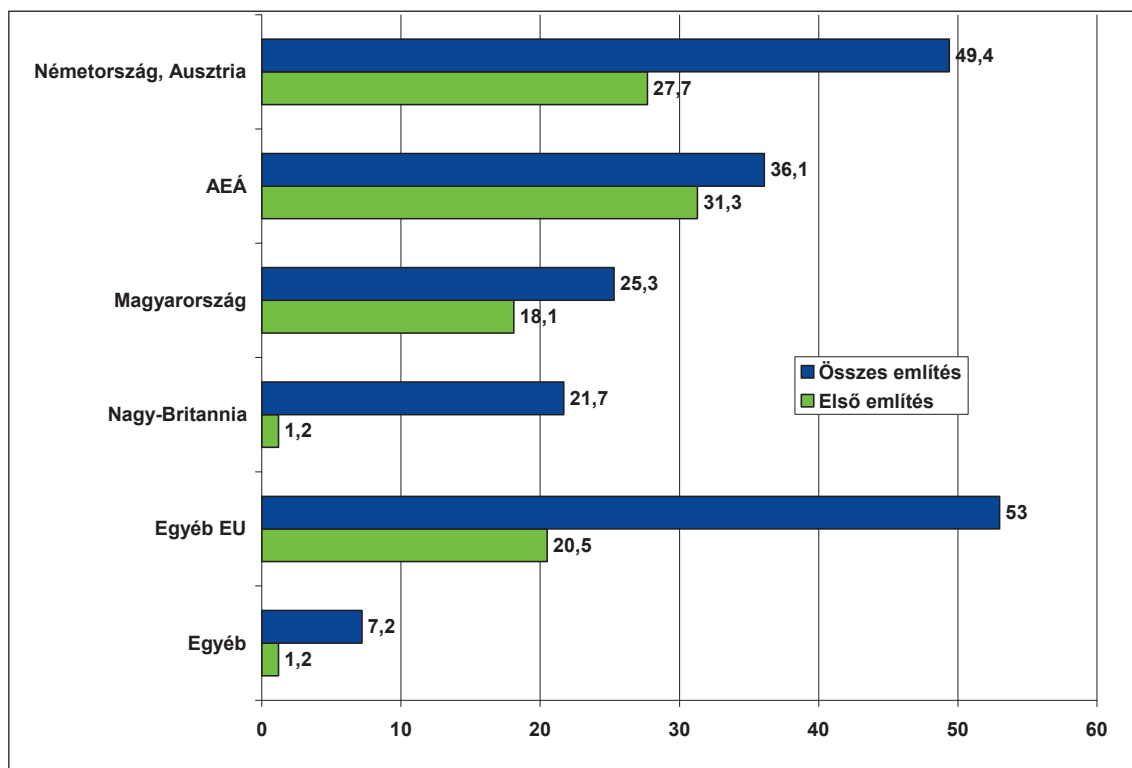
73. Ön tervezi-e, hogy külföldre menjen tanulni?





Különösen sokkoló, hogy Magyarországgal szemben még a tanulni vágyó erdélyi magyarok is egyértelműen Németországot, az Egyesült Államokat, illetve más EU-tagországokat részesítenek előnyben. A vonatkozó szakirodalomból tudjuk, hogy az anyaország az ezredfordulón még igen nagy vonzerővel bírt az erdélyi (és az egyéb kisebbségi közösségekből származó) magyar diákok számára (Szentannai 2001; Horváth 2004).

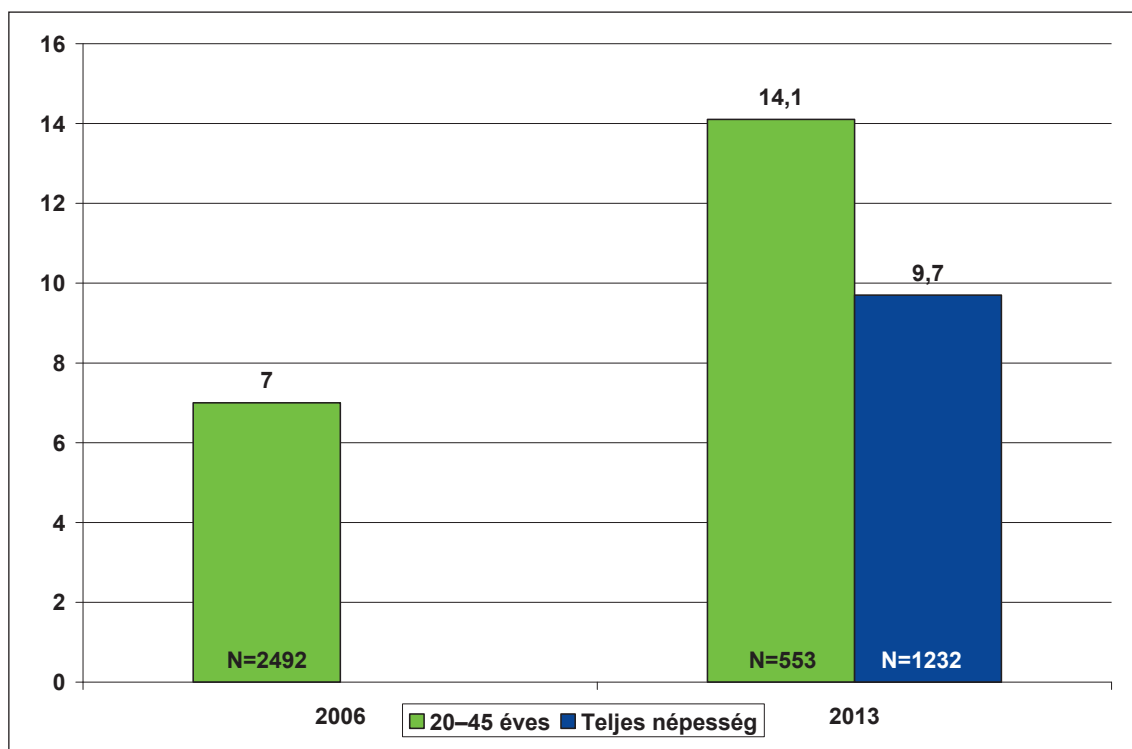
74. Ha tervezi, hogy külföldre menjen tanulni, melyik országba? (N=83)



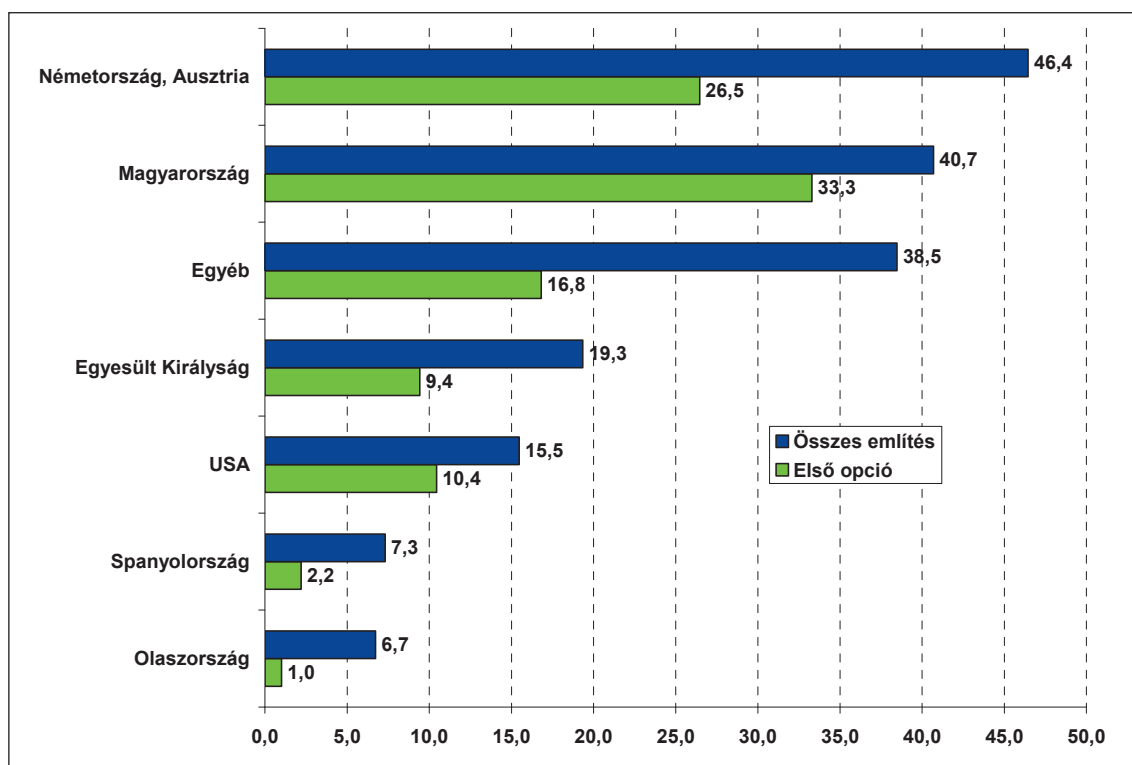
7.5. Kivándorlási potenciál

Miközben a végleges elvándorlási szándék is növekedni látszik, Németország és Ausztria (mely országokat az emigrálni szándékozók 46 százaléka említett lehetséges célországgént) itt is megelőzi Magyarországot (40,7 százalék).

75. Ön tervezi-e, hogy külföldre menjen letelepedés céljával?



76. Ha tervezi, hogy más országban telepedjen le, melyik országban? N=107

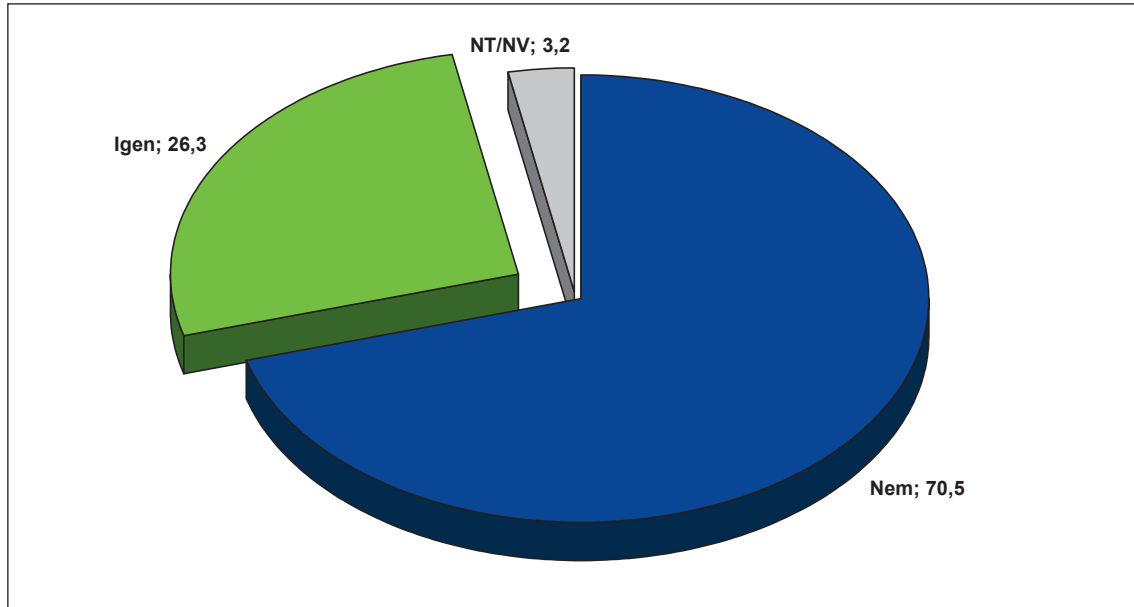




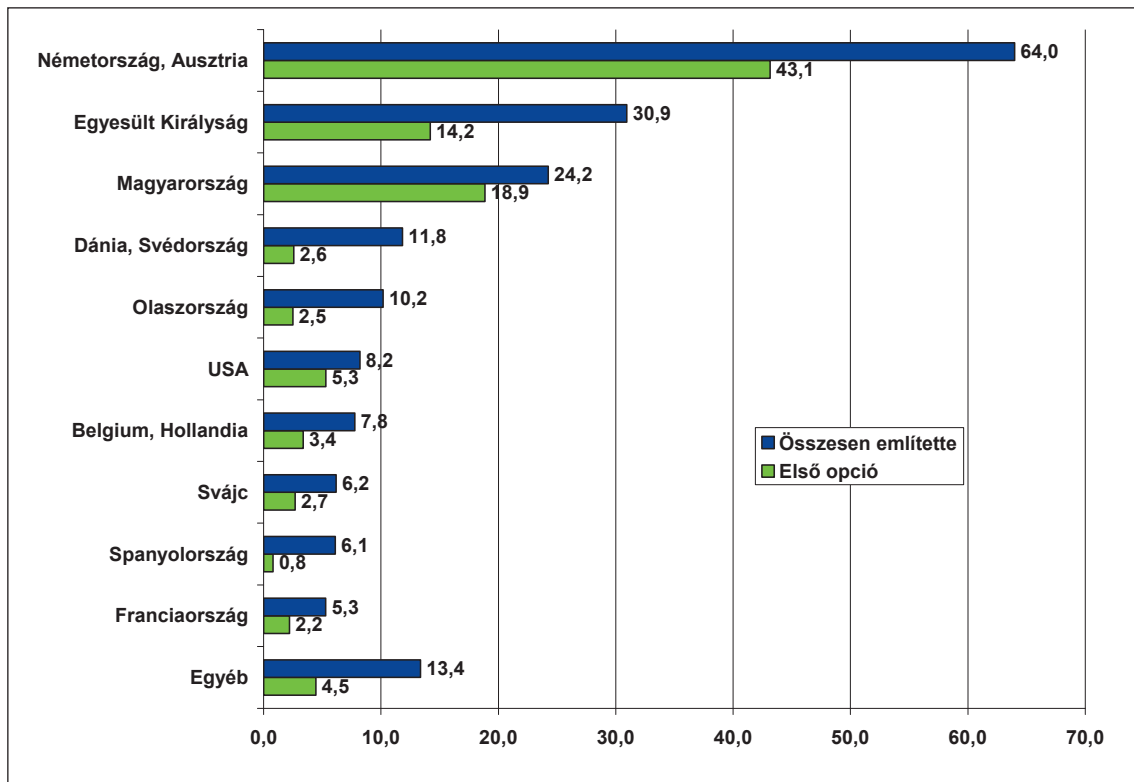
7.6. Külföldi munkavállalás

A munkavállalási szándék esetében pedig Magyarország 24,2 százalékkal Németország (64 százalék) és az Egyesült Királyság (30,9 százalék) mögé szorult.

77. Ön tervezi-e, hogy külföldre menjen munkavállalás céljával?



78. Amennyiben tervezi, hogy külföldön vállal munkát, hol, melyik országban?



7.7. A kettős állampolgárság migrációs hatása

Az adatok arra intenek, hogy a kettős állampolgárság kérdését és vándorlásra tett hatását az átalakulóban lévő romániai migrációs rendszer kontextusában kell értékelnünk. A nyolcvanas évek végén, kilencvenes évek elején az erdélyi magyarok – akik számára a legfontosabb célország egyértelműen Magyarország volt – a teljes romániai migráns népességén belül erősen felül voltak reprezentálva. Ez az ezredfordulót követően alakult át, amióta Románia igen intenzíven bekapcsolódott a nemzetközi migrációs rendszerbe. Románia – Lengyelország mellett – a legjelentősebb kelet-európai kibocsátó országgá vált, lakosságarányosan pedig régióink az elvándorlás által leginkább érintett állama. A Világbank 2010-es összesítése alapján a román állampolgárságú bevándorlók száma világszerte 2,8 millió volt. A 21. század első évtizedében a román migráció első számú célországai Olasz-, illetve Spanyolország voltak. Ezekben az országokban a román bevándorlók száma egyenként egymillió körülire nőtt. Az is elmondható, hogy az Olasz- és Spanyolországba irányuló kivándorlók között a magyarok minden jel szerint erősen alul voltak reprezentálva.¹⁶

79. A román állampolgárságú rezidensállomány az EU néhány tagországában

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Olaszország	177 812	248 849	297 570	342 200	625 278	796 477	887 763	968 576	1 072 342
Spanyolország	189 979	287 087	388 422	539 507	734 764	799 225	823 111	843 775	865 572
Németország	89 104	73 365	73 043	78 452	90 614	100 429	112 230	135 707	171 475
Egyesült Királyság	7 481	17 619						75 572	94 825
Magyarország	55 676	67 608	66 250	66 951	65 903	66 435	72 781	76 878	73 520
Belgium					15 310	21 403	26 383	34 178	42 927
Írország						15 473	11 846	11 648	17 525
Svédország	2 343	2 360	2 371	2 252	4 442	6 536	7 661	8 807	10 150
Dánia	1 329	1 405	1 563	1 672	2 386	3 744	5 076	6 934	9 453
Hollandia	2 735	3 020	3 006	3 225	4 894	6 256	7 118	8 289	9 115
Görögország									
Franciaország		23 638							
Ausztria	20 483	21 314	21 942	21 882	27 646	32 341			
Portugália				11 877	19 280	27 769	32 457	36 830	

Forrás: Eurostat

A 2009-ben kezdődő gazdasági válság Románia migrációs rendszerben elfoglalt helyét nagymértékben átalakította. Ennek a folyamatban lévő átalakulásnak egyenlőre csupán a jeleit látjuk, a végkifejletét nem ismerjük. A válság során a statisztikák szerint az Olasz-, illetve Spanyolországban élő román állampolgárok száma nem csökkent.¹⁷ A jelentős arányú visszavándorlás jelei Romániában sem mutatkoznak. A migránsállomány addigi dinamikus növekedése azonban megállt. Ezzel szemben Németország, az

¹⁶ A most tárgyalt vizsgálat adatai is egyértelműen erre utalnak. Lásd még a 2011-es népszámlálás elemzését (Kiss–Barna 2012).

¹⁷ A statisztikák által sugallt kép olyan szempontból lehet csalóka, hogy a Spanyol- illetve Olaszországot elhagyók egy része valószínűleg nem de-regisztrál az ottani lakossági nyilvántartó rendszerben.



Egyesült Királyság és Belgium azok a nyugat-európai országok, amelyekben a román migránsállomány az elmúlt néhány évben dinamikus növekedésnek indult. Elképzelhető, hogy néhány éven belül (a migrációs rendszer most zajló átalakulása következtében) ezek az országok a román kivándorlás fő célpontjaivá válnak.

Miközben az ezredfordulót követő Spanyol- és Olaszországba irányuló vándorlásban a magyarok alul voltak reprezentálva, nagy a valószínűsége annak, hogy az új, Németországba és az Egyesült Királyságba irányuló hullám esetében ez nem így lesz. Egyrészt a magyarországi emigrációnak is ezek a legfontosabb célországai,¹⁸ ami az erdélyi magyarok számára a magyar migrációs hálózatokba való bekapcsolódás lehetőségével jár együtt. Másrészt ebben a tekintetben a magyar állampolgárságnak közvetlen szerepe is lehet.

80. Igényelte-e a magyar állampolgárságot? Migrációs szándék szerint. 2013. június (N=1232)

		Igényelte	Szándékszik igényelni	Nem szándékszik igényelni
Turisztikai célból	Igen (N=622)	39,2	42,6	18,2
	Nem (N=600)	23,2	34,3	42,5
Tanulni	Igen (N=93)	61,3	32,3	6,5
	Nem (N=1129)	29,0	39,0	32,1
Letelepedés céljából	Igen (N=120)	44,2	51,7	4,2
	Nem (N=1029)	29,9	36,9	33,2
Munkát vállalni	Igen (N=325)	40,9	47,1	12,0
	Nem (N=869)	28,0	34,9	37,2
Összesen		31,3	38,6	37,2

A 2013. júniusi vizsgálatunk eredményei szerint a migrációs szándék (aminek, mint láttuk, elsődleges célpontja már nem Magyarország) erősen növeli a magyar állampolgárság iránti igényt. Míg az összes erdélyi magyar 37 százaléka nem tervezi, hogy igényli a magyar állampolgárságot, addig ez az arány a külföldön tanulni készülőket esetében 6,5, a külföldön letelepedni készülőket esetében 4,5, a munkavállalók esetében 12, a turisztikai célból külföldre készülőknél pedig 18 százalék. Mint már érintettük, a 2012. júliusi vizsgálatunk során rákérdeztünk az igénylés mögötti motivációkra is. Ez alapján a magyar állampolgárság igénylésében a legfontosabb pragmatikus motiváció a harmadik országban való munkavállalási szándék.

18 Lásd Albert-Hárs (2012).

8. A magyarországi és romániai közvélemény viszonya a határon túli közösségekhez, illetve a velük kapcsolatos politikához (romániai és magyarországi minta, 2012. július)

■ A könnyített honosítást lehetővé tevő törvénymódosulás új helyzetbe hozta az erdélyi magyarokat azzal, hogy formálisan kiterjesztette rájuk a magyar(országi) politikai közösséget. A továbbiakban azt fogjuk szemügyre venni, hogy ehhez a projekthez (illetve általában a kisebbségi magyar közösségekkel szembeni politikához) hogyan viszonyul a magyarországi közvélemény.

Románia sok szempontból hasonló helyzetben van, mint Magyarország, hisz az Ukrajnában, illetve a Moldovában élő románokkal szemben szintén az anyaország szerepét játssza el. Itt 1991-től működik a 2010-ben életbe lépett magyar állampolgársági törvényhez nagyon hasonló gyakorlat.¹⁹ Ezt a törvényt a román politikai elit konszenzussal hozta meg és működtette. Ez alapján megközelítőleg 500 ezer moldvai és észak-bukovinai román jutott román állampolgársághoz. Így lehetőségünk nyílik arra, hogy a magyarországi és romániai közvélemény saját határon túli nemzettársaikkal szembeni viszonyulását összehasonlító módon vizsgáljuk.

Az összehasonlításra az ad alapot, hogy a Kisebbségkutató Intézet által 2012 júliusában egy országos (romániai) 1691 fős mintán lekérdezett kérdésblokkot, szintén 2012 júliusában, egy 1200 fős magyarországi mintán a Medián közvélemény-kutató intézet is lekérdezte.

A kérdésblokk a határon túli magyar és román közösségekkel szembeni tízfajta intézkedés támogatottságára kérdezett rá. Ezeket, ahogy az alábbi táblázatban látható, négy dimenzióba soroltuk, nevezetesen:

- (1) Nemzeti közösség kiterjesztése (állampolgárság, útlevél és szavazati jog biztosítása);
- (2) Szociálpolitikai komponens (ingyenes egészségügyi ellátás biztosítása, illetve ösztöndíjak biztosítása a határon túliak számára);
- (3) Hagyományos identitáspolitikai komponens (az anyanyelvi felsőoktatás támogatása a kisebbségi területeken, a kisebbségi szervezetekkel/pártokkal való kapcsolat, illetve az ösztöndíjak biztosítása);
- (4) Migrációpolitika (a határon túliak munkavállalásának és bevándorlásának ösztönzése).

Végül egy kérdés (a hazai vállalatok terjeszkedésének elősegítése a kisebbségi közösség által lakott területen) egyik dimenzióba sem illett bele.

8.1. A határon túli közösségekkel kapcsolatos politikák dimenziói és támogatottságuk

	Dimenzió				Támogatók aránya	
	Nemzeti közösség kiterjesztése	Szociális komponens	Hagyományos identitáspolitika	Bevándorlás-politika	Magyar-ország	Románia
Támogassa a magyar/román nyelvű felsőfokú oktatást a szomszédos országokban			x		67,7	85,4
Támogassa magyar cégek létrehozását a határon túli magyar-lakta/románlakta területeken					67,5	83,0
Erősítse a kapcsolatokat a szomszédos országokban élő magyar/román közösségek politikai szervezeteivel.			x		66,7	90,6

19 Lásd lordachi (2012).



	Dimenzió				Támogatók aránya	
	Nemzeti közösség kiterjesztése	Szociális komponens	Hagyományos identitáspolitika	Bevándorlás-politika	Magyarország	Románia
Biztosítson magyar/román állampolgárságot a szomszédos országokban élő magyaroknak/románoknak	x				63,2	89,1
Biztosítson magyar/román útlevelet a szomszédos országokban élő magyaroknak	x				58,7	81,3
Nyújtson ösztöndíjat a szomszédos országokban élő magyar/román egyetemistáknak		x	x		52,2	81,9
Könnyítse meg a szomszédos országokban élő magyarok/románok munkavállalását Magyarországon/Romániában				x	47,6	78,1
Támogassa a szomszédos országokban élő magyarok/románok bevándorlását Magyarországra/Romániába				x	40,5	73,5
Biztosítson szavazati jogot a parlamenti választásokon a szomszédos országokban élő magyaroknak/románoknak	x				36,7	77,4
Biztosítson ingyenes egészségügyi ellátást Magyarországon/Romániában a szomszédos országokban élő magyaroknak/románoknak		x			29,5	71,0

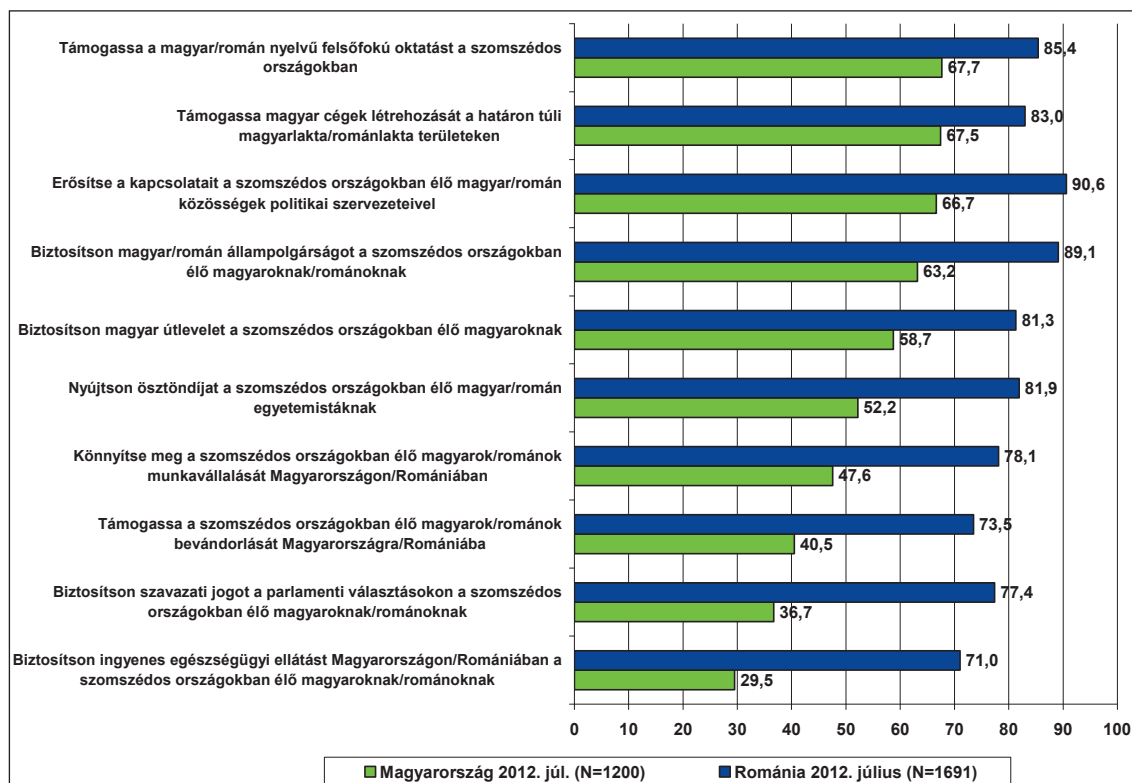
Forrás: Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár; Medián

Az első nyilvánvaló különbség a két ország közvéleménye között, hogy Romániában a határon túli román közösségekhez való viszony kérdése konszenzusnak örvend. Az összes ezekre vonatkozó intézkedést 70 százalék fölötti arányban támogatták a román válaszadók. 71 százalékban támogatták azt is, hogy az állam biztosítson ingyenes egészségügyi ellátást a szomszédos országokban élő románoknak. A román állampolgárságot kiterjesztő törvénykezés támogatottsága 89, a szomszédos országokban élő románok szavazati jogának támogatottsága pedig 77 százalékos.

Ezzel szemben Magyarországon a kérdés nem csupán 2004. december 5-én osztotta meg a közvéleményt, hanem gyakorlatilag azzal nagymértékben azonos szerkezetben osztja meg ma is. A támogatók aránya a leginkább konszenzusosnak számító kérdésben a magyar nyelvű felsőoktatás támogatásában is csupán 68 százalékos, ami alatta marad a románok által legkevésbé támogatott lépésének, az ingyenes egészségügyi ellátásnak. Az is elmondható, hogy a határon túli magyarokat érintő politikák támogatottsága a Fidesz-szavazók között átlag feletti és az MSZP-szavazók között a legalacsonyabb. A Jobbik- és az LMP-szavazók két szélsőérték között helyezkednek el.

Mindazonáltal a magyarországi közvéleményben egy sajátos mintázat is megfigyelhető: megkülönböztethetünk kvázi-konszenzusos, megosztó és elutasított közpolitikákat. **Kvázi-konszenzusosnak** neveztük azokat a közpolitikákat, amelyek esetében mind a négy párt támogatói között az „igen”-ek képeznek többséget. Ezek a kérdések egyrészt a hagyományos identitáspolitikák (magyar nyelvű egyetemi oktatás, kisebbségi pártokkal való kapcsolat), másrészt a nemzeti közösség szimbolikus kiterjesztésével kapcsolatos kérdések (állampolgárság, útlevél), illetve a magyar cégek határon túli terjeszkedése. **Megosztóak** azok a politikák, amelyeket egyes pártok választói támogatnak, más pártoké pedig elleneznek. Ebbe a kategóriába csúszott a hagyományos identitáspolitikai és szociális elemeket egyaránt tartalmazó egyetemi ösztöndíjak kérdése, amit a szocialista szavazók többsége ellenez. Ugyancsak ilyenek a bevándorlás-politikai intézkedések, ugyanis csupán a Fidesz-szavazók között vannak többségben azok, akik szívesen látnának határon túli munkavállalókat, illetve bevándorlókat Magyarországon. Végül ugyanide került a szavazati jog kérdése, amit szintén csupán a Fidesz-szavazók támogatnak. Végül az **elutasított** közpolitika kategóriába került a szociálpolitika tárgykörébe sorolható ingyenes egészségügyi ellátás. Vélhetően ugyancsak ide került volna más, a jóléti, illetve ellátórendszerekhez való hozzáférésre vonatkozó kérdés is.

82. Teljes mértékben vagy inkább egyetért az alábbi kijelentésekkel. Romániai és magyarországi minta, 2012. július





83. Teljes mértékben vagy inkább egyetért az alábbi kijelentésekkel. Magyarországi minta, 2012. július (N=1200)

		Összes	Fidesz	MSZP	Jobbik	LMP	Nincs pártja
Kvázi-konszenzus	Támogassa a magyar/román nyelvű felsőfokú oktatást a szomszédos országokban	67,7	78,8	61,0	72,1	61,0	64,4
	Támogassa magyar cégek létrehozását a határon túli magyarlakta területeken	67,5	82,9	58,6	69,7	68,6	63,0
	Erősítse a kapcsolatait a szomszédos országokban élő magyar közösségek politikai szervezeteivel.	66,7	83,6	58,7	68,9	55,4	62,1
	Biztosítson magyar állampolgárságot a szomszédos országokban élő magyaroknak	63,2	79,8	55,4	69,8	54,3	56,5
	Biztosítson magyar útlevelet a szomszédos országokban élő magyaroknak	58,7	74,0	50,0	67,4	59,8	52,2
Megosztó	Nyújtson ösztöndíjat a szomszédos országokban élő magyar egyetemistáknak	52,2	65,2	45,7	51,1	53,3	47,8
	Könnyítse meg a szomszédos országokban élő magyarok munkavállalását Magyarországon	47,6	66,0	41,1	46,5	48,7	42,2
	Támogassa a szomszédos országokban élő magyarok bevándorlását Magyarországra	40,5	59,7	34,1	42,7	38,4	34,1
	Biztosítson szavazati jogot a parlamenti választásokon a szomszédos országokban élő magyaroknak	36,7	58,3	29,2	38,9	33,5	30,2
Elutasított	Biztosítson ingyenes egészségügyi ellátást Magyarországon a szomszédos országokban élő magyaroknak	29,5	47,5	23,2	30,6	30,6	21,1

9. A román közvélemény viszonya a magyar kettős állampolgárság intézményéhez (romániai minta, 2012. július)

■ Egy következő probléma a román közvélemény viszonya a magyar kettős állampolgársághoz. Itt azt kell kiemelni, hogy Románia (Horvátország és Szerbia mellett) azon államok között van, amelyek gyakorlatilag nem tettek semmilyen válaszlépést a kettős állampolgárság lehetőségének a bevezetése ellen. A magyar állampolgársági törvény módosítását követően az akkor ellenzékben lévő szociáldemokraták (PSD) fogalmaztak meg nyilvános kritikát. A sajtóban a PSD több politikusa felvetette, hogy meg kellene vonni a kettős állampolgároktól a választhatóság és a közhivatalok viselésének jogát (erre a 2003-as alkotmánymódosítás óta van lehetőségük), azonban az ügy nem jutott a parlamenti beadvány szintjéig sem. Korábban a magyar státustörvény kapcsán a román reakciók valamivel hevesebbek voltak, de akkor sem voltak például a szlovák-féléhez foghatóak. Ezt Iordachi (2009: 192) azzal a sajátos kettős pozícióval magyarázta, ami Romániát ebben a kérdésben jellemzi. Románia a brubakeri (1996) értelemben egyszerre „nemzetiesítő” állam az erdélyi magyarokkal és etnikai anyaország a moldovai és ukrainai románokkal szemben. A kettős állampolgárság intézményéhez történő (kizárólag vagy elsősorban) a magyar kérdést szem előtt tartó viszonyulást ráadásul igencsak megnehezíti a közel hárommillió nyugat-európai román diaszpóra megléte, amit a migrációval foglalkozó fejezetben érintettünk.

Ilyen körülmények között is érdekes azonban megnézni a román közvélemény magyar kettős állampolgársághoz, illetve általában a magyar állam erdélyi magyaroknak nyújtott támogatáspolitikájához való viszonyát.

A 2012. júliusi romániai mérésünkben elsőként egy öt kérdésből álló blokkra kérdeztünk rá, amely a (1) a magyar cégek létrehozására Romániában; (2) az erdélyi magyar egyetemistáknak nyújtott ösztöndíjakra; (3) az erdélyi magyarság politikai szervezeteivel ápolta kapcsolatra, (4) az erdélyi magyaroknak biztosított magyar állampolgárságra, illetve (5) a romániai magyar felsőoktatás támogatására vonatkozott. Ezek közül az utolsót – mint érintettük – a klasszikus identitáspolitikára, az utolsó előtti pedig a magyar nemzeti közösség kiterjesztéseként értelmeztük.

A román válaszadók legnagyobb arányban (70,5 százalékban) a magyar cégek alapítását, legkevésbé pedig (55,6) a magyar nyelvű felsőoktatás támogatását tolerálják. Általánosságban elmondható azonban, hogy a román közvélemény viszonylag kismértékben helyteleníti a magyar állam erdélyi magyarokkal kapcsolatos politikáit. Másrészt az is nyilvánvaló, hogy az erdélyi románok a teljes népességnél kisebb mértékben támogatják Magyarországnak az erdélyi magyarok irányában megnyilvánuló intézkedéseit.

A magyar állam politikájával szembeni elfogadó magatartás annál is meglepőbb, hogy eközben a (jórészt jelenleg érvényben) lévő kisebbségi/nyelvi jogok támogatottsága igen alacsony. Így például a romániaiak csupán 25, míg az erdélyi románok csupán 18 százaléka ért egyet azzal, hogy a magyarok használhatják anyanyelvüket a közigazgatásban és csupán 41, illetve 43 százalékuk azzal, hogy az iskolában magyar nyelven tanulhatnak.

Egy következő kérdésben közvetlenül kérdeztünk rá a magyar állampolgársági törvény 2010-es módosításának (vagyis hogy a romániai magyarok magyar állampolgársághoz juthatnak lakhelyükön) támogatottságára/tűrtségére. A romániai minta 57 százaléka válaszolt egyetértően és csupán 29 százaléka helytelenítően. Az erdélyi románok esetében az arányok hasonlóak: 56, illetve 30 százalék.

Hasonlóképpen arra enged következtetni, hogy az állampolgárság kérdése kis eséllyel kerül majd a román politika napirendjére, hogy a megkérdezettek csupán 26 százaléka vonná vissza a magyar állampolgárrá vált erdélyiektől a román állampolgárságot, 28 százaléka a szavazati jogot és 31 százaléka a választhatóság és a köztisztviselői állás betöltésének a jogát. Ezek az arányok az erdélyi románok esetében magasabbak. Ők 42 százalékban támogatnák az utóbbit, vagyis hogy a magyar állampolgárok ne lehessenek köztisztviselők.

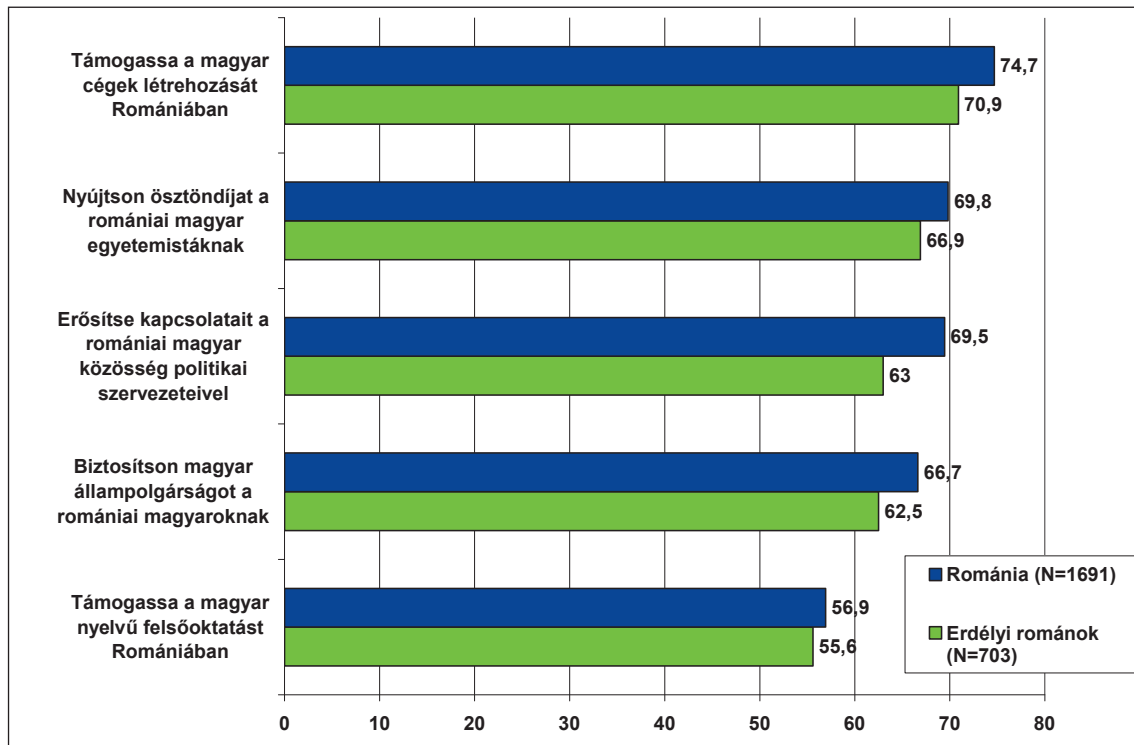
Ugyanakkor nagyon elgondolkodtató, hogy ennél nagyobb arányt képviselnek azok, akik (állampolgárságuktól függetlenül) helytelenítik, hogy magyarokat lehet bírói funkcióba kinevezni, illetve polgármesternek és parlamenti képviselőnek választani. A helytelenítők aránya a teljes mintán 40, az erdélyi románok között pedig 49 (!) százalékos.

Összefoglalva, a magyar állampolgárság kérdése (az államközi viszonyok mellett) a román közvélemény szemében sem képezi a román-magyar viszony legfőbb neuralgikus pontját. A kettős állampolgársághoz való toleráns viszonyulás mögött egyrészt a moldvai és ukrainai románokkal szembeni etni-

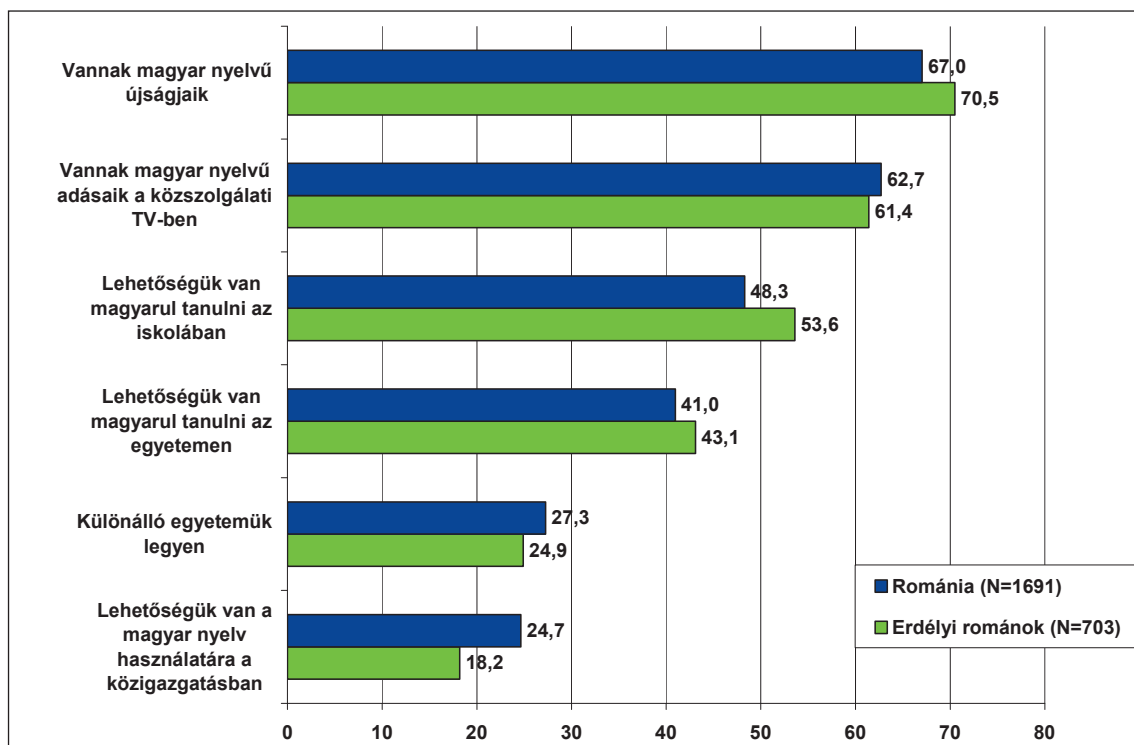


kai anyaország-szerep, másrészt a hárommillió fős nyugati román diaszpóra, a teljes román társadalom számára kézzelfogható élménye áll. A románok a hagyományos kisebbségi jogok akár egy alacsonyabb szintjéhez (így a nyelvhasználatához vagy a magyar nyelvű oktatáshoz) is jóval kevésbé toleránsan viszonyulnak, mint az erdélyi magyarok kettős állampolgárságához.

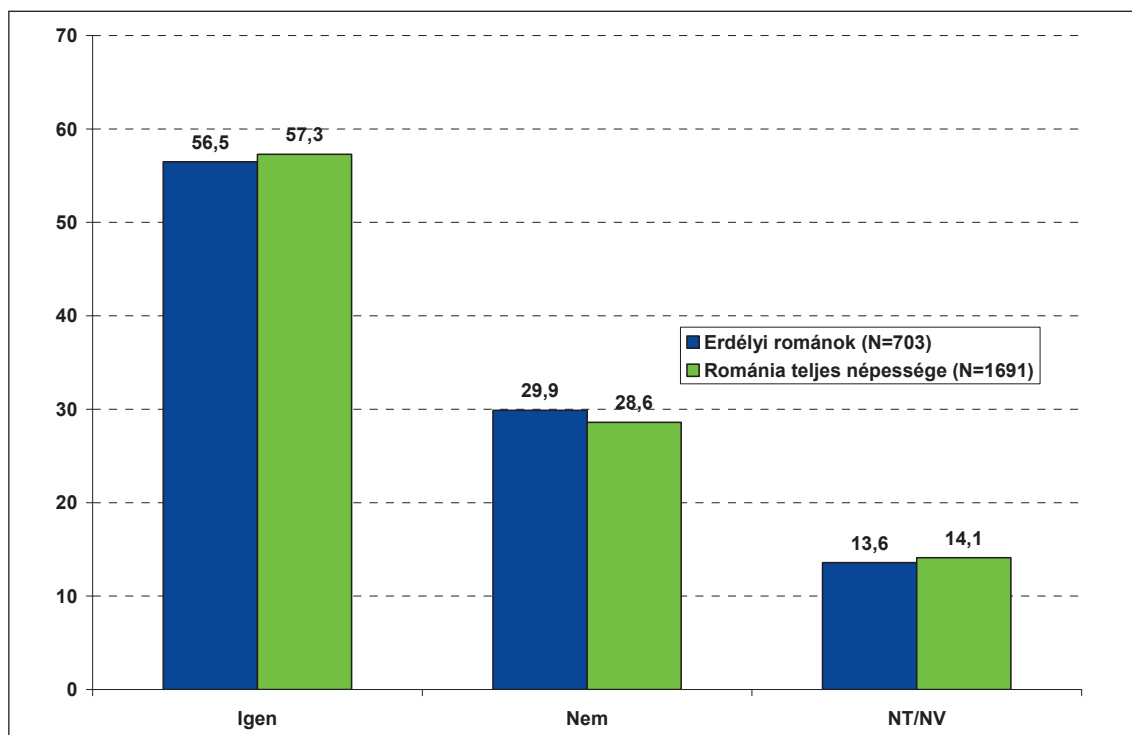
84. Egyetért azzal, hogy a magyar állam... Romániai minta, 2012. július



85. Egyetért azzal, hogy a magyaroknak... Romániai minta, 2012. július



86. Magyarország magyar állampolgárságot biztosít a szomszédos államokban élő magyarok számára. Ennek köszönhetően sok romániai magyar igényelte és kapta meg a magyar állampolgárságot. Ön egyetért-e azzal, hogy a Romániában élő magyarok magyar állampolgárságot kaphatnak? Romániai minta, 2012. július

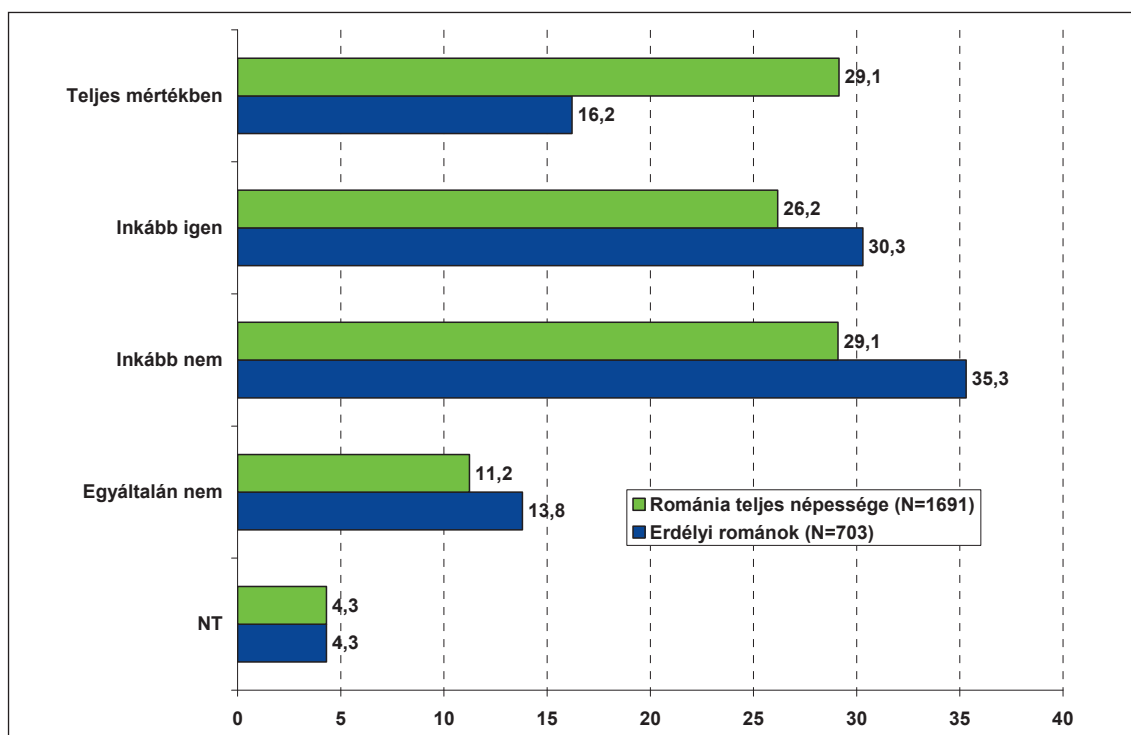


87. Egyetért-e az alábbiakkal? Romániai minta, 2012. július (N=1691)

	Teljesen vagy inkább egyetért	Inkább nem, vagy egyáltalán nem ért egyet	NT, NV
Vissza kellene vonni a román állampolgárságot azoktól a romániai magyaroktól, akik igényelték a magyar állampolgárságot.	26,0	64,2	9,8
Vissza kellene vonni a szavazati jogot azoktól a romániai magyaroktól, akik igényelték a magyar állampolgárságot.	27,8	63,3	9,0
Vissza kellene vonni azt a jogot a kettős, román-magyar állampolgároktól, hogy köztisztviselői állásokat tölthessenek be Romániában (polgármesterek, parlamenti képviselők, bírák lehessenek).	31,3	58,9	9,8

**88. Egyetért-e az alábbiakkal? Erdélyi románok, 2012. július (N=1691)**

	Teljesen vagy inkább egyetért	Inkább nem, vagy egyáltalán nem ért egyet	NT, NV
Vissza kellene vonni a román állampolgárságot azoktól a romániai magyaroktól, akik igényelték a magyar állampolgárságot.	32,9	55,9	11,1
Vissza kellene vonni a szavazati jogot azoktól a romániai magyaroktól, akik igényelték a magyar állampolgárságot.	35,2	53,3	11,5
Vissza kellene vonni azt a jogot a kettős, román-magyar állampolgároktól, hogy köztisztviselői állásokat tölthessenek be Romániában (polgármesterek, parlamenti képviselők, bírák lehessenek).	42,6	45,9	11,4

89. Ön egyetért-e azzal, hogy egy magyar nemzetiségű személy megválasztható vagy kinevezhető polgármesternek, parlamenti képviselőnek vagy bírának? Romániai minta, 2012. július

Könyvészet

ALBERT Fruzsina – HÁRS Ágnes

2012 *Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe. Final Country Report. Hungary*. European Commission DG Employment, Social Affairs and Inclusion.

BRUBAKER, Rogers

1996 *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe* Cambridge: Cambridge University Press.

BRUBAKER, Rogers

1999 The Manichean Myth: Rethinking the Distinction Between 'Civic' and 'Ethnic' Nationalism. In: Hanspeter Kriesi et al ed.: *Nation and National Identity: The European Experience in Perspective*. Zurich: Ruegger, 1999, 55–71.

HORVÁTH István

2004 Az erdélyi magyar fiatalok Magyarország irányú tanulási migrációja, 1990–2000. *Erdélyi Társadalom* 2004/3–4, 59–84.

IODACHI, Constantin

2009 Politics of citizenship in post-communist Romania: Legal traditions, restitution of nationality and multiple memberships. In Bauböck, Rainer – Perchinig, Bernhard – Sievers, Wiebke (ed.) *Citizenship Policies in the New Europe. Expanded and Updated Edition*. Amsterdam University Press.

IODACHI, Constantin

2012 Reacquiring the Romanian Citizenship in Historical Perspective: From the Restitution of State Citizenship to the Primacy of the Citizenship Status Acquired at Birth. In: Iordachi, C. (coord.), *Redobândirea cetățeniei române/Reacquiring Romanian Citizenship*. Curtea Veche, Bucharest, 311–396.

KISS Tamás – BARNA Gergő

2012 *Népszámlálás 2011. Erdélyi magyar népesedés a XXI. század első évtizedében*. Műhelytanulmányok a romániai kisebbségekről 43. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.

PAPP Z. Attila – VERES Valér szerk.

2007 *Kárpát Panel 2007. A Kárpát-medencei magyarok társadalmi helyzete és perspektívái*. Gyorsjelentés. Budapest, MTA – Kisebbségkutató Intézet.

SALAT Levente

2011 A politikai közösség kérdése a többség-kisebbség viszonyának a nézőpontjából. *Magyar Kisebbség* 2011/3–4, 159–190.

SZENTANNAI Ágota

2001 A Magyarországon tanult fiatalok karrierkövetése. *Regio* 2001/4, 113–131.

VERES Valér

2007 *Analiza comparată a identităților minorităților maghiare din Bazinul Carpatic. A Kárpát-medencei magyarok nemzeti identitásának összehasonlító elemzése*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Műhelytanulmányok.



DESPRE INSTITUTUL PENTRU STUDIEREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

ABOUT THE ROMANIAN INSTITUTE FOR RESEARCH ON NATIONAL MINORITIES

A NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZETRŐL

INSTITUTUL PENTRU STUDIEREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE (ISPMN) funcționează ca instituție publică și ca personalitate juridică în subordinea Guvernului și sub coordonarea Departamentului pentru Relații Interetnice. Sediul Institutului este în municipiul Cluj-Napoca.

■ Scop și activități de bază

Studierea și cercetarea inter- și pluridisciplinară a păstrării, dezvoltării și exprimării identității etnice, studiarea aspectelor sociologice, istorice, culturale, lingvistice, religioase sau de altă natură ale minorităților naționale și ale altor comunități etnice din România.

■ Direcții principale de cercetare

Schimbare de abordare în România, în domeniul politicilor față de minoritățile naționale: analiza politico-instituțională a istoriei recente;

Dinamica etno-demografică a minorităților din România;

Revitalizare etnică sau asimilare? Identități în tranziție, analiza transformărilor identitare la minoritățile etnice din România;

Analiza rolului jucat de etnicitate în dinamica stratificării sociale din România;

Patrimoniul cultural instituțional al minorităților din România;

Patternuri ale segregării etnice;

Bilingvismul: modalități de producere, atitudini și politici publice;

Noi imigranți în România: modele de încorporare și integrare.

The ROMANIAN INSTITUTE FOR RESEARCH ON NATIONAL MINORITIES (RIRNM) is a legally constituted public entity under the authority of the Romanian Government. It is based in Cluj-Napoca.

■ Aim

The inter- and multidisciplinary study and research of the preservation, development and expression of ethnic identity, as well as social, historic, cultural, linguistic, religious or other aspects of national minorities and of other ethnic communities in Romania.

■ Major research areas

Changing policies regarding national minorities in Romania: political and institutional analyses of recent history;

Ethno-demographic dynamics of minorities in Romania;

Identities in transition – ethnic enlivening or assimilation? (analysis of transformations in the identity of national minorities from Romania);

Analysis of the role of ethnicity in the social stratification dynamics in Romania;

The institutional cultural heritage of minorities in Romania;

Ethnic segregation patterns;

Bilingualism: ways of generating bilingualism, public attitudes and policies;

Recent immigrants to Romania: patterns of social and economic integration.

A kolozsvári székhelyű, jogi személyként működő NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET (NKI) a Román Kormány hatáskörébe tartozó közintézmény.

■ Célok

A romániai nemzeti kisebbségek és más etnikai közösségek etnikai identitásmegőrzésének, -változásainak, -kifejeződésének, valamint ezek szociológiai, történelmi, kulturális, nyelvészeti, vallásos és más jellegű aspektusainak kutatása, tanulmányozása.

■ Főbb kutatási irányvonalak

A romániai kisebbségpolitikában történő változások elemzése: jelenkortörténetre vonatkozó intézménypolitikai elemzések;

A romániai kisebbségek népességdemográfiai jellemzői;

Átmeneti identitások – etnikai revitalizálás vagy asszimiláció? (a romániai kisebbségek identitásában végbemenő változások elemzése);

Az etnicitás szerepe a társadalmi rétegződésben;

A romániai nemzeti kisebbségek kulturális öröksége;

Az etnikai szegregáció modelljei;

A kétnyelvűség módozatai, az ehhez kapcsolódó attitűdök és közpolitikák;

Új bevándorlók Romániában: társadalmi és gazdasági beilleszkedési modellek.



A apărut/Previous issues/Megjelent:

■ Nr. 1

Kiss Tamás – Csata István: *Evoluția populației maghiare din România. Rezultate și probleme metodologice. Evolution of the Hungarian Population from Romania. Results and Methodological Problems*

■ Nr. 2

Veres Valér: *Analiza comparată a identității minorităților maghiare din Bazinul Carpatic. A Kárpát-medencei magyarok nemzeti identitásának összehasonlító elemzése.*

■ Nr. 3

Fosztó László: *Bibliografie cu studiile și reprezentările despre romii din România – cu accentul pe perioada 1990–2007*

■ Nr. 4

Remus Gabriel Anghel: *Migrația și problemele ei: perspectiva transnațională ca o nouă modalitate de analiză a etnicității și schimbării sociale în România*

■ Nr. 5

Székely István Gergő: *Soluții instituționale speciale pentru reprezentarea parlamentară a minorităților naționale*

■ Nr. 6

Toma Stefánia: *Roma/Gypsies and Education in a Multiethnic Community in Romania*

■ Nr. 7

Marjoke Oosterom: *Raising your Voice: Interaction Processes between Roma and Local Authorities in Rural Romania*

■ Nr. 8

Horváth István: *Elemzések a romániai magyarok kétnyelvűségéről*

■ Nr. 9

Rudolf Gräf: *Palatele țigănești. Arhitectură și cultură*

■ Nr. 10

Tóodor Erika Mária: *Analytical aspects of institutional bilingualism. Reperle analitice ale bilingvismului instituțional*

■ Nr. 11

Székely István Gergő: *The representation of national minorities in the local councils – an evaluation of Romanian electoral legislation in light of the results of the 2004 and 2008 local elections.*

Reprezentarea minorităților naționale la nivel local – O evaluare a legislației electorale românești pe baza rezultatelor alegerilor locale din 2004 și 2008

■ Nr. 12

Kiss Tamás – Barna Gergő – Sólyom Zsuzsa: *Erdélyi magyar fiatalok 2008. Közvélemény-kutatás az erdélyi magyar fiatalok társadalmi helyzetéről és elvárásairól. Összehasonlító gyorsjelentés.*

Tinerii maghiari din Transilvania 2008. Anchetă sociologică despre starea socială și așteptările tinerilor maghiari din Transilvania. Dimensiuni comparative

■ Nr. 13

Yaron Matras: *Viitorul limbii romani: către o politică a pluralismului lingvistic*

■ Nr. 14

Sorin Gog: *Cemeteries and dying in a multi-religious and multi-ethnic village of the Danube Delta*

■ Nr. 15

Irina Culic: *Dual Citizenship Policies in Central and Eastern Europe*

■ Nr. 16

Mohácsék Magdolna: *Analiza finanțării alocate organizațiilor minorităților naționale*

■ Nr. 17

Gidó Attila: *On Transylvanian Jews. An Outline of a Common History*

■ Nr. 18

Kozák Gyula: *Muslims in Romania: Integration Models, Categorization and Social Distance*

■ Nr. 19

Iulia Hossu: *Strategii de supraviețuire într-o comunitate de romi. Studiu de caz. Comunitatea „Digu-lui”, Orăștie, județul Hunedoara*

■ Nr. 20

Székely István Gergő: *Reprezentarea politică a minorităților naționale în România. The political representation of national minorities in Romania*

■ Nr. 21

Peti Lehel: *Câteva elemente ale schimbării perspectivei religioase: secularizarea, transnaționalismul și adoptarea sectelor în satele de ceangăi din Moldova Transnational Ways of Life, Secularization and Sects. Interpreting Novel Religious Phenomena of the Moldavian Csángó Villages*

■ Nr. 22

Sergiu Constantin: *Tirolul de Sud – un model de autonomie și conviețuire?*

■ Nr. 23

Jakab Albert Zsolt: *Organizarea memoriei colective în Cluj-Napoca după 1989 The Organization of Collective Memory by Romanians and Hungarians in Cluj-Napoca after 1989*

■ Nr. 24

Peti Lehel: *Apariția Fecioarei Maria de la Seuca – în contextul interferențelor religioase și etnice The Marian Apparition from Seuca/Szőkefalva in the Context of Religious and Ethnical Interferences*

■ Nr.25

Könczei Csongor: *De la Kodoba la Codoba. Despre schimbarea identității etnice secundare într-o familie de muzicanți romi dintr-un sat din Câmpia Transilvaniei Hogyan lett a Kodobákból Codoba? „Másodlagos” identitásváltások egy mezőségi cigánymuzsikus családnál*

■ Nr. 26

Marius Lazăr: *Semantică socială și etnicitate. O tipologie a modurilor identitare discursive în România*

■ Nr. 27

Horváth István (coord.) – Veress Ilka – Vitos Katalin: *Közigazgatási nyelvhasználat Hargita megyében az önkormányzati és a központi kormányzat megyeszintű intézményeiben Utilizarea limbii maghiare în administrația publică locală și în instituțiile deconcentrate din județul Harghita*

■ Nr. 28

Sarău Gheorghe: *Bibliografie selectivă privind rromii (1990 - 2009)*

■ Nr. 29

Livia Popescu, Cristina Raț, Adina Rebeleanu: *„Nu se face discriminare!”...doar accesul este inegal. Dificultăți în utilizarea serviciilor de sănătate de către populația romă din România/ „No discrimination!” Just unequal access... Barriers in the use of health-care services among the Romanian Roma*

■ Nr. 30

Kiss Tamás – Veress Ilka: *Minorități din România: dinamici demografice și identitare*

■ Nr. 31

Sólyom Zsuzsa: *Ancheta sociologică – Coeziune socială și climat interetnic în România, octombrie – noiembrie 2008*

■ Nr. 32

Könczei Csongor: *Művészeti szakoktatás avagy műkedvelő hagyományörzés? Helyzetkép a romániai magyar iskolai néptáncoktatásról*

■ Nr. 33

Veress Ilka: *Strategiile de reproducere culturală ale minorității armene din România*

■ Nr. 34

Kiss Dénes: *Sistemul instituțional al minorităților etnice din România*

■ Nr. 35

Gidó Attila – Sólyom Zsuzsa: *Kolozsvár, Nagykároly és Nagyvárad zsidó túlélői. A Zsidó Világkongresszus 1946-os észak-erdélyi felmérése The surviving Jewish inhabitants of Cluj, Carei and Oradea. The survey of the World Jewish Congress in 1946*

■ Nr. 36

Marin Timeea Elena: *„We are Gypsies, not Roma”. Ethnic Identity Constructions and Ethnic Stereotypes – an example from a Gypsy Community in Central Romania*

■ Nr. 37

Kiss Dénes: *Romániai magyar nonprofit szervezetek – 2009–2010. A szervezetek adatbázisának bemutatása és a nonprofit szektor szociológiai elemzése*



■ Nr. 38

Lazăr Andreea: *O cartografiere a concepțiilor „populare” despre apartenența națională în statele membre ale Uniunii Europene*

■ Nr. 39

Gidó Attila: *School Market and the Educational Institutions in Transylvania, Partium and Banat between 1919 and 1948*

■ Nr. 40

Horváth István: *Romania and Moldova, Migration mid-19th Century to Present, with Special Focus on Minorities Migration/Migrația din România și Republica Moldova de la mijlocul secolului XIX până în prezent, cu accent pe migrația minorităților*

■ Nr. 41

Plainer Zsuzsa: *WHAT TO GIVE IN RETURN? Suspicion in a Roma shantytown from Romania*

■ Nr. 42

Sorbán Angella: *Kisebbség – társadalomszerkezet – kétnyelvűség*

■ Nr. 43

Kiss Tamás – Barna Gergő: *Népszámlálás 2011. Erdélyi magyar népesedés a XXI. század első évtizedében. Demográfiai és statisztikai elemzés*

■ Nr. 44

Plainer Zsuzsa: *Controlul presei locale orădene în primii ani ai sistemului ceaușist. Descriere generală și aspecte minoritare*

■ Nr. 45

Remus Gabriel Anghel: *Migrația croaților din România. Între migrație etnică și migrație de muncă*

■ Nr. 46

Gheorghe Sarău: *Istoricul studiului limbii romani și al școlarizării rromilor în România (1990–2012)*

■ Nr. 47

Könczei Csongor – Sárkány Mihály – Vincze Enikő: *Etnicitate și economie*

■ Nr. 48

Csősz László – Gidó Attila: *Excluși și exploatați. Munca obligatorie a evreilor din România și Ungaria în timpul celui de-al Doilea Război Mondial*

■ Nr. 49

Adriana Cupcea: *Construcția identitară la comunitățile turcă și tătară din Dobrogea*